

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
Marea Cameră

CAUZA IBRAHIM ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererile nr. 50541/08, 50571/08, 50573/08 și 40351/09)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

13 septembrie 2016

Această hotărâre este definitivă, dar poate suferi modificări de formă.

Table of Contents

<u>CAUZA IBRAHIM ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT</u>	1
<u>PROCEDURA</u>	2
<u>ÎN FAPT</u>	3
<u>I. CIRCUMSTANȚELE SPEȚEI</u>	3
A. Introducere	3
B. Primii trei reclamânți	4
1. Arestările și audierile	4
2. Procesul primilor trei reclamânți	9
3. Apelul declarat de primii trei reclamânți	22
C. Procesul celui de-al patrulea reclamant	26
1. Audierea celui de-al patrulea reclamant de către poliție	26
2. Procesul celui de-al patrulea reclamant	29
3. Apelul declarat de cel de-al patrulea reclamant	34
<u>II. DREPTUL ȘI PRACTICA INTERNE RELEVANTE</u>	35
A. Informarea asupra drepturilor (avertizări)	35
B. Audierile de urgență din motive de siguranță	36
1. Legea privind terorismul din 2000 (The Terrorism Act 2000)	36
2. Dispozițiile relevante ale Codului C	37
C. Admisibilitatea probelor	37
D. Redeschiderea procesului penal	38
<u>III. ELEMENTE RELEVANTE DE DREPTUL UNIUNII EUROPENE ȘI DE DREPT INTERNAȚIONAL</u>	38
A. Dreptul Uniunii Europene	38
1. Dreptul de a fi informat	38
2. Dreptul de acces la un avocat	39
3. Dreptul de a nu se autoincrimina și dreptul de a păstra tăcerea	40
B. Dreptul internațional	40
1. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice („PIDCP”)	40
2. Tribunale penale internaționale	40
<u>IV. ELEMENTE RELEVANTE DE DREPT COMPARAT</u>	42
A. Consiliul Europei	42
B. Statele Unite ale Americii	42
C. Canada	43
<u>ÎN DREPT</u>	43
<u>I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție</u>	43
A. Concluziile Camerei	44
B. Argumentele părților în fața Marii Camere	44
1. Reclamantii	44
2. Guvernul	45
3. Terțul intervenient	46
C. Motivarea Curții	47
1. Principii generale	47
2. Aplicarea principiilor generale în cazul faptelor cauzei	54

<u>II. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE</u>	64
<u>A. Prejudiciu</u>	65
<u>B. Cheltuieli de judecată</u>	65
<u>C. Dobânzi moratorii</u>	65
<u>Pentru aceste motive, CURTEA</u>	66
<u>OPINIA CONCORDANTĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR MAHONEY</u>	67
<u>OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ, PARȚIAL COMUNĂ A DOMNILOR JUDECĂTORI SAJO ȘI LAFFRANQUE</u>	70
<u>I. Prejudiciu iremediabil</u>	70
<u>II. Motive imperative pentru lipsa unui avocat</u>	75
<u>III. Situația celor patru reclamânți</u>	76
<u>OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ COMUNĂ A DOMNILOR JUDECĂTORILOR SAJÓ, KARAKAȘ, LAZAROVA TRAJKOVSKA ȘI DE GAETANO</u>	80
<u>OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ COMUNĂ A DOMNILOR JUDECĂTORI HAJIYEV, YUDKIVSKA, LEMMENS, MAHONEY, SILVIS ȘI O'LEARY</u>	82
<u>I. Observații introductive</u>	82
<u>II. Recapitularea principiilor generale</u>	83
<u>III. Prima etapă a criteriului Salduz: existența unor motive imperative în cazul celui de-al patrulea reclamant</u>	84
<u>IV. A doua etapă a criteriului Salduz: evaluarea caracterului echitabil global al procedurilor în privința celui de-al patrulea reclamant</u>	87
<u>V. Concluzie</u>	91
<u>OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR LEMMENS</u>	93
<u>OPINIA SEPARATĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR SAJÓ</u>	94

În cauza Ibrahim și alții împotriva Regatului Unit,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reunită în Marea Cameră compusă din Guido Raimondi, *președinte*, András Sajó, Işıl Karakaş, Luis López Guerra, Mirjana Lazarova Trajkovska, Ganna Yudkivska, Khanlar Hajiyeu, Nona Tsotsoria, Vincent A. De Gaetano, Julia Laffranque, Paul Lemmens, Paul Mahoney, Johannes Silvis, Dmitry Dedov, Robert Spano, Iulia Motoc, Síofra O’Leary, *judcători*, și Lawrence Early, *jurisconsult*, după ce a deliberat în camera de consiliu, la 25 noiembrie 2015 și 2 iunie 2016, pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află patru cereri (nr. 50541/08, 50571/08, 50573/08 și 40351/09) îndreptate împotriva Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord prin care Curtea a fost sesizată în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Primele trei cereri au fost depuse la 22 octombrie 2008 de domnul Muktar Said Ibrahim („primul reclamant”), domnul Ramzi Mohammed („al doilea reclamant”) și de domnul Yassin Omar („al treilea reclamant”), toți trei resortisanți somalezi. A patra cerere a fost depusă la 29 iulie 2009 de domnul Ismail Abdurahman, resortisant britanic născut în Somalia („al patrulea reclamant”).

3. Reclamanții au fost reprezentați după cum urmează:

- domnii Ibrahim și Mohammed au fost reprezentați de Irvine Thanvi Natas, o societate de avocatură (*firm of solicitors*) cu sediul în Londra, asistată de domnul J. Bennathan QC, avocat.

- domnul Omar a fost reprezentat de Arani Solicitors, o societate de avocatură cu sediul în Middlesex, asistată de domnul S. Vullo, avocat.

- domnul Abdurahman a fost reprezentat de domnul J. King și de doamna A. Faul, avocați.

4. Guvernul Regatului Unit („Guvernul”) a fost reprezentat de agentul guvernamental, domnul P. McKell, din cadrul Foreign and Commonwealth Office (Departamentul pentru Afaceri Externe și Commonwealth).

5. Reclamanții au invocat încălcarea art. 6 § 1 și 3 lit. c) deoarece au fost audiați de poliție fără a avea acces la un avocat, iar declarațiile date în cadrul acelor audieri au fost admise ca probe în procesele lor.

6. Cererile au fost repartizate Secției a patra a Curții (art. 52 § 1 din Regulamentul Curții). Prin decizia din 14 septembrie 2010, Curtea a comunicat Guvernului cererea domnului Abdurahman.

7. La 22 mai 2012, cererile depuse de primii trei reclamanți au fost conexe și declarate parțial inadmisibile de o cameră din cadrul Secției a patra a Curții. La aceeași dată, Camera a decis să comunice Guvernului plângerile privind lipsa accesului la un avocat și admiterea ca probe în proces a declarațiilor lor.

8. La 16 decembrie 2014, o cameră din cadrul Secției a patra, compusă din Ineta Ziemele, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Paul Mahoney și Krzysztof Wojtyczek, *judcători*, și Françoise Elens-Passos, *grefier de secție*, s-a pronunțat. Plângerile reclamanților formulate în temeiul art. 6 § 1 și 3 lit. c) privind lipsa accesului la un avocat și admiterea ca probe în proces a declarațiilor lor au fost declarate în unanimitate admisibile. Camera a hotărât cu majoritate că nu a fost încălcat art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție. Opinia separată a doamnei *judcător* Kalaydjieva a fost anexată hotărârii.

9. Prin scrisorile din 5 și 16 martie 2015, domnii Omar și Abdurahman au cerut retrimiteră cauzei în fața Marii Camere în conformitate cu art. 43 din Convenție. Colegiul

Marii Camere a admis cererile la 1 iunie 2015.

10. Compunerea Marii Camere a fost stabilită în conformitate cu dispozițiile art. 26 § 4 și 5 din Convenție și art. 24 din Regulamentul Curții.

11. Atât reclamantii, cât și Guvernul au depus observații scrise asupra fondului (art. 59 § 1 din Regulament). În plus, s-au primit observații din partea unui terț, și anume Fair Trials International, care a primit încuviințarea președintelui să intervină în procedura scrisă (art. 36 § 2 din Convenție și art. 44 § 3 din Regulament).

12. La 25 noiembrie 2015, a avut loc o ședință publică în clădirea Curții Europene a Drepturilor Omului, Strasbourg (art. 59 § 3 din Regulament).

Au compărut în fața Curții:

a) *pentru Guvern*

P. McKell,	<i>agent,</i>
Lord Keen of Elie QC, Avocat General în Scoția,	
D. Perry QC,	
L. Mably,	<i>avocați,</i>
R. Macniven,	<i>consilier;</i>

b) *pentru primii trei reclamanti*

J. Bennathan QC,	
J. Bunting,	<i>avocați;</i>

c) *pentru al patrulea reclamant*

J. King,	
A. Faul,	<i>avocați.</i>

Curtea a ascultat declarațiile făcute de Lord Keen, domnul Bennathan și de domnul King, precum și răspunsurile acestora la întrebările adresate de Curte.

ÎN FAPT

1) I. CIRCUMSTANȚELE SPEȚEI

13. Reclamantii s-au născut în 1978 (domnul Ibrahim), 1981 (domniile Mohammed și Omar) și în 1982 (domnul Abdurahman). Primii trei reclamanti execută pedepse cu închisoarea. Al patrulea reclamant locuiește în Londra.

a) A. Introducere

14. La 7 iulie 2005, au avut loc patru atentate sinucigașe cu bombe în trei metrouri și un autobuz în centrul Londrei, fiind ucise cincizeci și două de persoane și rănite câteva sute.

15. Două săptămâni mai târziu, la 21 iulie 2005, primii trei reclamanti și un al patrulea bărbat, domnul Hussain Osman, au detonat patru bombe în trei metrouri și un autobuz în centrul Londrei. La 23 iulie 2005, a fost descoperită abandonată și nedetonată a cincea bombă într-un parc din Londra. Ulterior, a fost identificat al cincilea conspirator în persoana domnului Manfo Asiedu.

16. Deși cele patru bombe au fost detonate, în niciunul dintre cazuri încărcătura explozivă principală, peroxid de hidrogen lichid, nu a explodat. Teste ulterioare au demonstrat că cea mai probabilă cauză a fost concentrația insuficientă de peroxid de hidrogen necesară pentru ca bomba să explodeze având în vedere cantitatea de TATP (peroxid de acetonă ca exploziv

principal) folosit ca detonator. Pe baza probelor strânse, s-a demonstrat că, în cazul în care concentrația de peroxid de hidrogen ar fi fost mai mare sau cea de TATP mai puternică, atunci bombe ar fi fost funcționabile.

17. Primii trei reclamânți și domnul Osman au fugit din locurile în care au încercat să provoace exploziile. Imagini cu cei patru bărbați au fost totuși surprinse de camerele de televiziune cu circuit închis („TVCI”). La nivel național a început căutarea acestor persoane, iar fotografiile și imagini surprinse de TVCI au fost difuzate la televiziunea națională și publicate în ziarele de circulație națională. La 22 iulie 2005, un tânăr a fost împușcat și ucis de poliție în metroul londonez, fiind confundat cu domnul Osman [a se vedea *Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 5878/08, 30 martie 2016]. În zilele următoare, patru bărbați au fost arestați, primii trei reclamânți în Anglia între 27 și 29 iulie, iar domnul Osman la Roma, Italia, la 30 iulie. Aceștia au fost judecați și condamnați pentru conspirație în vederea săvârșirii unor asasinat.

18. Al patrulea reclamant i-a oferit adăpost domnului Osman, la domiciliul său din Londra, în perioada în care acesta din urmă se sustrăgea căutărilor poliției și înainte de a fugi la Roma. Poliția l-a audiat pe al patrulea reclamant în Anglia la 27 și 28 iulie 2005 și l-a arestat la cea din urmă dată menționată. În cadrul unei proceduri separate, a fost judecat și condamnat pentru favorizarea domnului Osman și pentru nedivulgarea de informații ulterior evenimentelor.

19. Informațiile cu privire la arestarea reclamânților și audierile inițiale ale poliției sunt redată pe larg mai jos.

b) B. Primii trei reclamânți

i) 1. Arestările și audierile

(1) a) Domnul Omar

20. Domnul Omar a fost primul dintre atentatorii cu bombe arestat. Acesta a fost arestat la 27 iulie 2005, la 5.15 a.m., la domiciliul său din Birmingham. Mai mulți ofițeri de poliție au intrat în locuință și l-au găsit pe domnul Omar așezat în cadă, complet îmbrăcat și urlând, purtând un rucsac în spate. Ofițerii de poliție au crezut că în rucsac, care era similar din punctul de vedere al dimensiunilor celor utilizate în atacurile cu bombă eșuate, se afla o bombă. Aceștia l-au somat pe domnul Omar înainte de a-l doborî cu ajutorul unui dispozitiv TAZER și de a îndepărta rucsacul. S-a constatat că în rucsac se afla o găleată goală.

21. La momentul arestării, domnul Omar a fost informat de poliție asupra drepturilor sale prin utilizarea „noului tip” de avertizare (a se vedea infra, pct. 184), și anume acesta a fost prevenit că nu era obligat să răspundă întrebărilor, însă tot ceea ce declara putea fi utilizat ca mijloc de probă și că, pe baza tăcerii sale, puteau fi trase concluzii negative dacă omitea să menționeze aspecte pe care le invoca ulterior în cadrul procesului. A fost întrebat dacă avea cunoștință despre orice ar fi putut răni pe cineva. Acesta a răspuns „Nu”. Ofițerii de poliție care l-au însoțit la secția de poliție din Londra au depus mărturie ulterior în legătură cu o chestionare sumară care avusese loc în mașină. Potrivit acestora, l-au întrebat din nou dacă existau undeva dispozitive care puteau răni pe cineva și dacă existau motive ca ofițerii să se îngrijoreze în legătură cu vreun lucru de la domiciliul său, iar acesta a răspuns negativ. Mai târziu pe durata călătoriei, domnul Omar a oferit următoarea declarație:

„Mă aflu în metroul respectiv la momentul exploziilor. Nu am știut că se va declanșa, nu am vrut să rănesc pe nimeni [...]. Nu am fabricat explozivii. Mi s-a spus să îi ridic. M-am dus pe o alee în apropierea unui magazin și am preluat rucsacul.”

22. Domnul Omar a ajuns la secția de poliție Paddington Green, în Londra, la 7.20 a.m. La 7.50 a.m., a solicitat asistența unui avocat din oficiu (*duty solicitor*). I s-a comunicat că avea dreptul de a consulta un avocat (*solicitor*), însă exercitarea acestui drept putea fi amânată până

la 48 de ore dacă măsura era autorizată de un ofițer de poliție având cel puțin gradul de comisar sau superior. La 7.55 a.m., comisarul MacBrayne a dispus ca domnul Omar să fie reținut *incommunicado* (în secret) în temeiul Anexei 8 la Legea privind terorismul din 2000 (*Terrorism Act 2000*) (a se vedea infra, pct. 187 și 189).

23. La scurt timp, comisarul McKenna a ordonat „audierea de urgență din motive de siguranță” a domnului Omar. „Audierea de urgență din motive de siguranță” este prescurtarea expresiei folosite pentru a descrie audierea realizată de urgență în scopul protejării vieții și prevenirii producerii unor prejudicii grave în cazul bunurilor. Persoana privată de libertate este audiată pentru a fi obținute informații care pot contribui la prevenirea producerii unor prejudicii publicului, de exemplu, prin împiedicarea unui nou atac terorist. Audierea poate avea loc în absența unui avocat și înainte ca persoana privată de libertate să aibă posibilitatea de a solicita consultanță juridică (a se vedea infra, pct. 188-190 și 193-198).

24. În jurul orei 8.50 a.m., a fost solicitat un medic pentru a-l examina pe domnul Omar, iar acesta a atestat că era apt pentru a fi audiat.

25. La 9 a.m., a avut loc o succintă audiere de urgență din motive de siguranță. Aceasta a durat trei minute și s-a axat pe clarificarea aspectului dacă exista ceva nesigur într-o pungă pe care domnul Omar o aruncase atunci când a fost arestat.

26. La 9.15 a.m., ofițerul responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv din cadrul secției Paddington Green a luat legătura, în numele domnului Omar, cu avocatul din oficiu. Acestuia i s-a comunicat că urma să fie contactat din nou imediat ce procedura de înregistrare era finalizată.

27. La 10.06 a.m. și la 10.14 a.m., domnul Omar a solicitat din nou să îi fie acordat accesul la un avocat. I s-a comunicat ca se va întâmpla acest lucru imediat ce procedura de înregistrare era finalizată. Procedura de înregistrare a fost finalizată la scurt timp.

28. La 10.24 a.m., ofițerului responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv i s-a comunicat că o nouă audiere de urgență din motive de siguranță fusese autorizată de către comisarul McKenna. S-a consemnat că domnului Omar nu i s-a acordat accesul la consiliere juridică pe motiv că amânarea audierii ar fi implicat un risc imediat de vătămare a persoanelor sau de producere a unor prejudicii în cazul bunurilor, precum și că respectiva consiliere juridică ar fi condus la alertarea altor persoane suspectate de comiterea unor infracțiuni, dar care nu fuseseră încă arestate, ceea ce ar fi implicat îngreunarea prevenirii unui act de terorism sau asigurarea arestării, urmăririi penale și trimiterii în judecată ori a condamnării persoanelor în legătură cu infracțiunile de terorism. Motivarea a continuat:

„Omar este suspectat de detonarea unui dispozitiv exploziv improvizat într-o [...] garnitură de metrou la 21 iulie 2005; acesta a luat parte la un atac organizat simultan care a implicat cel puțin trei alte persoane care urmează să fie arestate. Identitatea uneia dintre aceste persoane urmează să fie stabilită, iar locațiile în care se află celelalte trei urmează să fie stabilite.

Se consideră că imobilul lui Omar de la adresa 58 Curtis House a fost folosit pentru fabricarea materialului exploziv improvizat. Există suspiciunea că Omar și cei (cel puțin) trei complici au încercat să realizeze un «atac sinucigaș», luând propriile lor vieți și ale celorlalte persoane aflate în imediata apropiere. Celelalte persoane implicate în atac urmează să fie reținute și este imperativ pentru protejarea și asigurarea siguranței publice ca acestea să fie identificate, localizate și reținute înainte de a încerca repetarea evenimentelor din 21 iulie. Locațiile imediate ale acestor persoane, existența altor dispozitive explozive improvizate și identitățile și locațiile ORICĂROR alte persoane implicate în comiterea, pregătirea sau instigarea la acte de terorism în legătură cu Omar TREBUIE stabilite pentru a preveni pierderea de vieți sau prejudiciile grave aduse bunurilor. Așteptarea unui avocat și permiterea oricăror consultări premergătoare audierii înaintea oricărei încercări de a stabili faptele de mai sus VA cauza întârzieri inutile acestui proces de audiere. Am examinat cerințele Legii privind poliția și probele în materie penală din 1984 [*Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE)*] și ale Codurilor de practici (*Codes of Practice*) corespunzătoare și considerăm că această direcție de acțiune este necesară și proporționată. ORICE audiere a domnului Omar care are loc în baza acestei autorizări trebuie să înceteze atunci când riscul pentru viața și siguranța publică este înlăturat.

Prin acordarea acestei autorizații am examinat drepturile lui Omar în temeiul art. 6 [din Convenție] și considerăm că această autorizație este atât proporțională, cât și necesară pentru a garanta drepturile în

temeiul art. 2 ale publicului în general.”

29. Au urmat patru audieri de urgență din motive de siguranță cu o durată de aproximativ 45 de minute fiecare, cu o pauză de aproximativ 15-20 de minute între fiecare dintre acestea.

30. Audierea de urgență din motive de siguranță „A” a început la 10.25 a.m. și s-a încheiat la 11.11 a.m. La începutul audierii, domnul Omar a fost informat asupra drepturilor sale prin utilizarea vechiului tip de avertizare (a se vedea infra, pct. 182), și anume a fost prevenit că nu era obligat să facă declarații, însă tot ceea ce declara putea fi utilizat ca mijloc de probă.

31. Audierea de urgență din motive de siguranță „B” a început la 11.26 a.m. și s-a încheiat la 11.11 a.m. Din nou, la începutul audierii, domnul Omar a fost informat asupra drepturilor sale prin utilizarea vechiului tip de avertizare.

32. În jurul orei 12.15 p.m., a fost solicitat un medic pentru a-l examina pe domnul Omar, iar acesta a atestat că era apt pentru a fi audiat.

33. La 12.19 p.m., avocatul din oficiu a fost contactat și i s-a comunicat că aveau loc audierile de urgență din motive de siguranță.

34. La 12.31 p.m., a început audierea de urgență din motive de siguranță „C”. De această dată, domnul Omar a fost informat asupra drepturilor sale prin utilizarea noului tip de avertizare (a se vedea infra, pct. 184). Audierea s-a încheiat la 1.17 p.m. când domnul Omar a primit o masă caldă.

35. La 1.35 p.m., a început audierea de urgență din motive de siguranță „D” după utilizarea vechiului tip de avertizare. Aceasta s-a încheiat la 2.20 p.m.

36. Pe durata audierilor de urgență din motive de siguranță, domnul Omar fie a susținut că nu îi recunoștea pe ceilalți suspecți prezentați în fotografiile publicate în presă, fie a pretins în mod fals că îi cunoștea pe unii dintre aceștia. În mod intenționat a descris greșit implicarea lor în evenimentele din 21 iulie.

37. Între timp, la 2.15 p.m., ofițerul responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv a contactat avocatul din oficiu, care a indicat că urma să ajungă la secția de poliție la 3.30 p.m. La 3.40 p.m., avocatul din oficiu a ajuns la centrul de reținere și arestare preventivă și i s-a permis să consulte registrul de evidență.

38. La ora 4.08 p.m., domnul Omar a fost introdus într-un birou pentru a se consulta cu avocatul din oficiu. Consultarea a fost întreruptă la 4.15 p.m. pentru o altă audiere de urgență succintă din motive de siguranță, care a început la 4.19 p.m. și s-a încheiat la 4.21 p.m. și care a avut loc în prezența avocatului.

(2) b) Domnul Ibrahim

39. Domnul Ibrahim a fost următorul suspect arestat. Acesta a fost arestat două zile mai târziu, la 29 iulie 2005, la ora 1.45 p.m., într-un apartament din West London. Domnul Mohammed a fost, de asemenea, prezent în apartament.

40. Domnul Ibrahim a fost informat asupra drepturilor sale prin utilizarea noului tip de avertizare (a se vedea infra, pct. 184, și supra, pct. 21) și a fost îmbrăcat într-un costum de protecție criminalistic. Acesta a fost întrebat dacă exista vreun material la locație care putea pune în pericol vreo persoană. A răspuns negativ. A fost întrebat și dacă exista vreun material în altă parte despre care poliția ar trebui să știe și a răspuns că poliția știa deja de „58 Curtis House” întrucât fusese deja acolo. L-a identificat pe celălalt bărbat prezent în apartamentul din West London ca fiind domnul Mohammed și a fost întrebat dacă acesta din urmă deținea controlul asupra vreunor materiale de natură a cauza o stare de pericol. Domnul Ibrahim a răspuns: „Nu, uite, mi-am văzut poza și am fost în autobuz, dar nu am făcut nimic, doar am fost în autobuz”. I s-a spus că va fi audiat în acest sens mai târziu și că tot ceea ce dorea poliția să cunoască era dacă exista ceva la cealaltă locație de natură a cauza o stare de pericol. Domnul Ibrahim a răspuns: „Uite, știu că încercați să ne implicați în 7/7. Am văzut la televizor. Nu are legătură cu noi. Nu îi cunosc pe oamenii ăștia. Sunt musulman. Nu pot să mint. Ok, eu m-am ocupat de autobuz, dar nu am avut legătură cu 7/7.” Ofițerul a răspuns:

„Nu te audiem cu privire la niciuna dintre chestiunile respective în această etapă”.

41. Domnul Ibrahim a ajuns la secția de poliție Paddington Green la 2.20 p.m. Acesta a solicitat asistență din partea avocatului din oficiu.

42. La 4.20 p.m., i s-a reamintit că avea dreptul la consiliere juridică gratuită, iar acesta a răspuns că a înțeles ceea ce i se spusese. Avocatul din oficiu a fost contactat la 4.42 p.m. La 5 p.m., avocatul din oficiu a sunat la secția de poliție și a solicitat să vorbească cu domnul Ibrahim. Acesteia i s-a comunicat că domnul Ibrahim nu era disponibil pentru consultări. Avocatul a sunat din nou la 5.40 p.m. și i s-a comunicat că datele sale de contact urmau a fi transmise ofițerului însărcinat cu cercetarea penală, dar acest contact telefonic nu a putut fi folosit deoarece birourile destinate consultărilor nu erau disponibile.

43. La 6.10 p.m., comisarul MacBrayne a ordonat audierea de urgență din motive de siguranță a domnului Ibrahim și a dispus ca acesta să fie reținut *incommunicado*. În registrul de evidență s-a arătat că exercitarea dreptului de acces la consiliere juridică al acestuia fusese amânată deoarece existau motive rezonabile să se creadă că, în cazul în care audierea s-ar fi amânat, ar exista un risc imediat de vătămare a persoanelor sau de producere a unor pagube sau prejudicii în cazul bunurilor, precum și că consilierea juridică ar fi condus la alertarea altor persoane suspectate de comiterea unor infracțiuni de terorism care nu fuseseră încă arestate, ceea ce ar fi implicat îngreunarea prevenirii unui act de terorism sau asigurarea arestării, urmării penale și trimiterii în judecată ori a condamnării persoanelor în legătură cu infracțiunile de terorism. Registrul conținea o motivare amănunțită, după cum urmează:

„IBRAHIM este suspectat de detonarea unui dispozitiv exploziv improvizat în sistemul de transport londonez în ziua de 21 iulie 2005, acțiune care a făcut parte dintr-un atac organizat simultan care a implicat cel puțin alte trei persoane și considerăm că era un «atac sinucigaș», iar cei implicați au intenționat să își ia viața, producând numeroase victime în rândul publicului. Numărul total al celor implicați nu a fost încă stabilit, iar alți suspecți pot fi în libertate [...]. [În această etapă nu se cunoaște cât exploziv a fost fabricat, unde se mai poate găsi acesta ori dacă se află în posesia unei persoane sau a mai multor persoane care ar putea produce un atac similar.

Pentru protejarea și asigurarea siguranței publice este imperativ să fie luate toate măsurile corespunzătoare pentru identificarea, localizarea și reținerea celorlalți suspecți înainte de a încerca repetarea evenimentelor din 21 iulie. Este necesar ca, în acest caz, să fie luate toate măsurile proporționale necesare pentru reținerea fiecărei persoane implicate în comiterea, pregătirea sau instigarea la acte de terorism pentru protejarea publicului, prevenirea pierderilor de vieți și a producerii unor pagube substanțiale bunurilor. Așteptarea unui avocat și permiterea oricăror consultări premergătoare audierii înaintea oricărei încercări de a stabili faptele de mai sus VA cauza întârzieri inutile acestui proces de audiere. Am examinat cerințele Legii privind poliția și probele în materie penală din 1984 și ale Codurilor de practici corespunzătoare și considerăm că această direcție de acțiune este necesară și proporționată. ORICE audiere a domnului Ibrahim care are loc în cadrul acestei autorizări trebuie să înceteze atunci când riscul pentru viața și siguranța publică este înlăturat.

Prin acordarea acestei autorizații am examinat drepturile lui Ibrahim în temeiul art. 6 [...] și considerăm că această autorizație este atât proporțională, cât și necesară pentru a garanta drepturile în temeiul art. 2 ale publicului în general.”

44. La 7 p.m. un alt avocat a sunat la secția de poliție și a solicitat să vorbească cu „Ibrahim Muktar Said”. Acesteia i s-a comunicat că nimeni cu acest nume nu se afla reținut la secția de poliție. La 7.45 p.m., atunci când s-a stabilit că un domn Ibrahim se afla la secția de poliție, doamna avocat a fost contactată și i s-a comunicat că acesta era deja reprezentat de avocatul din oficiu. Între timp, domnul Ibrahim a fost examinat de un medic legist și i s-a asigurat o masă vegetariană caldă.

45. La 7.58 p.m., domnul Ibrahim a fost condus din celula sa pentru audierea de urgență din motive de siguranță. La începutul audierii a fost informat asupra drepturilor sale prin utilizarea noului tip de avertizare (a se vedea infra, pct. 184, și supra, pct. 21). Pe durata audierii, i s-au citit însemnările ofițerilor de poliție referitoare la cele declarate de el în timpul arestării, însă nu a dorit să facă comentarii ori să le semneze. A fost întrebat dacă avea depozitate undeva materiale precum explozivi sau chimicale. A negat că ar cunoaște locul în care astfel de materiale ar putea fi depozitate sau că ar avea cunoștință de atacuri planificate

care ar putea periclita publicul. Acesta a spus poliției că nu știa nimic despre explozivi și că nu avea legături cu niciun grup terorist. Întrebat cu insistență dacă avea cunoștință de alte persoane, alte dispozitive și alte planuri, a răspuns că nu se ocupa de explozivi și că nu cunoștea pe nimeni care făcea acest lucru. Când a continuat să fie presat pe marginea subiectului dacă exista „ceva pe undeva” care ar fi putut răni pe cineva, a răspuns că în cazul în care ar fi știut ceva ar fi spus poliției. A repetat că nu știa nimic de explozivi și că nu cunoștea pe nimeni care să plănuiască realizarea unor atacuri sinucigașe. A adăugat că nu cunoștea pe nimeni care se ocupa de explozivi, reprezenta un pericol pentru societate sau plănuia activități teroriste. A recunoscut că îl cunoștea pe domnul Omar, însă a negat că îi cunoștea pe ceilalți doi bărbați a căror legătură cu evenimentele din 21 iulie fusese stabilită și ale căror fotografii fuseseră prezentate la televiziune. Nu deținea informații că vreuna dintre persoanele pe care le cunoștea era implicată în aceste evenimente. A declarat că domnul Mohammed nu era o persoană capabilă să facă așa ceva. Audierea de urgență din motive de siguranță s-a încheiat la 8.35 p.m.

46. Între timp, la 8 p.m., al doilea avocat a contactat ofițerul responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv, iar în registrul de evidență a fost făcută o mențiune potrivit căreia exista o problemă cu doi avocați care doreau să îl reprezinte pe domnul Ibrahim. La 8.15 p.m., cel de al doilea avocat a telefonat din nou solicitând să vorbească cu acesta.

47. La 8.45 p.m., avocatul din oficiu a sosit la sediul secției de poliție. Domnul Ibrahim dormea și s-a întâlnit cu avocatul la 10.05 p.m. Aproximativ o oră mai târziu, domnul Ibrahim a anunțat că nu dorește ca, la acel moment, să beneficieze de serviciile celui de al doilea avocat.

48. În cadrul audierilor ulterioare care s-au desfășurat în prezența unui avocat, în perioada în care domnul Ibrahim s-a aflat în arest preventiv, acesta nu a făcut declarații.

(3) c) Domnul Mohammed

49. Domnul Mohammed a fost ultimul dintre cei trei suspecți arestat. Acesta a fost arestat și informat asupra drepturilor sale prin utilizarea noului tip de avertizare (a se vedea infra, pct. 184 și supra, pct. 21) la 29 iulie 2005, la ora 3.22 p.m. în același apartament din West London ca și domnul Ibrahim. A fost întrebat dacă exista ceva în incinta apartamentului care putea vătăma ofițerii de poliție sau publicul. Acesta a răspuns negativ.

50. A ajuns la secția de poliție Paddington Green la 4.29 p.m. La 4.39 p.m., a solicitat asistența din partea avocatului din oficiu, iar procedura medico-legală a început. La 5.05 p.m., ofițerul responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv le-a solicitat ofițerilor cu atribuții în acest sens să îl informeze dacă domnul Mohammed urma să fie reținut *incommunicado*, măsura fiind autorizată la ora 5.48 p.m..

51. În același timp, comisarul MacBrayne a autorizat audierea de urgență din motive de siguranță. Motivele pentru amânarea acordării accesului la consiliere juridică au fost consemnate. Comisarul a arătat că a considerat că, în cazul în care audierea s-ar fi amânat, ar exista un risc imediat de vătămare a persoanelor sau de producere a unor pagube sau prejudicii în cazul bunurilor; aceasta ar fi condus la alertarea altor persoane suspectate de comiterea unor infracțiuni de terorism care nu fuseseră încă arestate, ceea ce ar fi implicat îngreunarea prevenirii unui act de terorism sau asigurarea arestării, urmăririi penale și trimiterii în judecată ori a condamnării persoanelor în legătură cu comiterea, pregătirea sau instigarea la acte de terorism. Motivarea detaliată era, în esență, identică cu cea oferită în legătură cu domnul Ibrahim (a se vedea supra, pct. 43).

52. La 6.59 p.m., ofițerul responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv a telefonat serviciului de asistență juridică (*duty solicitor scheme*). La 7.16 p.m., procedura medico-legală s-a încheiat, iar la 7.19 p.m. domnul Mohammed a semnat în registrul de evidență arătând că dorea să vorbească cu un avocat cât mai curând posibil. La 7.34 p.m., i s-a comunicat că era reținut *incommunicado* și la scurt timp după aceea i s-a permis să se întoarcă în celula sa pentru a se ruga.

53. La aproximativ ora 8 p.m., avocații din oficiu au sosit la secția de poliție Paddington Green.

54. La 8.14 p.m., a început audierea de urgență din motive de siguranță a domnului Mohammed fără ca vreun avocat să fie prezent. A fost informat asupra drepturilor sale prin utilizarea noului tip de avertizare (a se vedea infra, pct. 184, și supra, pct. 21). I s-a comunicat că era suspectat de implicarea în atacurile din 21 iulie și că poliția își exprima îngrijorarea în privința siguranței ofițerilor și a publicului. Prin urmare, aveau nevoie de informații legate de existența altor explozivi - și a persoanelor care îi dețineau - care puteau vătăma publicul în viitorul apropiat. Domnul Mohammed a răspuns că nu avea nicio legătură cu evenimentele din 21 iulie și că nu știa nimic despre acestea. Nu a recunoscut persoanele din fotografiile presupușilor făptuitori pe care le văzuse publicate în mijloacele de informare în masă și nu știa cum să fabrice dispozitivele explozive care au fost găsite. Audierea de urgență din motive de siguranță s-a încheiat opt minute mai târziu, la 8.22 p.m.

55. Avocații din oficiu au ajuns la centrul de reținere și arestare preventivă la ora 8.40 p.m. și l-au văzut pe domnul Mohammed la 9.45 p.m. Întârzierea a fost parțial cauzată de cererea domnului Mohammed de a i se alocă timp pentru rugăciune și de furnizarea mesei.

56. Două zile mai târziu, la 31 iulie 2005, domnul Mohammed a fost audiat pentru a doua oară, de data aceasta în prezența unui avocat. La începutul audierii, avocatul a citit următoarea declarație a domnului Mohammed:

„Nu sunt terorist și nu am, sub nicio formă, legătură cu acte de terorism și nu am avut legătură cu niciun act de terorism și nici cu cele de la 21 iulie sau 7 iulie 2005.”

57. Prin urmare, domnul Mohammed și-a exercitat dreptul de a păstra tăcerea.

ii) 2. Procesul primilor trei reclamanți

58. Primii trei reclamanți au fost acuzați de conspirație în vederea săvârșirii unor asasinate. În septembrie 2006, au fost comunicate memoriile în apărare. În memoriul său în apărare, domnul Omar a explicat că împreună cu domnul Ibrahim a conceput un plan pentru construirea unui dispozitiv care să aibă aparența exterioară a unui dispozitiv exploziv real, dar care a fost proiectat special doar pentru a face zgomot. A recunoscut că a fost implicat în construirea dispozitivelor detonate la 21 iulie 2005 și că a fost unul dintre atentatorii cu bombe din subteran.

59. În memoriul său în apărare, domnul Ibrahim a recunoscut că avea cunoștințe amănunțite legate de fabricarea TATP și a peroxidului concentrat. A recunoscut că el cumpărase cele mai multe dintre componentele bombelor, care, potrivit acestuia, fusesse proiectată să facă zgomot, însă nu să explodeze întrucât nu conținea suficient TATP pentru a activa încărcătura principală. A descris întâlnirea care a avut loc la 58 Curtis House cu domnii Omar, Mohammed și Osman la 19 iulie 2005 și a explicat că domnii Mohammed și Osman primiseră componentele care au fost utilizate pentru fabricarea dispozitivelor. A continuat să susțină că declanșarea dispozitivului din autobuz de către acesta a fost o greșeală; nu putuse să îl închidă în subteran deoarece erau prea mulți oameni și ar fi fost împiedicat să fugă.

60. În memoriul său în apărare, domnul Mohammed a recunoscut că fusesse unul dintre atentatorii cu bombe din subteran. Acesta a recunoscut că a transportat dispozitivul, însă a susținut că îi fusesse înmănat de domnul Ibrahim pentru a face zgomot și că urma să fie lăsat în metrou pentru a asigura o publicitate pe scară cât mai largă. A declarat că a ajutat la mutarea unei cantități de peroxid de hidrogen utilizat pentru fabricarea dispozitivelor și că, la 21 iulie 2005, a amestecat peroxid de hidrogen și făină și a plasat amestecul într-un container, ulterior atașând dispozitivului șuruburi și șaibe din metal.

61. Procesul primilor trei reclamanți acuzați de conspirație în vederea săvârșirii unor asasinate a început la Crown Court din Woolwich, la 15 ianuarie 2007, în fața domnului judecător Fulford și a unui juriu. Alături de reclamanți au mai fost inculpați și domnii Osman, Asiedu (a se vedea supra, pct. 15) și Adel Yahya (acuzat că a fost implicat în partea legată de

pregătirea esențială a atacurilor). Procesul a durat șapte luni.

62. Apărarea reclamanților la proces, așa cum reiese din memoriile în apărare, a fost aceea că, deși au fost implicați în evenimentele din 21 iulie 2005 și au detonat dispozitivele explozive, acțiunile lor nu au urmărit să ucidă, ci au reprezentat doar un elaborat atac-farsă conceput ca un protest împotriva războiului din Irak. Bombele fuseseră concepute să pară veritabile și să producă zgomot atunci când erau declanșate, dar au fost construite în mod intenționat cu defecte pentru a garanta că încărcătura principală nu se va declanșa.

63. Principala problemă în cadrul procesului a fost aceea de a stabili dacă nedeclanșarea exploziei dispozitivelor a fost o insuficiență de proiectare intenționată (caz în care reclamanții nu puteau fi vinovați de conspirație în vederea săvârșirii unor asasinat) sau o greșeală de construire a dispozitivelor așa cum susținea acuzarea. Acuzarea a intenționat să se bazeze pe răspunsurile reclamanților oferite în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță pentru a le submina apărarea potrivit căreia evenimentele din 21 iulie au fost concepute ca un atac-farsă.

(1) a) Admisibilitatea declarațiilor date în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță

64. Primii trei reclamanți au argumentat că admiterea declarațiilor pe care le-au dat în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță care au avut loc la secția de poliție ar aduce atingere caracterului echitabil al procedurii într-o asemenea măsură încât ar trebui excluse în conformitate cu art. 78 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 („PACE” – a se vedea infra, pct. 201). Avocatul domnului Omar a admis că poliția a avut motive întemeiate pentru realizarea audierilor în modul respectiv. Avocatul domnului Ibrahim a pretins că noul tip de avertizare a inclus un element de coerciție și că, în cazul său, audierea de urgență din motive de siguranță a depășit limitele obiectivului de siguranță. Avocatul domnului Mohammed a afirmat că, în cazul acestuia, motivele pentru decizia de a realiza o audiere de urgență din motive de siguranță nu erau apte a constitui motive întemeiate având în vedere caracterul fundamental al dreptului la un avocat. Acesta a pus sub semnul întrebării caracterul urgent, în cazul domnului Mohammed, al audierii de urgență din motive de siguranță și a argumentat că obiectivul audierii a depășit limitele interogării necesare pentru a asigura siguranța publică.

65. A avut loc un *voir dire* (un „proces în cadrul unui proces” pentru a determina admisibilitatea mărturiilor). Întrucât domnul Omar nu a contestat legalitatea audierilor de urgență din motive de siguranță sau maniera în care acestea s-au realizat, acuzarea nu a trebuit să prezinte probe în acest sens. Întregul proces de audiere și, în special, conținutul audierilor de urgență din motive de siguranță au fost considerate corespunzătoare. La fel și mărturia comisarului McKenna, ofițerul superior însărcinat cu cercetarea penală, precum și declarațiile relevante conținute de registrele de evidență. Au fost ascultate, printre altele, mărturia comisarului MacBrayne, cele ale ofițerilor care au realizat audierile și mărturia agentului penitenciar de la secția de poliție Paddington Green. Judecătorul a ascultat și observațiile formulate de avocat.

66. Mărturia comisarului McKenna se regăsește în declarația din 5 octombrie 2006 și are următorul conținut:

„În decurs de câteva ore de la incidentul din 21 iulie, organele de cercetare au descoperit posibilele identități ale unui număr de trei suspecți principali din cei patru. Ancheta a devenit și mai complicată în aceste prime zile ca urmare a unei serii de factori complicați. Unii dintre aceștia au fost: sâmbătă, 23 iulie, o persoană a descoperit un alt dispozitiv exploziv improvizat (IED), aparent abandonat [...], sugerând existența unui al cincilea atacator, rămas până în prezent necunoscut. O locație din Enfield a fost descoperită în legătură cu cei doi suspecți cunoscuți la acea dată. O cantitate mare de precursori chimici a fost descoperită în apropierea acestei locații. Cantitatea de chimicale a depășit cu mult ceea ce ar fi fost necesar pentru fabricarea IED folosite în atacurile din 21 iulie. A reieșit că suspecții din 21 iulie primeau o asistență considerabilă ulterioară evenimentelor din partea altor persoane neidentificate.

Efectul net al problemelor sus-menționate a fost acela că necesitatea de a identifica și a localiza toate persoanele implicate în evenimentele din 21 iulie reprezenta prioritatea absolută a anchetei. A existat o

temere reală că un alt atac ar putea fi pus la cale, fie de către cei care au produs atacurile din 21 iulie, fie de către alți indivizi, acționând independent, însă sub aceeași coordonare ori în colaborare cu suspecții din 21 iulie.”

67. Comisarul MacBrayne a depus mărturie că, atunci când a acordat permisiunea de a amâna consilierea juridică în cazul domnului Ibrahim, avea cunoștință de faptul că avocații luaseră legătura cu centrul de reținere și arestare preventivă. În adoptarea deciziei de amânare a consilierii juridice a luat în considerare durata pe care ar fi putut să o aibă o consultare, însă nu a abordat în mod necesar posibilitatea unei discuții telefonice. În ceea ce privește întârzierea dintre autorizarea audierii de urgență din motive de siguranță și începutul audierii domnului Ibrahim, comisarul MacBrayne a explicat că momentul inițierii audierii reprezintă un aspect aflat la latitudinea ofițerilor. Odată ce a autorizat o audiere de urgență din motive de siguranță, nu este realist în aceste împrejurări să existe așteptarea ca acesta să revadă constant problema și să stabilească momentul în care să aibă loc audierea: unele decizii erau în sarcina ofițerilor din cadrul secției de poliție. Comisarul MacBrayne a admis că, înainte de începerea audierii de urgență din motive de siguranță a domnului Ibrahim, ar fi putut exista posibilitatea întrevederii cu avocații, însă a afirmat că, din experiența sa, cunoaște că astfel de consultări pot fi deosebit de îndelungate. A admis că întâlnirea cu un avocat putea fi întreruptă sau supusă unor termene. În ceea ce privește audierea de urgență din motive de siguranță a domnului Mohammed, comisarul MacBrayne a declarat că necesitatea de a pune întrebări era la fel de mare atunci când a început audierea ca și la momentul autorizării audierii. Acesta a explicat că acordase ofițerilor de poliție din cadrul secției instrumentele pentru a lua decizia legată de momentul exact la care ar fi trebuit să aibă loc audierea.

68. În hotărârea sa lungă privind *voir dire*, instanța de fond a reținut că declarațiile date în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță puteau fi admise. Instanța a făcut trimitere la premisele explicațiilor oferite de comisarul McKenna privind situația cu care s-a confruntat (a se vedea supra, pct. 66). Instanța a luat în considerare, de asemenea, echipamentele disponibile în cadrul locului de reținere și arestare preventivă de la secția de poliție Paddington Green, unde au fost conduși reclamanții după arestarea lor și unde au avut loc audierile de urgență din motive de siguranță. Aceasta a subliniat că toate echipamentele locului de reținere și arestare preventivă au fost alocate anchetei privind tentativele de atentate cu bombe. Existau douăzeci și două de celule, birouri destinate testelor medicale și medico-legale și patru birouri pentru consultările dintre suspecți și avocați. Cu toate acestea, la momentul audierilor de urgență din motive de siguranță ale domnilor Ibrahim și Mohammed, 18 persoane suspectate de săvârșirea unor infracțiuni de terorism erau arestate preventiv în cadrul secției de poliție.

69. Instanța de fond a examinat cu atenție împrejurările legate de arestarea și audierea de urgență din motive de siguranță ale fiecăruia din reclamanți. Revăzând mai întâi dosarul domnului Omar, a observat că avocatul acestuia nu a susținut că audierile avuseseră caracter opresiv. Dimpotrivă, avocatul a admis că audierile au fost necesare și s-au desfășurat în mod echitabil. Instanța a observat:

„30. În privința tuturor aspectelor relevante s-a admis că Omar, încă de la început, nu a spus adevărul în cadrul acestor audieri și, în cele din urmă, nu a colaborat cu poliția în încercarea de a se asigura siguranța publică. Într-adevăr, poziția este tocmai cea opusă [...]”

70. Instanța a observat că, atunci când a răspuns întrebărilor care aveau ca scop protejarea publicului, domnul Omar a oferit foarte multe informații înșelătoare. Acesta nu s-a incriminat singur în niciuna dintre etape, însă, în schimb, a făcut o multitudine de afirmații mincinoase de natură a-l disculpa. Ofițerii de poliție se concentraseră pe aspecte care ar fi putut dezvălui informații relevante pentru a-i ajuta să localizeze persoane sau materiale care ar fi putut pune în pericol publicul. Cu toate că audierile au avut o durată mare, avocații apărării nu au susținut că poliția depășise ceea ce era necesar și s-a admis că direcția audierii era relevantă pentru siguranța publică.

71. În ceea ce îl privește pe domnul Ibrahim, instanța a revăzut din nou în detaliu

împrejurările arestării și audierii sale și a subliniat:

„48. [...] Au fost 18 persoane private de libertate, toate arestate pentru suspiciunea implicării în evenimentele din 21 iulie [...]. [I]maginea de ansamblu este aceea a unei secții de poliție extrem de aglomerate, și sunt de acord fără ezitare că nu se putea facilita ca o conversație telefonică să aibă loc între [avocatul din oficiu] și Ibrahim la momentul celor două apeluri telefonice ale acesteia [...]. Sergentul responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv a acordat prioritate în mod ușor de înțeles consultărilor «față în față» [...] și nu reprezenta o opțiune realistă eliberarea unui birou prevăzut cu interfață pentru telefon în vederea unor conversații telefonice cu avocații. [Sergentul responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv] a admis totuși că a existat o întrerupere a comunicării în ceea ce privește faptul de a informa ofițerii care se ocupau de audieri că [avocatul din oficiu] încerca să ia legătura telefonic cu Ibrahim.”

72. Instanța a observat că poliția a abordat problema dispozitivelor nedescoperite din mai multe direcții diferite, dar că de fiecare dată domnul Ibrahim a susținut că nu avea cunoștință de niciun atac planificat în viitor ori de explozivi ascunși.

73. În continuare, instanța a examinat împrejurările arestării domnului Ibrahim și ale audierii sale de către poliție. În ceea ce privește intervalul de timp dintre momentul sosirii la secția de poliție și momentul începerii audierii de urgență din motive de siguranță, instanța a făcut trimitere la mărturia comisarului MacBrayne (a se vedea supra, pct. 67).

74. În continuare, instanța de fond a făcut trimitere la cadrul legal de reglementare a accesului la consiliere juridică pentru persoanele reținute în temeiul legislației privind terorismul (a se vedea infra, pct. 188-190 și 193-198), care stabilea clar că, atunci când un suspect era audiat în absența consilierii juridice, se utiliza vechiul tip de avertizare, art. 34 alin. (2A) din Legea privind justiția penală și ordinea publică din 1994 (*Criminal Justice and Public Order Act 1994*) interzicând formularea de concluzii negative pe baza tăcerii atunci când suspectul nu a avut acces la consiliere juridică (a se vedea infra, pct. 195). Cu toate acestea, instanța de fond a considerat că această situație nu împiedica instanța să admită ca probe mărturisirile unui suspect din timpul audierii, inclusiv afirmațiile mincinoase pe care le făcuse. Instanța a arătat că juriului i s-ar fi spus mai întâi că, spre deosebire de prevederile noului tip de avertizare care fusese uneori utilizat, nu se puteau trage concluzii negative pornind de la omisiunea reclamanților de a menționa în timpul audierii fapte invocate ulterior în proces; în al doilea rând, că juriul ar trebui să țină seama de faptul că au fost utilizate avertizări incorecte.

75. Instanța a realizat apoi trecerea în revistă a jurisprudenței naționale și a celei de la Strasbourg privind accesul la consiliere juridică și dreptul de a păstra tăcerea, făcând trimitere la cauzele *John Murray împotriva Regatului Unit*, 8 februarie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-I, *Condron împotriva Regatului Unit*, nr. 35718/97, pct. 60, CEDO 2000-V, *Magee împotriva Regatului Unit*, nr. 28135/95, CEDO 2000-VI, și *Averill împotriva Regatului Unit*, nr. 36408/97, CEDO 2000-VI. Aceasta a continuat:

„129. În opinia noastră, pe baza hotărârilor CEDO respective trebuie desprinse următoarele concluzii. În primul rând, din motive întemeiate, consilierea juridică poate fi refuzată în etapele inițiale ale audierilor, atât timp cât condițiile în care au loc audierile nu sunt coercitive în mod semnificativ (*Magee*) și atât timp cât accesul nu este amânat pentru o durată excesivă (*Murray*). În plus, audierea unui suspect în cazul căruia a fost refuzată consilierea juridică, ulterior informării asupra drepturilor sale prin utilizarea noului tip de avertizare, nu este decisivă pentru aprecierea existenței unei încălcări a art. 6 [din Convenție] (*Averill*). Mai degrabă, instanța trebuie să examineze în ansamblu împrejurările și scopul în care sunt propuse probele (inclusiv dacă s-au tras concluzii negative). În consecință, atât timp cât împrejurările în ansamblu nu au cauzat un prejudiciu ireparabil drepturilor inculpatului, multe vor depinde de instrucțiunile pe care le primește un juriu legate de modul în care ar trebui să abordeze tăcerea sau declarația unui suspect în aceste împrejurări. Așa cum Curtea a clarificat în cauza *Averill*, se impune o mare precauție atunci când se atribuie o greutate faptului că o persoană arestată în legătură cu o infracțiune gravă și căreia i s-a refuzat accesul la un avocat în etapele inițiale ale audierii sale răspunde într-un anumit fel - sau, precum în speță, nu răspunde - întrebărilor care îi sunt adresate. Necesitatea de a acționa cu precauție nu este înlăturată doar pentru că unui inculpat i se permite în cele din urmă să aibă o întrevedere cu avocatul său, iar ulterior refuză să răspundă întrebărilor. Un juriu trebuie să fie avertizat în amănunt și cu fermitate că membrii săi trebuie să ia în considerare toate împrejurările relevante; aceștia

trebuie să fi înlăturat toate explicațiile rezonabile («nevinovate») pentru tăcerea sau pentru declarațiile inculpatului înainte de a avea în vedere utilizarea acestor mijloace de probă împotriva lui; iar juriului trebuie să i se spună să fie atent să nu acorde o importanță disproporționată acestor probe.”

76. Potrivit instanței de fond, Codul de practici aplicabil (a se vedea infra, pct. 181-185) și informarea asupra drepturilor erau concepute, în principal, în scopul de a proteja un inculpat pentru a nu contribui la propria incriminare (atât vechiul, cât și noul tip de avertizare) și pentru a îl preveni asupra consecințelor în cazul în care alegea să răspundă întrebărilor (ambele tipuri de avertizare) și asupra efectelor prejudiciabile asupra cauzei sale dacă omitea să dezvăluie elemente ale apărării sale pe care ulterior le-a invocat în proces (noul tip de avertizare). Codul și informarea asupra drepturilor nu aveau ca scop protejarea acuzaților care nu spuneau adevărul. Instanța a explicat:

„134. [...] În timp ce recunoaștem că un inculpat poate avea beneficii ca urmare a faptului că dispune de un avocat care îi reamintește că are obligația morală de a spune adevărul, în opinia noastră reprezintă un argument neîntemeiat acela de a sugera că o audiere este în mod obligatoriu inadmisibilă deoarece suspectul nu a avut avantajul unei consultări cu un avocat, avantaj exclus dintr-un motiv justificat, care să îi spună că nu ar trebui să inducă în eroare poliția. În al doilea rând, [...] nu se poate afirma că utilizarea noului tip de avertizare a determinat pe oricare dintre cei trei acuzați să dezvăluie părți ale apărării lor pentru a evita formularea unor concluzii negative în timpul procesului lor. În schimb, au făcut afirmații mincinoase.”

77. Acesta a concluzionat că, deși acordase importanță lipsei avocatului în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță și utilizării eronate a tipului de avertizare, nu a existat o înecitate semnificativă sau o încălcare gravă a dreptului la un proces echitabil al reclamantilor. A continuat examinând procedurile specifice în cazul fiecăruia dintre cei trei reclamanti.

78. În ceea ce îl privește pe domnul Omar, instanța a observat că acesta fusese primul dintre cei care detonaseră dispozitivele care fusese arestat și că, prin urmare, a prezentat un interes ridicat deosebit pentru anchetatori. Instanța a constatat că audierile de urgență din motive de siguranță fuseseră realizate cu celeritate și că imediat ce acestea s-au încheiat, domnului Omar i-a fost acordat accesul la un avocat. Audierile nu au fost nici coercitive, nici opresive, astfel cum a recunoscut avocatul domnului Omar. Deși nu reprezintă un aspect invocat în mod deosebit de avocat, instanța a observat că nu putea fi formulată nicio plângere legitimă cu privire la durata audierilor în ansamblu: în cadrul audierii, domnul Omar a sugerat ofițerilor că nu fusese implicat în presupusele infracțiuni, deși, pe măsură ce audierea a progresat, a reieșit că acesta cunoștea unele dintre persoanele implicate și că avea informații legate de evenimentele respective. Instanța a continuat:

„141. [...] Dacă astfel de audieri trebuie să fie mai scurte sau mai lungi, sau undeva pe la mijloc, depinde de ansamblul împrejurărilor. Având în vedere obiectul vital – necesitatea protejării vieții și a integrității corporale și a prevenirii producerii unor pagube semnificative bunurilor – poliția avea dreptul să pună la îndoială și să cerceteze, la fel ca în cazul oricărei audieri convenționale, din moment ce experiența îndelungată a demonstrat că, deși inițial poate fi oferit un răspuns nefolositor, o interogare sistematică, dar echitabilă poate pune în lumină detalii pe care persoana audiată a evitat sau nu a putut să le ofere la început. Aceste schimburi sunt adesea organice și, cu toate că **motivul** pentru adresarea întrebărilor ar trebui să fie exclusiv acela de a asigura siguranța publică, **obiectul** întrebărilor poate include în mod necesar aspecte aparent fără legătură, astfel încât să permită ofițerilor să abordeze o chestiune «de siguranță» determinată printr-o varietate de căi diferite.” [subliniere în original]

79. Cu toate că a avut loc o încălcare a Codului de practici aplicabil atunci când a fost utilizat noul tip de avertizare la începutul audierii de urgență din motive de siguranță „C” (a se vedea supra, pct. 34), instanța a observat că atitudinea domnului Omar față de audiere nu a fost influențată. Acesta a continuat să nu spună adevărul, la fel cum a procedat și în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță „A” și „B”, când fusese informat asupra drepturilor sale în mod corect (a se vedea supra, pct. 30-31). Noul tip de avertizare nu l-a determinat să contribuie la propria acuzare.

80. În ceea ce îl privește pe domnul Ibrahim, instanța a reiterat că, la momentul la care

acesta a ajuns la secția de poliție Paddington Green, la centrul de reținere și arestare preventivă se aflau deja 18 suspecți, toți reținuți în temeiul dispozițiilor referitoare la terorism în legătură cu evenimentele din 21 iulie (a se vedea supra, pct. 71). Instanța a continuat:

„143. [...] Acestea au reprezentat împrejurări unice și deosebit de dificile pentru poliție. Poliția a trebuit să se asigure că nu exista contact sau comunicare între nici unul dintre suspecți, și cu aceia – precum Ibrahim – care ar fi putut oferi «probe criminalistice»; au fost respectate proceduri elaborate pentru a se asigura că probe de acest tip nu se pierdeau sau nu erau alterate. Acesta a ajuns la Paddington Green purtând un costum special și procedura de înregistrare nu s-a încheiat decât undeva între 16.12 și 16.20. În timpul acestei proceduri nu putea discuta cu un avocat. La 17.00 și 17.40, atunci când a telefonat avocatul din oficiu, niciunul dintre birourile cu o interfață telefonică corespunzătoare nu era disponibil. Decizia de a realiza o audiere de urgență din motive de siguranță a fost înregistrată în registrul de evidență la 18.10, iar Ibrahim a fost condus din celula sa în vederea audierii la ora 19.58. Pe baza probelor, rezultă că a existat o întrerupere a comunicării în măsura în care ofițerilor care realizau cercetarea și ofițerilor care se ocupau de audieri nu li s-a comunicat că [avocatul din oficiu] încerca să ia legătura cu Ibrahim de la ora 17.00. În plus, domnul MacBrayne a decis să nu amâne audierea pentru a permite unui avocat să fie prezent la secția de poliție pentru o întâlnire față în față anterior oricărei audieri din cauza duratei pe care o astfel de consultare ar fi putut să o aibă. În afara riscului de amânare a audierii, domnul MacBrayne nu a formulat în principiu obiecții față de posibilitatea consultării între domnul Ibrahim și un avocat anterior audierii de urgență din motive de siguranță.

144. Cu toate că ofițerii ar fi putut stabili un termen pentru orice consiliere juridică la secția de poliție - o posibilitate pe care domnul MacBrayne nu a avut-o în vedere - sunt convins că decizia de a realiza o audiere de urgență din motive de siguranță fără a mai aștepta [avocatul din oficiu] să ajungă la secția de poliție Paddington Green era pe deplin întemeiată. În aceste împrejurări, o consiliere adecvată nu poate fi acordată în câteva minute; într-adevăr, pentru ca o consultare cu un avocat care nu cunoștea faptele cauzei să fi avut o valoare reală ar fi trebuit ca aceasta să aibă o durată semnificativă. Recunoaștem că [avocatul din oficiu], al cărui sediu se afla la o distanță puțin mai mare de două mile de secția de poliție, ar fi putut să se prezinte în scurt timp, și că, în teorie, exista timp pentru o consultare față în față între 18.10 și 19.58. Cu toate acestea, ofițerii lucrau sub o presiune excepțională; nu se cunoștea exact când anume urmau să aibă loc audierile fiecăruia dintre cei 18 suspecți, având în vedere constrângerile existente din cauza echipamentelor; exista o cerere crescută pentru cele patru săli de întâlniri avocat/client disponibile; , în ansamblul împrejurărilor, era pe deplin de înțeles că niciun ofițer nu a considerat că exista timp pentru a solicita ca [avocatul din oficiu] să se prezinte în vederea unei întâlniri cu domnul Ibrahim înainte de începerea audierii de urgență din motive de siguranță. Domnul MacBrayne a autorizat o audiere de urgență din motive de siguranță la 18.10 și nu considerăm că întârzierea neprevăzută în organizarea audierii până la ora 19.58, având în vedere faptele, constituie o încălcare a drepturilor domnului Ibrahim de a se consulta cu un avocat «în cel mai scurt timp posibil». În aprecierea a ceea ce era rezonabil în acea zi cu totul neobișnuită, imposibilitatea de a organiza o consultare față în față în acel interval de timp de nici două ore, sau într-adevăr în intervalul mai îndelungat care a urmat primului apel telefonic al avocatului din oficiu, nu era excesivă. Aceste drepturi nu pot fi apreciate *in abstracto*, ci în lumina împrejurărilor existente la acel moment.”

81. Cu toate acestea, instanța a considerat că ar fi trebuit să fie posibil, între 5 p.m. și 7.58 p.m., să se asigure că avocatului din oficiu i se permitea să ia legătura telefonic cu domnul Ibrahim și, în consecință, a concluzionat că, în această măsură limitată, domnului Ibrahim i s-a refuzat accesul la consiliere juridică telefonică. Cu toate acestea, instanța a considerat că această eroare nu a implicat o încălcare gravă a dreptului la apărare al acestuia, subliniind:

„145. [...] [A]ceastă încălcare a drepturilor sale avea o importanță redusă: ar fi fost imposibil pentru [avocatul din oficiu], discutând la telefon pentru prima dată cu Ibrahim, să îi ofere consiliere detaliată și în cunoștință de cauză în împrejurările respective, iar avocatul nu ar fi fost în măsură să asigure asistența materială în privința deciziilor pe care acesta a trebuit să le ia. Cu toate că pentru acest inculpat alegerea era una directă, [avocatul din oficiu] ar fi trebuit să înțeleagă principalele împrejurări de fond în ansamblul lor înainte de a-i putea oferi acea consiliere care i-ar fi fost utilă lui Ibrahim în raport cu opțiunile cu care se confrunta. Avocatul ar fi putut să îl consilieze în privința drepturilor sale, însă cu excepția unor probleme generate de utilizarea incorectă a noului tip de avertizare, drepturile sale esențiale îi fuseseră clarificate: avea dreptul la consiliere juridică (care fusese amânată din motive de siguranță publică), avea dreptul de a păstra tăcerea, iar orice declara putea fi folosit ca mijloc de probă împotriva sa. Nu există niciun indiciu că acesta nu a înțeles aceste aspecte necomplicate.”

82. Instanța a observat iarăși că utilizarea noului tip de avertizare la începutul audierii de urgență din motive de siguranță reprezenta o greșeală, însă a apreciat că utilizarea eronată a

avertizării respective reprezenta o omisiune directă și pe deplin de înțeles din partea ofițerilor care au realizat audierea, având în vedere presiunea excepțională în care au lucrat. Pentru motivele deja prezentate (a se vedea supra, pct. 78), instanța a respins ipoteza că, odată ce persoana audiată a oferit un răspuns unei probleme specifice, ofițerii nu ar mai trebui să analizeze suplimentar chestiunea în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță. O astfel de abordare, a afirmat acesta, ar echivala cu neîndeplinirea sarcinilor de serviciu de către ofițeri. Instanța a apreciat că atât timp cât audierea a fost echitabilă și cât timp scopul său era să abordeze aspecte legate de siguranță, ofițerii aveau dreptul să pună la îndoială și să cerceteze în încercarea de a descoperi informații utile relevante pentru protecția publicului. Nu se aștepta din partea lor să creadă și să accepte ceea ce a spus persoana reținută, iar cercetarea motivelor sale și a atitudinii față de terorism putea fi deosebit de relevantă în raport cu problema dacă exista în continuare o stare de pericol pentru public. Instanța a constatat că audierea de urgență din motive de siguranță a fost de scurtă durată în cazul domnului Ibrahim, că nu s-a sugerat că aceasta se desfășurase în mod coercitiv, că întrebările nu au depășit limitele unui interogatoriu legitim realizat din motive de siguranță și că domnul Ibrahim a avut o întrevedere cu un avocat la aproximativ șapte ore și jumătate după ce a formulat prima cerere în acest sens. În cele din urmă, a observat că domnul Ibrahim a recunoscut că discuția care avusese loc la momentul arestării sale era admisibilă (a se vedea supra, pct. 40), deși conținutul său a fost contestat.

83. În ceea ce îl privește pe domnul Mohammed, instanța a respins motivul potrivit căruia organizarea unei audieri de urgență din motive de siguranță nu fusese justificată obiectiv. Aceasta era încredințată că ceea ce avusese loc fusese o audiere de urgență din motive de siguranță *bona fide* și că ofițerii au concluzionat în mod întemeiat că unica întrebare adresată domnului Mohammed la momentul arestării sale nu putea clarifica suficient potențialele pericole. Instanța a subliniat încă o dată că riscul pe care îl prezentau pentru public explozivii și conspiratorii nedescoperiți a fost considerabil și a constatat că a fost „pe deplin justificată” organizarea unei audieri de urgență din motive de siguranță fără întârzierea pe care ar fi generat-o acordarea accesului la un avocat. A reiterat că, în această etapă, acordarea unei consilieri adecvate din partea unor avocați neimplicați anterior în dosar, ar fi necesitat cel mai probabil o durată semnificativă.

84. Instanța a observat că acordarea accesului la consiliere juridică în cazul domnului Mohammed a fost amânată cu aproximativ patru ore, perioadă în care a avut loc o audiere cu o durată de opt minute. Nu s-a sugerat că audierea a avut loc în circumstanțe coercitive. Exceptând faptul audierii și termenii noului tip de avertizare, nu au existat probe că a fost supus presiunilor. Instanța a consemnat că, în cadrul audierii, domnul Mohammed a adoptat poziția de a declara că nu fusese implicat în evenimentele din 21 iulie, și, cu toate că ofițerii au insistat asupra acestui aspect o perioadă scurtă și pe deplin corespunzătoare, acesta a menținut cu fermitate că nu deținea informații relevante pentru a le împărtăși. Instanța a fost sigură că audierea succintă nu a depășit limitele legitime sau obiectivul vizând siguranța al unei audieri și că, dimpotrivă, a fost corespunzătoare și bine direcționată.

85. În ceea ce privește caracterul echitabil al procedurii, în lumina analizării faptelor, instanța a început prin a lectura pasajele din deciziile House of Lords în care Excelențele lor s-au referit la „triangularea intereselor” care trebuiau să fie luate în considerare, respectiv poziția inculpatului, cea a victimelor și a familiilor lor și cea a publicului. Excelențele lor au făcut trimitere, de asemenea, la faptul că drepturile individuale nu ar trebui tratate ca și cum ar fi exercitate *in abstracto* și că scopul art. 6 din Convenție nu era acela de a face imposibil din punct de vedere practic ca cei acuzați de săvârșirea unor infracțiuni să fie deferiți justiției. Instanța a continuat:

„158. În opinia noastră, acele pasaje demonstrează un aspect esențial al abordării pe care ar trebui să o adopte instanța atunci când soluționează cereri de excludere a mărturisiri pe baza presupusului caracter inequitabil. Procesele trebuie să fie echitabile, iar judecătorii au obligația de a garanta că judecata nu este subminată ca urmare a admiterii de probe care ar anula acest obiectiv. Cu toate acestea, probele a căror

excludere o urmărește inculpatul nu ar trebui apreciate *in abstracto*, iar instanța nu ar trebui să aplice aceeași formulă rigidă, ignorând astfel adevăratul context al probatoriului contestat. În privința acestor cereri, instanței i se solicită să exercite puterea discreționară, iar acest lucru poate fi de regulă realizat numai dacă toate împrejurările relevante sunt luate în considerare. Nu există un rezultat prestabilit, iar fiecare cauză depinde de aplicarea principiilor relevante faptelor particulare.”

86. Instanța a subliniat că dreptul la un avocat era recunoscut în temeiul dreptului național și european ca o garanție importantă pentru un inculpat și ar trebui să fie refuzat numai în mod excepțional. Atunci când audierea unui inculpat care solicitase reprezentare legală a avut loc înainte de a i se acorda posibilitatea unei consultări, instanța era obligată să analizeze circumstanțele cu o deosebită atenție.

87. Instanța a considerat că argumentul potrivit căruia reclamanții s-au confruntat cu propuneri ireconciliabile atunci când li s-a solicitat să participe la audierile de urgență din motive de siguranță meritau să fie analizate cu atenție. Cu toate acestea, a constatat că propunerile nu au fost ireconciliabile și nici contradictorii. Aceasta a apreciat că cei trei reclamanți s-au confruntat cu o „alegere decisivă, dar clară”: fie puteau ajuta poliția cunoscând că ceea ce declarau putea fi folosit împotriva lor, fie se protejau ei înșiși și păstrau tăcerea. A observat că aceștia fuseseră avertizați că omisiunea de a dezvălui elemente care ulterior ar fi fost invocate în apărarea lor în proces putea fi reținută ca circumstanță agravantă. Instanța a continuat:

„161. [...] Ceea ce este clar dincolo de orice îndoială este că acuzații nu au fost induși în eroare sau înșelați în privința obiectivului fundamental al audierilor, a posibilelor consecințe ale oferirii răspunsurilor la întrebări sau a potențialelor riscuri ale nedeazăluirii unor elemente ale apărării lor: aceste chestiuni au fost explicate într-un limbaj lipsit de echivoc și nu s-a sugerat că vreunul dintre acuzați nu a înțeles ceea ce li se spunea [...]. Modificarea formulării informării asupra drepturilor sale în ceea ce privește [pe domnul Omar] în audierea «C» pare să fi trecut neobservată; cu siguranță, nu s-a propus nimic în susținerea argumentului potrivit căruia a cauzat confuzie sau presiune. În esență, aceștia au fost informați că orice au spus poate fi folosit ca probă împotriva lor [...].”

88. Instanța a observat că întrebările adresate în cadrul audierilor s-au referit la construirea și detonarea dispozitivelor, pe care cei trei reclamanți le-au recunoscut acum. Prin urmare, aceștia nu s-au confruntat cu o dilemă inechitabilă: a fost necesar să decidă în acea etapă a evenimentelor în curs de desfășurare dacă primau interesele lor personale sau interesul public. În continuare, instanța a subliniat că apărarea pe care o aleseseră reclamanții de a nu dezvălui în acea etapă – adevărul, așa cum susțin în prezent în memoriile lor în apărare – a prezentat relevanță directă în privința siguranței publice și a fost ușor de descris. Nu a fost necesară o înțelegere aprofundată a dreptului penal sau o explicare complicată a faptelor. Putea fi redată pe scurt printr-un singur cuvânt „atac-farsă”. Instanța a admis că suspectul avea uneori nevoie de asistența unui avocat pentru a putea formula și expune mijloace de apărare complicate, dar a afirmat că, în speță, nu aceasta fusese situația. Instanța a subliniat:

„161. [...] Inculpații ar fi putut avea o poziție mai credibilă în privința acestei chestiuni dacă răspundeau întrebărilor într-un mod care să fie conceput probabil să sprijine poliția și care, ca rezultat, i-a incriminat. Cu toate acestea, este de necontestat că inculpații fie nu au spus adevărul, fie au omis să dezvăluie ceea ce știau în cadrul acestor audieri de urgență din motive de siguranță: au preferat auto-incriminării să ofere explicații false, de natură a-i disculpa. Întrucât au fost informați că orice au spus poate fi folosit ca probă împotriva lor, au optat să nu spună adevărul poliției [...].”

89. În plus, instanța a constatat că invitația de a coopera în scopul protejării populației nu fusese un stimulent nepermis. În cele din urmă, a concluzionat că noul tip de avertizare nu i-a constrâns pe reclamanți, sub aspectul elementelor introduse în *voir dire*, să ofere vreun element al diferitelor lor apărări și că aceștia nu puteau pretinde în mod întemeiat că au fost îndemnați nepermis să dezvăluie „adevărata” lor strategie de apărare.

90. Instanța a reiterat:

„162. Ceea ce s-a întâmplat la Londra, în iulie 2005, a fost cu totul excepțional; într-adevăr, de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, amenințarea resimțită în capitală în timpul acelei luni a fost fără precedent la nivel național. Atunci când ofițerii care realizau cercetarea au stabilit potențiala legătură

între evenimentele din 7 și 21 iulie, temerea lor inevitabilă a fost aceea că Regatul Unit devenise ținta a ceea ce se putea transforma într-un val de atentate teroriste. La 7 iulie, au decedat numeroase persoane, fiind rănite și mai multe în împrejurări extrem de grave, iar exact două săptămâni mai târziu, se pare că numai printr-un noroc a fost evitat un eveniment repetat. Făptuitorii din 7 iulie erau decedați, iar poliția deținea informații incomplete cu privire la aceștia; atunci când dispozitivele au fost detonate la 21 iulie, poliției îi era imposibil să cunoască dacă și altele erau concepute să fie detonate în viitorul apropiat; o prioritate deosebită pentru cei responsabili cu protejarea populației era aceea de a identifica și dezamorsa orice alte bombe și de a aresta conspiratorii nedescoperiți.”

91. Instanța a observat, printre altele, că terorismul era de regulă folosit pentru a crea haos și panică și pentru a perturba funcționarea corespunzătoare a vieții publice. Potrivit acesteia, conspiratorii nu aveau nicio îndoială că serviciile de urgență și de aplicare a legii, confruntate cu evenimente de o asemenea natură, urmau să își desfășoare activitatea într-un mediu deosebit de ostil. Într-adevăr, în absența unor dovezi în sens contrar din partea acuzaților, era o concluzie echitabilă aceea că inculpații s-au așteptat că urmau să cauzeze o presiune considerabilă sau colaps al procedurilor administrative obișnuite și corespunzătoare din numeroase domenii, maximizând astfel efectul evenimentului terorist. Această concluzie era valabilă deopotrivă, potrivit instanței, indiferent dacă dispozitivele erau concepute să ucidă și să mutilizeze sau să fie dispozitive false care s-au detonat doar parțial. Recurgerea de către poliție la audieri de urgență din motive de siguranță, amânările în acordarea accesului la avocat și erorile în privința informării asupra drepturilor erau „un rezultat direct și de așteptat al acțiunilor deliberate ale acuzaților”.

92. În concluziile sale din această hotărâre, instanța a observat că reclamanții, prin propriile mărturisiri, au cauzat întreaga atmosferă excepțională și tensionată în care poliția a fost constrânsă să își desfășoare activitatea și că această situație a condus la necesitatea organizării audierilor de urgență din motive de siguranță. În plus, în loc să ofere sprijin poliției pentru a înțelege amploarea riscului continuu - ori absența riscului - aceștia au recunoscut că au profitat de oportunitate pentru a face o serie de afirmații mincinoase de natură a-i disculpa, dar care aveau un caracter înșelător deosebit de grav. Nu s-a sugerat că aceștia nu au reușit să înțeleagă că aveau dreptul la tăcere ori că nu erau apți pentru a participa la audieri.

93. Instanța a expus în detaliu abordarea pe care o adoptase în ceea ce privește exercitarea puterii sale discreționare de a respinge sau nu probe. În special, a acordat o însemnătate deplină principiului potrivit căruia accesul la consiliere juridică anterior și pe durata audierii reprezenta unul dintre cele mai importante drepturi fundamentale care ar trebui refuzat doar din motive întemeiate în cazuri speciale. S-a avut în vedere necesitatea ca instanța să țină seama de faptul că poliția ar trebui să dispună de sisteme și de resursele disponibile pentru a-i permite să cerceteze în mod eficient toate infracțiunile. Astfel, aceasta a completat că nu poate exista așteptarea ca poliția să anticipeze și să reglementeze fiecare tip de eventualitate excepțională, mai ales dacă evenimentul haotic respectiv nu mai avusese loc anterior. În plus, în stabilirea admisibilității declarațiilor, instanța era pe deplin îndreptățită să pună în balanță faptul că realizarea audierilor fusese necesară și faptul că starea de fapt care condusesese la refuzarea dreptului la consiliere juridică era consecința directă a acțiunii deliberate a reclamanților.

94. Instanța a afirmat că a luat, de asemenea, în considerare faptul că mediul în care fuseseră reținuți reclamanții nu fusese, sub nicio formă, coercitiv; într-adevăr, a afirmat aceasta, opusul era valabil. Nevoile religioase și nutriționale ale reclamanților au fost minuțios satisfăcute, iar condiția lor fizică în vederea audierii a fost atent evaluată. Nu s-a sugerat că audierea a fost opresivă sau inechitabilă. Deși instanța a recunoscut că utilizarea eronată a noului tip de avertizare a implicat un anumit nivel de constrângere indirectă, aceasta nu a fost, în opinia sa, decisivă: în cazul reclamanților alegerea fusese una simplă, iar aceștia nu fuseseră influențați prin prisma informării asupra drepturilor lor să se auto-incrimineze, ci dimpotrivă au făcut în mod intenționat afirmații mincinoase de natură a îi disculpa.

95. Instanța a arătat că a luat, de asemenea, în considerare că declarațiile date în cadrul

audierilor de urgență din motive de siguranță prezentau o potențială relevanță mare în raport cu întrebarea centrală ridicată în proces, și anume dacă apărările formulate acum puteau fi adevărate. Potrivit acesteia, nu era vorba așadar de „probe periferice sau lipsite de importanță”, ci dimpotrivă, probele respective puteau să ofere juriului o înțelegere deosebită a adevăratelor intenții ale acuzaților. Atât timp cât era echitabil față de fiecare inculpat să fie introdusă în cazul său audierea de urgență din motive de siguranță, era în interesul major al publicului ca elementele să facă parte din mijloacele de probă având în vedere „triangularea intereselor”. Prin urmare, a concluzionat că nu a existat o încălcare gravă a dreptului niciunuia dintre reclamanți la exercitarea dreptului la apărare. Niciunul dintre reclamanți nu a avut nevoie de prezența unui avocat pentru a contrabalansa acțiuni adverse care avuseseră loc în timpul detenției sau al audierilor de urgență din motive de siguranță. Având în vedere dosarul, utilizarea eronată a unei avertizări nu a încălcat dreptul de a nu contribui la propria acuzare. În plus, admiterea declarațiilor date în circumstanțele analizate în detaliu în hotărâre nu era inechitabilă. După ce a pus în balanță cerințele art. 6 din Convenție, instanța a hotărât că audierile erau admisibile în integralitatea lor. Aceasta a observat că juriului îi erau necesare instrucțiuni „minuțios concepute” și că acestea urmau a fi discutate cu avocatul în timp util.

(2) B) Celelalte probe în acuzare

96. Dincolo de declarațiile date în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță, acuzarea a depus probe care demonstau că reclamanții aveau o orientare extremistă. Acuzarea s-a bazat pe cărți și materiale tipărite, materiale audio, inclusiv ultimul mesaj din 11 septembrie 2001 al atentatorilor sinucigași cu bombe, și pe un material video care prezenta decapitări și alte atrocități, inclusiv înregistrări făcute în casă, găsite la locuințele domnilor Omar și Osman. Au existat probe că primii trei reclamanți și domnul Osman au frecventat o tabără de antrenament în Lake District în mai 2004 și a putut fi trasă concluzia clară că scopul era pregătirea pentru Jihad. În vara anului 2004, domnul Ibrahim vorbise despre pregătirea pentru Jihad în Afganistan sau în Irak, iar la sfârșitul anului 2004, a părăsit Regatul Unit pentru a se pregăti pentru Jihad, întorcându-se în martie 2005. Unele dintre persoanele care au mers împreună cu acesta nu s-au întors și s-a presupus că au fost ucise. Au existat probe că domnul Omar a încercat să convingă o persoană din afara grupului de legitimitatea atacurilor sinucigașe cu bombe și a altor activități teroriste și a afirmat ferm că susținea operațiunile criminale întreprinse împotriva Regatului Unit și a Statelor Unite, exprimându-și susținerea pentru atentatele sinucigașe cu bombe din 11 septembrie 2001. La începutul anului 2005, a strigat la un imam dintr-o moschee care condamnase atacurile sinucigașe cu bombe din Pakistan că acesta nu ar trebui să „înșele oamenii”. De asemenea, au fost depuse ca probe însemnări care făceau referire la martiriu pe aceeași bucată de hârtie care fusese folosită pentru notarea cantității de materiale care trebuia să revină fiecărei bombe.

97. În plus, acuzarea a invocat ca probă achiziționarea de materiale pentru bombe și fabricarea lor. Între aprilie și iulie 2005, domnii Ibrahim, Omar și Asiedu au cumpărat 443 litri de peroxid de hidrogen lichid cu o concentrație de 18%, cea mai mare disponibilă pentru public, ambalată într-un total de 284 de containere. Existau probe că aceștia solicitaseră peroxid de hidrogen lichid cu o concentrație de 60 sau 70%. Acuzarea a susținut că aceștia au fiert peroxidul de hidrogen cu o concentrație mai scăzută pentru a o crește. Dintre cele 228 de recipiente goale recuperate, 36 aveau inscripționat de mână numărul „70” sau „70%”, ceea ce potrivit acuzării era o dovadă că acuzații au crezut că fusese obținută concentrația necesară pentru explozie. Calcule de mână și notițe cu scrierea domnului Ibrahim au fost, de asemenea, invocate. Un orar a arătat că s-au alocat peste 200 de ore pentru fierberea peroxidului de hidrogen. Expertul propus de acuzare a depus mărturie că TATP era un exploziv de bază adecvat pentru a fi folosit într-un detonator. S-au depus probe care arătau că în exteriorul tuburilor de plastic fusese aplicat șrapnel. Acesta ar fi mărit gradul de fragmentare în momentul exploziei și ar fi maximizat posibilitatea producerii de victime.

98. Atât experții propuși de acuzare, cât și cei propuși de apărare au fost de acord că

bombele nu erau viabile. Expertul propus de acuzare a explicat că acest lucru a fost cauzat de faptul că peroxidul de hidrogen, cu o concentrație de 58%, nu atinsese concentrația necesară pentru explozie. Acesta a subliniat că dacă obiectivul ar fi fost un atac-farsă, o concentrație sporită nu ar fi fost necesară. Ca răspuns la argumentul apărării că peroxidul de hidrogen fusese concentrat, iar ulterior diluat cu apă de la robinet (a se vedea infra, pct. 101), acesta a explicat că analiza pe care o făcuse izotopului din compoziția apei de la robinet din Londra demonstra că acest lucru nu era posibil, o concluzie care nu a fost combătută de expertul propus de apărare.

99. Acuzarea s-a referit și la probele constând în înregistrări telefonice și TVCI ale contactelor numeroase dintre bărbați în luna martie 2005. O scrisoare de adio scrisă de domnul Mohammed, despre care acuzarea a susținut că era un bilet al unui sinucigaș, a fost, de asemenea, admis ca probă. Un martor a depus mărturie că primise scrisoarea la 21 iulie 2005 de la fratele domnului Mohammed și fusese rugat să o înmâneze partenerii domnului Mohammed. Un trepied pentru o cameră video a fost găsit la reședința domnului Mohammed. Ampretele domnului Mohammed erau pe cutia trepiedului, iar ampretele domnului Osman pe trepied. O cutie goală pentru o cameră video a fost recuperată de la reședința domnului Osman, iar o cameră video a fost găsită în posesia sa atunci când a fost arestat la Roma. Acuzarea a susținut că respectiva cameră fusese folosită, la locuința domnului Mohammed, pentru a filma o înregistrare în scop sinucigaș, deși o astfel de înregistrare nu a fost niciodată găsită. Juriul a ascultat și mărturiile pasagerilor din metroul în care au fost detonate trei dintre bombe, mărturii care se refereau la comportamentul reclamanților. În ceea ce îl privește pe domnul Ibrahim, șoferul de autobuz a depus mărturie cu privire la comportamentul neobișnuit al acestuia la momentul imbarcării. În cele din urmă, acuzarea s-a referit la lipsa oricăror planuri credibile legate de ceea ce urma să se întâmple după detonări.

100. Au fost prezentate juriului copii ale registrelor de evidență.

(3) c) Probele în apărare

101. Primii trei reclamanți au mărturisit că acțiunile lor au avut ca scop producerea unui atac-farsă. Inițial, au planificat să lase bombele nesupravegheate într-un spațiu public pentru a-și exprima punctul de vedere asupra războiului din Irak. După evenimentele din 7 iulie, planul s-a schimbat, vizând detonarea bombelor, însă nu a încărcăturii principale de peroxid de hidrogen. În acest scop, au susținut că, deși au încercat să obțină o concentrație mai ridicată de peroxid de hidrogen prin fierberea acestuia, ulterior l-au diluat astfel încât să nu mai prezinte concentrația necesară pentru o explozie.

102. Domnul Omar a declarat că a spus adevărul, dar și că a făcut afirmații mincinoase în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță. Acesta a afirmat că a fost cinstit în privința potențialului pericol pentru public, dar că nu a dorit ca domnii Ibrahim și Mohammed să fie uciși de poliție, astfel încât nu a dezvăluit adevăratele lor nume și locații. A susținut că i s-a spus că ar face mai bine să coopereze și că s-a temut că ar putea fi torturat, așa că a spus ofițerilor ceea ce doreau să audă.

103. Domnul Ibrahim a explicat că nu spusese în timpul audierii sale de urgență din motive de siguranță că era vorba de un atac-farsă deoarece cunoștea că ar fi trebuit să fie consiliat juridic de un avocat și a crezut că se întâmpla ceva. A recunoscut că nu a avut nicio problemă să declare în timpul audierii că fusese vorba de un atac-farsă. De asemenea, a admis că dacă ar fi discutat cu un avocat acest lucru nu i-ar fi schimbat decizia de a spune adevărul sau de a face afirmații mincinoase. A afirmat că nu avea încredere în poliție și că, în pofida faptului că audierea era înregistrată pe casetă, a crezut că îi vor fi răstălmăcite cuvintele. A declarat că a încercat să îi protejeze pe ceilalți acuzați, că a vorbit doar în numele său și că, la secția de poliție, a fost confuz și nu a știut ce să declare. A înțeles obiectivul audierilor de urgență din motive de siguranță întrucât i se spusese că era vorba de protejarea populației de atentatorii sinucigași cu bombe. A explicat că a considerat că trebuia să răspundă întrebărilor deoarece era o audiere de urgență menită să salveze vieți, cu toate că înțelesese că nu era obligat să

vorbească decât dacă dorea acest lucru. Nu a recunoscut implicarea sa în fabricarea TATP deoarece își orientase răspunsurile către preocuparea legată de riscurile remanente pentru populație. A admis că pretinsese că nu îi cunoștea pe ceilalți acuzați, dar a explicat că a procedat astfel deoarece nu dorise să incrimineze pe cineva. A afirmat că luase decizia de a nu declara nimic legat de situația sa și de plan până ce nu s-ar fi consultat cu un avocat; s-a temut că în cazul în care ar fi menționat atacul-farsă cuvintele sale ar fi fost greșit interpretate sau răstălmăcite.

104. Domnul Mohammed a oferit explicații legate de scrisoarea sa de adio, arătând că aceasta fusese în realitate scrisă pe 23 iulie 2005, după împușcarea unei persoane confundate cu unul dintre suspecti (a se vedea supra, pct. 17) deoarece a crezut că va fi, de asemenea, împușcat de poliție. A fost o simplă coincidență că fusese scrisă pe aceeași bucată de hârtie folosită pentru detonator. În ceea ce privește audierea de urgență din motive de siguranță, domnul Mohammed a arătat că înțelesese că nu era obligat să vorbească dacă nu dorea să facă acest lucru, dar că a considerat că trebuia să vorbească deoarece era o audiere de urgență din motive de siguranță menită să salveze vieți. A explicat că dorise să se consulte cu un avocat, dar că a fost audiat în absența unuia. Acesta a admis că, până la momentul la care audierea a avut loc, deja nu se mai temea că urma să fie ucis, dar a declarat că se gândea că va fi bătut. După cum a declarat, acesta este unicul motiv pentru afirmațiile mincinoase pe care le-a făcut în timpul audierii. Acesta a declarat că nu fusese implicat deoarece s-a gândit că ofițerii de poliție nu știau cine era, iar dacă a negat totul, i s-ar fi permis să părăsească secția de poliție și să meargă acasă. Potrivit acestuia, declarația pregătită după ce s-a consultat cu avocatul său (a se vedea supra, pct. 56) era parțial adevărată și parțial falsă. Nu spusese tot adevărul deoarece nu beneficiase de consiliere juridică, s-a simțit constrâns și a fost supărat.

105. La fel ca în cazul primilor trei reclamânți, anterior procesului, domnul Asiedu a susținut că evenimentele din 21 iulie 2005 au reprezentat un atentat-farsă. Totuși, după ce domnul Ibrahim a dat declarații, domnul Asiedu a mărturisit și și-a schimbat poziția anterioară. A susținut că a aflat în dimineața zilei de 21 iulie 2005 că dispozitivele erau bombe reale. A fost prea confuz și speriat pentru a refuza dispozitivul care îi fusese înmănat dar că, prin acceptarea acestuia, nu intenționase să se alăture ori să joace un rol în conspirație.

(4) d) Rezumatul dezbaterilor

106. Instanța a furnizat avocaților copii ale rezumatului dezbaterilor înainte ca acesta să fie expus și i-a invitat să facă comentarii pe marginea sa. În timp ce sintetiza situația oral pentru juriu, după distribuirea copiilor către membrii juriului, instanța a oferit următoarea îndrumare cu privire la declarațiile făcute în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță:

„Iar în privința afirmațiilor mincinoase, onorați membri ai juriului, afirmații mincinoase făcute de unii dintre inculpați în fața poliției? S-a stabilit că inculpații Ibrahim, Asiedu, Omar și Mohammed au făcut afirmații mincinoase în fața poliției, în felurite moduri, în timpul audierilor [...]. [Î]nainte chiar de a începe să evaluați oricare dintre afirmațiile mincinoase făcute, trebuie să acordați o atenție deosebită împrejurărilor în care au fost făcute acestea, iar împrejurările respective diferă de la un inculpat la altul.

Mai întâi, vă veți aminti că, din pricina circumstanțelor excepționale care au existat în iulie 2005, audierile de urgență din motive de siguranță au fost autorizate în cazul domnilor Ibrahim, Omar și Mohammed. Aceasta înseamnă că respectivii inculpați au fost interogați în încercarea de a asigura siguranța publică înainte de a avea posibilitatea consultării cu un avocat. Nu s-a susținut că, din motive de rea-credință ori lipsite de onestitate, ofițerii de poliție au refuzat accesul la consiliere juridică. Cu toate acestea, accesul la consiliere juridică anterior audierii reprezintă un drept conferit de regulă suspectului, iar în acest caz ar trebui să luați în considerare că nu s-a întâmplat așa. De exemplu, un avocat ar fi putut consilia inculpatul respectiv să nu facă declarații ori ar fi reamintit inculpatului să spună adevărul, căci în caz contrar existau consecințe. Prin urmare, atunci când luați în considerare reținerea ca circumstanță agravantă a oricărei afirmații mincinoase făcute de cei trei inculpați în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță, vă rog să vă reamintiți că această garanție a fost refuzată în contextul audierilor de urgență din motive de siguranță.”

107. Instanța a îndrumat, de asemenea, juriul să aibă în vedere că fuseseră folosite

avertizările nepotrivite. Aceasta a explicat:

„Ca rezultat, a fost neclar și potențial ambiguu pentru toți cei trei inculpați. Noul tip de avertizare care a fost utilizat ar fi putut aplica o presiune neadecvată asupra acestora pentru a face declarații. Atunci când luați în considerare reținerea sau nu ca circumstanță agravantă a oricărei afirmații mincinoase făcute de un inculpat în timpul unei audieri de urgență din motive de siguranță, vă rog să aveți în vedere, prin urmare, acel istoric inadecvat în privința utilizării avertizării.

Cu toate acestea, referitor la utilizarea noului tip de avertizare, aveți, de asemenea, dreptul să țineți cont că niciunul dintre acești trei inculpați nu a fost, în realitate, constrâns să dezvăluie vreun element pe care ulterior l-au invocat în proces. Dimpotrivă, în privința tuturor ori a celor mai multe aspecte semnificative aceștia nu au spus adevărul.”

108. Cu privire la aceste afirmații mincinoase, instanța a subliniat:

„În plus, în privința lui Ibrahim, Asiedu, Omar, Osman și a lui Mohammed, atunci când examinați afirmațiile mincinoase pe care le-au făcut în timp ce se aflau în arestul poliției, fie că a fost vorba de o audiere de urgență din motive de siguranță, fie de alt cadru, ar trebui să luați în considerare două aspecte suplimentare: cu privire la problema specifică pe care o aveți în vedere, trebuie să decideți dacă inculpatul în cauză a făcut în mod deliberat afirmații mincinoase. În cazul în care nu sunteți siguri că a făcut acest lucru, omiteți problema respectivă. În cazul în care sunteți siguri, luați în considerare motivul pentru care inculpatul nu a spus adevărul în acea privință. Simplul fapt că un inculpat nu spune adevărul nu constituie în sine o dovadă a vinovăției. Un inculpat poate să nu spună adevărul dintr-o multitudine de motive, iar aceste motive pot fi inofensive în sensul în care nu demonstrează vinovăția. În speță, s-a sugerat că afirmațiile mincinoase au fost făcute dintr-o varietate de motive: din temerea recunoașterii unui anumit grad de implicare sau de cunoaștere a situației, dar care, potrivit inculpatului, nu este suficient pentru a-l califica drept conspirator - precum Asiedu; pentru a proteja alte persoane în privința cărora a existat temerea că ar fi acuzate în mod greșit sau că ar putea fi ucise sau rănite drept rezultat; din teama de a recunoaște implicarea, așa cum susțin, într-un atac-farsă, ori din panică, stres, confuzie ori din teama de a fi agresat.

[...]

În cazul în care credeți că există, ori poate exista, o explicație nevinovată pentru afirmațiile mincinoase făcute de inculpatul pe care îl aveți în vedere, atunci nu trebuie să țineți seama de ele. Numai dacă aveți certitudinea că acesta nu a făcut afirmații mincinoase dintr-un motiv inofensiv, afirmațiile respective pot fi considerate probe în susținerea acuzațiilor, sub rezerva altor instrucțiuni pe care vi le-am oferit cu privire la această problemă legată de audierile de urgență din motive de siguranță.”

109. Referitor la omisiunea reclamanților de a menționa în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță argumentele în apărare invocate în etapa de judecată, instanța a precizat următoarele:

„Să ne îndreptăm acum atenția asupra omisiunii inculpaților de a răspunde întrebărilor în cadrul audierii. Prima chestiune de semnalat este că nu trebuie să considerați a fi o circumstanță agravantă în cazul lui Ibrahim, Omar și Mohammed că au omis să menționeze în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță aspecte pe care ulterior le-au invocat în fața instanței. Este necesar să procedați astfel deoarece, așa cum tocmai am explicat, în acea etapă accesul la un avocat fusese refuzat, iar legea prevede că în astfel de împrejurări unui inculpat nu i se poate reproșa omisiunea menționării unor aspecte care ulterior fac parte din apărarea sa. Desigur că, din instrucțiunile pe care tocmai vi le-am oferit cu privire la afirmațiile mincinoase, reiese că, în cazul în care aceștia au preferat să facă afirmații mincinoase în loc să păstreze tăcerea, aveți dreptul să luați în considerare acele neadevăruri, însă întotdeauna sub rezerva aspectelor pe care v-am indicat să le luați în considerare [...]. [I]nstrucțiunea mea clară pentru dumneavoastră este că nu trebuie să considerați a fi o circumstanță agravantă în cazul lui Ibrahim, Omar și Mohammed faptul că au omis să menționeze în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță aspecte pe care ulterior le-au invocat în fața instanței.”

110. În privința audierilor de urgență din motive de siguranță în cazul domnului Omar, instanța a declarat:

„Referitor la toate problemele relevante, Omar a admis că încă de la început nu a spus adevărul, ba chiar dimpotrivă [...]. Onorați membri ai juriului, acesta a negat orice răspundere legată de dispozitivele respective [...].

În mod repetat a protestat că spunea adevărul și că spusese poliției tot ceea ce știa. Onorați membri ai juriului, nu utilizarea eronată a tipului de avertizare l-a determinat, în fapt, să se auto-incrimineze, în sensul în care să fie forțat să dezvăluie ceea ce declară în apărarea sa reală, ci, în schimb, a făcut o serie

de afirmații mincinoase de natură a se disculpa.”

111. Instanța a reamintit juriului explicația domnului Omar pentru comportamentul său în timpul audierilor (a se vedea supra, pct. 102). În plus, avocatul domnului Omar a admis că poliția manifestase îngrijorare reală pentru populație, că au fost preocupați să preîntâmpine un alt atac și că, drept rezultat, accesul domnului Omar la consiliere juridică a fost amânat. Instanța a reamintit juriului că, în circumstanțe obișnuite, domnul Omar ar fi fost consiliat de un avocat anterior audierii. În cazul în care s-ar fi întâmplat acest lucru, domnul Omar ar fi putut aborda într-un fel diferit audierea. Instanța a observat că avocatul a admis că toate audierile de urgență din motive de siguranță fuseseră moderate și că nu exista nicio sugestie că acestea fuseseră opresive.

112. În continuare, instanța a reamintit juriului circumstanțele legate de sosirea domnului Ibrahim la secția de poliție, punctând că, la ora 5 p.m., avocatul din oficiu a telefonat și a solicitat să discute cu acesta. Instanța a continuat:

„[Doamnei avocat] i s-a spus că domnul Ibrahim nu era disponibil deoarece cele două camere cu o interfață telefonică erau utilizate și puteau fi utilizate în continuare pentru consultări, prelevare de amprente, înregistrare ori semnarea unor formulare. Existau cel puțin 17 persoane private de libertate și exista o presiune îngrozitoare asupra camerelor. În mod diferit față de obicei, întreg centrul de reținere și arestare preventivă era folosit - în mod securizat - pentru teroriștii reținuți începând cu 28 iulie, ora 5.05 p.m. A fost cea mai aglomerată situație întâlnită. Era necesar să se prevină ca persoanele reținute să se întâlnească sau să discute una cu cealaltă și trebuia ca acestea să fie atent supravegheate, fiind obligatorie restrângerea posibilităților, iar din această cauză s-a restricționat și posibilitatea de a muta persoanele private de libertate.”

113. Instanța a observat că avocatul din oficiu a telefonat înapoi la 5.40 p.m. și, din nou, un ofițer de poliție i-a comunicat că nu existau camere disponibile. Instanța a adăugat:

„Unica opțiune a [ofițerului de poliție] a fost să se aștepte ca una dintre camere să se elibereze și ulterior să telefoneze înapoi avocatului. Cu toate acestea, ofițerii care realizau cercetarea erau cei care stabileau ordinea în care putea fi folosită camera.”

114. Instanța a reamintit juriului temeiurile pentru care fusese autorizată o audiere de urgență din motive de siguranță și mărturia comisarului MacBrayne:

„Vi s-a spus că exista cel puțin o persoană neidentificată. Comisarul MacBrayne s-a temut de posibilitatea producerii altui atac sinucigaș. Acesta avea nevoie să adune informații pentru a preveni un nou act de terorism și pentru a aresta făptuitorii. A păstrat legătura cu ofițerii care realizau cercetarea. Cei din urmă erau deosebit de ocupați, fiind vorba de o anchetă la scară largă având ca obiect infracțiuni de terorism. Potrivit acestuia, audierile de urgență sunt rare și este de așteptat ca acestea să aibă loc înainte ca persoana reținută să se consulte cu avocatul său.

Nu ar fi avut obiecții față de o consultare prin telefon sau față în față atât timp cât nu ar fi întârziat interviul. Acesta a admis că putea stabili o limită a duratei consultării. Revenea sarcina ofițerului care realiza cercetarea și ofițerului responsabil cu reținerea și plasarea în arest preventiv să decidă dacă putea avea loc sau nu o consultare avocat/client înainte de audiere.”

115. Instanța a reamintit juriului explicația domnului Ibrahim pentru comportamentul său în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță (a se vedea supra, pct. 103).

116. În cele din urmă, instanța a informat juriul că a constatat că, între 5 și 8 p.m., domnul Ibrahim ar fi trebuit să poată lua legătura telefonic cu un avocat. A oferit îndrumări juriului să aibă în vedere că în acea perioadă a fost privat în mod incorect de dreptul la consiliere juridică telefonică.

117. În ceea ce îl privește pe domnul Mohammed, instanța a reamintit juriului mărturisirea acestuia în care explica de ce făcuse afirmații mincinoase în cadrul audierii de urgență din motive de siguranță și în cuprinsul declarației pregătite după ce beneficiase de consiliere juridică (a se vedea supra, pct. 104).

118. În ceea ce privește audierile ulterioare care au avut loc după ce reclamanții s-au întâlnit cu reprezentanții lor legali și au fost informați cu privire la drepturile lor prin utilizarea noului tip de avertizare, instanța de fond a îndrumat juriul în legătură cu faptul că

reclamanții omiseseră să își prezinte versiunea asupra a trei aspecte pe care le-au invocat în proces, deși li se pusese întrebări în acest sens în timpul audierii, și anume: (i) evenimentele reale care au condus la evenimentul din 21 iulie 2005; (ii) cunoștințele lor asupra evenimentelor și asocierea cu ceilalți acuzați; (iii) adevărata lor stare de spirit, scop și intenție în legătură cu amplasarea bombelor. Acesta a explicat că omisiunea de a menționa aceste chestiuni în cadrul audierilor care au avut loc după ce au beneficiat de consiliere juridică putea constitui circumstanță agravantă.

(5) e) Verdictele și pedepsele

119. La 9 iulie 2007, juriul a stabilit în unanimitate vinovăția celor trei reclamanți și a domnului Osman în cazul infracțiunii de conspirație în vederea săvârșirii unor asasinat. Juriul nu a putut stabili verdicte în cazul domnilor Asiedu și Yahya și s-a dispus rejudecarea cauzelor lor. Ulterior au pledat „vinovat” în fața unor învinuiri de o gravitate mai mică.

120. La 11 iulie 2007, primii trei reclamanți și domnul Osman au fost condamnați la pedeapsa detențiunii pe viață însoțită de obligația executării a minimum 40 de ani de închisoare.

iii) 3. Apelul declarat de primii trei reclamanți

121. Primii trei reclamanți au solicitat încuviințarea apelului împotriva hotărârilor de condamnare. Au argumentat, printre altele, că instanța de fond a comis o eroare pronunțându-se în sensul admiterii ca probe a audierilor de urgență din motive de siguranță.

122. La 23 aprilie 2008, curtea de apel (*Court of Appeal*) a respins cererea de încuviințare a apelului împotriva hotărârilor de condamnare.

123. Prezintă contextul arestării și audierii reclamanților, instanța de apel a observat:

„5. [...] Este practic imposibil să ne imaginăm presiunea și temerile pe care trebuie să le fi simțit echipele de poliție care realizau cercetarea. Cu două săptămâni mai devreme, fuseseră detonate cu succes patru bombe, cu consecințele devastatoare care ne sunt familiare, iar acum se confruntau cu alte patru bombe, plasate tot în sistemul de transport, bombe care fuseseră detonate, dar care nu explodaseră. Atentatorii implicați în atacul din 7 iulie își pierduseră viața, însă făptuitorii în cazul celei de-a doua atrocități planificate se aflau în libertate, putând să repete planul lor criminal, de data aceasta în mod mai eficient. Era imperativ să fie găsiți și reținuți, iar obiectivul imediat al anchetei, inclusiv al audierilor celor reținuți în legătură cu aceste incidente, era îndreptat către siguranța populației.”

124. Curtea de apel a formulat, în preambulul hotărârii sale, următoarea concluzie generală cu privire la natura și modul de desfășurare a procesului:

„7. În mod axiomatic, fiecare inculpat, chiar și un inculpat presupus implicat într-un act de violență directă și periculoasă îndreptat împotriva cetățenilor și instituțiilor acestei țări, are dreptul la un proces echitabil în cadrul căruia vinovăția sa trebuie dovedită. Acest proces a avut un caracter echitabil remarcabil, fiind marcat de controlul judecătoresc impresionant realizat de domnul judecător Fulford. Inculpații au fost reprezentați pe cheltuiala publică de avocați eminenți, renumiți ca pregătire și experiență, care au înțeles pe deplin care erau responsabilitățile lor profesionale atât față de clienții lor, cât și față de instanță. Faptul că membrilor juriului le-a fost dificil să convină asupra verdictelor în cazul domnilor Asiedu și Yahya demonstrează că au abordat problemele într-un mod echitabil și lipsit de prejudecăți, ceea ce reprezintă una dintre caracteristicile obișnuite ale sistemului cu jurați. Acum, după ce apelanții au fost condamnați în urma unui proces în fața unei instanțe imparțiale, avem dreptul să consemnăm, pe baza unei examinări extinse a probelor, că apărările lor față de acuzația de conspirație în vederea săvârșirii unor asasinat au fost ridicele.”

125. Instanța de apel a sintetizat probele în acuzare propuse în proces, inclusiv probe privind orientarea lor extremistă, probe privind achiziționarea de peroxid de hidrogen sau privind fabricarea bombelor, precum și scrisoarea domnului Mohammed (a se vedea supra, pct. 96-99). A apreciat că istoria achiziționării peroxidului de hidrogen într-o cantitate atât de mare „[spunea] ceva despre determinarea cumpărătorilor”. Însemnările de mână de pe recipientele recuperate au reprezentat „probe incontestabile” că cei care au fabricat bomba au crezut că fusese obținută concentrația decisivă și au existat „probe zdrobitoare” care făceau

legătura între cei patru atacatori cu bombe și fabricarea acestora. În ceea ce privește apărarea reclamanților în proces, curtea de apel a formulat următoare observație:

„17. Dacă acestea erau bombe-false, nu putem înțelege de ce a fost necesară fierberea peroxidului pentru a i se mări concentrația sau de ce Asiedu și Yahya, atunci când au cumpărat peroxidul de hidrogen, au solicitat fiecare separat ca acesta să prezinte o concentrație de 60-70% ori cea mai mare concentrație disponibilă. De asemenea, este greu de imaginat de ce au fost necesare aproape 100 de galoane de peroxid de hidrogen decât pentru cazul în care scopul era creșterea concentrației sale. Însemnările de mână «70» sau «70%» de pe cele 36 de sticle au reprezentat probe zdrobitoare. Fiecare dintre acestea a demonstrat că cei care au fabricat bombele au crezut că, în realitate, au obținut concentrația critică necesară pentru a asigura explozia bombelor. Într-adevăr, o parte însemnată a dezbaterilor a fost dedicată eforturilor apelanților de a găsi o explicație corespunzătoare acestor probe decisive. Pe scurt, s-a susținut că după ce concentrația peroxidului de hidrogen a crescut, acesta a fost diluat. În plus, este dificil de înțeles cum un punct de vedere politic, dacă acesta a fost unicul scop, putea fi îmbunătățit prin încorporarea de șrapnel într-o bombă. Scopul șrapnelului a fost acela de a cauza moarte și mutilare. Nu poate exista alt scop. Iar dacă această acțiune a fost concepută ca o farsă sau ca o demonstrație politică, a existat o tăcere surprinzătoare din partea apelanților după ce aceștia au reușit să fugă. Dacă obiectivul lor a fost o farsă, o atenție de o clipă asupra știrilor referitoare la atacurile cu bombe nereușite care erau difuzate în abundență ar fi demonstrat că obiectivul lor fusese atins. Cu toate acestea, nicio astfel de afirmație sau cerere ori explicație nu a fost formulată ori oferită poliției ori mass-media ori publicului înainte ca oricare dintre apelanți să fie arestat.”

126. În ceea ce privește consecințele admiterii audierilor de urgență din motive de siguranță, instanța de apel a observat că acesta a fost un subiect contestat în fața instanței de fond și a constituit primul motiv de apel. Instanța de apel a explicat că urma să revină ulterior, în cuprinsul hotărârii, cu o apreciere detaliată asupra chestiunii și a comentat:

„20. [...] În această etapă reținem doar că înregistrările audierilor realizate de poliție au fost admise în mod corespunzător, acestea au fost suficiente, în sine, să submineze pe deplin apărarea în cheia «atentat-farsă».”

127. Concluzionând asupra observațiilor sale preliminare, instanța de apel a făcut trimitere la rezumatul dezbaterilor și la instrucțiunile pentru juriu, punctând:

„29. Judecătorul Fulford a rezumat cauza pentru juriu. Chiar și cea mai superficială privire demonstrează că expunerea a fost rezultatul temeiniciei și acurateței care îl caracterizează. Cu excepția unor argumente minore și pe deplin nefundamentate, expunerea sumară nu a fost criticată de avocați în numele apelanților. Argumentele esențiale formulate de avocați vizează deciziile judecătorului în raport cu audierile realizate de poliție [...]”

128. În continuare, instanța de apel s-a concentrat asupra faptelor cauzei. În primul rând, a avut în vedere echipamentele de la secția de poliție Paddington Green, subliniind că fusese imperativ să se asigure că nu existau căi de comunicare între suspecți și pentru a se evita alterarea probelor în timpul căutărilor suspecților. A explicat că necesitatea urgentă de a răspunde temerilor justificate identificate de comisarul McKenna în declarația sa ca martor din octombrie 2006 (a se vedea supra, pct. 66) a implicat două argumente distincte: primul, legalitatea arestării și a detenției celor suspectați a fi responsabili pentru atacul terorist și al doilea, protejarea imediată a populației de alte incidente violente. Așa după cum instanța de apel a observat, există posibilitatea ca persoanele suspectate de săvârșirea infracțiunilor de terorism, dacă sunt corect identificate, să ofere sprijin ofițerilor care realizează cercetarea în îndeplinirea îndatoririlor acestora privind siguranța populației. Prin urmare, a considerat că o procedură de audiere care, în măsura posibilului, oferea posibilitatea poliției să protejeze populația, reprezenta un imperativ necesar. A apreciat că era o problemă delicată dacă rezultatul unor astfel de audieri ar trebui să fie folosit ca probă în acuzare. Cu toate acestea, nu a fost de acord cu raționamentul că mijlocul de probă reprezentat de audierile de urgență din motive de siguranță ar trebui să nu fie admis ca probă în proces, explicând:

„36. [...] Împrejurările în care un ofițer de poliție superior dispune că ar trebui să aibă loc audieri de urgență din motive de siguranță intră în sfera coordonării operațiunilor, adică, pe scurt, este vorba de determinarea celui mai bun mod de a asigura siguranța populației într-o situație de urgență imediată. Îndeplinirea acestui obiectiv în cazul unui suspect căruia i se solicită să ofere poliției informații relevante

poate furniza probe decisive care să îl incrimineze pentru săvârșirea infracțiunii în legătură cu care a fost reținut sau chiar a altor infracțiuni. Admiterea declarațiilor date în cadrul audierilor de urgență sau a elementelor obținute grație acestora ca probe într-un proces ulterior este condiționată de respectarea principiilor obișnuite care guvernează procesul echitabil și a dispozițiilor primordiale din art. 78 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 (PACE). O atenție deosebită va fi acordată naturii informării asupra drepturilor sau, dacă este cazul, a avertizării utilizate de poliție în privința suspectului. Astfel, de exemplu, dacă suspectul ar fi fost asigurat că orice informație furnizată de acesta nu urma să fie folosită împotriva sa, acest fapt ar reprezenta un argument puternic împotriva admiterii probelor incriminatoare obținute în consecință. O atenție deosebită poate fi acordată, de asemenea, aspectului dacă audierile conduc la obținerea de probe care sunt direct relevante în raport cu învinuirea formulată care a condus la reținerea inițială a suspectului sau dacă prima legătură dintre suspect și faptă pe care acuzarea o poate stabili decurge direct ca urmare a cooperării sale în cadrul audierii de urgență din motive de siguranță. Ca întotdeauna, acestea vor fi decizii bazate pe fapte, care urmează a fi luate în contextul tuturor circumstanțelor fiecărei cauze în parte. Ceea ce este, cu toate acestea, clar este că structura legislativă nu împiedică utilizarea declarațiilor obținute în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță și, având în vedere garanțiile existente de care beneficiază fiecare inculpat și obligația instanței de fond de a face aprecierile necesare înainte de a utiliza puterea de apreciere care îi este conferită prin art. 78 din PACE, ar fi pe deplin necorespunzător ca aceasta să priveze instanța, din considerente de oportunitate, de posibilitatea exercitării controlului său.”

129. Instanța a subliniat că audierile de urgență din motive de siguranță nu au condus la obținerea unor informații care să fi putut permite poliției să adopte măsuri de protecție a populației și că niciunul dintre reclamanți nu a spus nimic care să îl incrimineze în mod direct și nu a mărturisit nimic legat de implicarea sa ori legat de deținerea unor informații fie și îndepărtate privind conspirația în vederea săvârșirii unor asasinate în 21 iulie. Cu toate acestea, a observat instanța, audierile au furnizat probe importante împotriva reclamanților, nu ca urmare a faptului că au spus adevărul și au dezvăluit informații despre activitatea teroristă ori implicarea în aceasta, ci deoarece au făcut o serie de afirmații mincinoase care au putut fi demonstrate fără a implica apărările pe care le-au formulat ulterior în fața instanței. În acel sens, audierile au furnizat probe folosite de acuzare pentru a submina credibilitatea reclamanților.

130. Instanța a admis că, urmare a unei erori a poliției, reclamanții au fost informați asupra drepturilor lor prin folosirea avertizărilor incorecte înainte ca aceștia să facă afirmațiile mincinoase în cauză. Cu toate acestea, a subliniat că fiecare inculpat fusese informat că răspunsurile oferite în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță puteau fi folosite ca probă împotriva sa. Instanța a continuat:

„37. [...] Prin urmare, nu au existat aspecte neclare. Nu s-au incriminat deloc. Aceștia au ales să nu spună adevărul. În orice caz, a reprezentat un argument important pentru exercitarea puterii discreționare a judecătorului Fulford.”

131. Instanța a fost încredințată că exercitarea puterii discreționare a instanței de fond s-a realizat în deplină cunoștință de cauză și în considerarea fiecărui inculpat, iar astfel a abordat problemele specifice cu atenție. A examinat în detaliu și a aprobat comentariile instanței de fond legate de opțiunile cu care se confruntau reclamanții în timpul audierii și de natura circumstanțelor în care au avut loc audierile, precum și abordarea acesteia privind exercitarea puterii sale discreționare (a se vedea supra, pct. 87, 90 și 93). A revăzut în amănunt împrejurările legate de arestarea și audierea fiecăruia din cei trei reclamanți.

132. În ceea ce îl privește pe domnul Omar, curtea de apel a observat că fusese primul arestat dintre inculpați, iar astfel, drept consecință, ceea ce avea de spus era de o importanță crucială absolută în raport cu imperativele ce țineau de siguranța populației cărora trebuia să le răspundă poliția la acel moment. A observat că în cadrul *voir dire* s-a admis în mod expres că decizia de a realiza o audiere de urgență din motive de siguranță înainte ca domnului Omar să i se acorde accesul la un avocat a reprezentat o decizie întemeiată conform Anexei 8 la Legea privind terorismul din 2000 (a se vedea supra pct. 64-65 și 68, precum și infra, pct. 189). În fața instanței, s-a recunoscut că, deși audierile de urgență din motive de siguranță au fost audieri îndelungate, poliția nu a urmărit obiectivul identificării potențialului pericol

public într-un mod care să fi fost excesiv, că audierea și durata audierilor de urgență nu au fost inechitabile și că întrebările au vizat probleme de siguranță publică. În cadrul *voir dire*, acuzarea nu a trebuit să prezinte probe: declarația comisarului McKenna și conținutul audierilor de urgență din motive de siguranță au fost considerate corespunzătoare (a se vedea supra, pct. 65). Dacă domnul Omar ar fi contestat motivele care au stat la baza deciziei de amânare a consilierii juridice, acuzarea ar fi avut dreptul să prezinte probe care să explice de ce a considerat poliția că domnul Omar era terorist. Instanța a continuat:

„75. [...] Din motive întemeiate și justificate ce țin de strategia contencioasă, chestiunile respective nu au fost invocate în proces. În schimb, declarația esențială în numele lui Omar din cadrul *voir dire* a fost aceea că orice audiere care urma refuzării accesului la un avocat era inadmisibilă și că formularea de afirmații mincinoase în cadrul audierii de urgență din motive de siguranță ar trebui echivalată cu omisiunea de a menționa fapte [...]. În orice caz, utilizarea eronată a «noului tip» de avertizare a avut drept consecință neacordarea unei protecții adecvate domnului Omar deoarece, dacă ar fi înțeles corect ceea ce i se spunea, acesta ar fi considerat că dacă opta să nu răspundă întrebărilor, tăcerea sa nu putea fi utilizată împotriva sa.”

133. Prin explicarea modului în care instanța de fond a tratat aceste declarații, curtea de apel a observat că acum se confrunta cu o declarație cu totul diferită din partea domnului Omar. S-a argumentat că întreaga problematică a audierilor de urgență din motive de siguranță a fost abordată necorespunzător de avocatul pledant al domnului Omar și că s-a recunoscut în mod necorespunzător că decizia comisarului McKenna era legală. Instanța a subliniat că nu era vorba de o rejudicare a cauzei, dar cu toate acestea i se solicita să soluționeze din nou procesul *voir dire* având în vedere motivarea avocatului că, în privința domnului Omar, poliția acționase nelegal și că activitatea nelegală a acesteia, peste care se trecuse în etapa de judecată, impunea să fie examinată acum. Aceasta a continuat:

„80. [...] Exprimat astfel, într-un sistem în care statul de drept trebuie să prevaleze, argumentul este în mod superficial atractiv. Cu toate acestea, ignoră sau marginalizează două alte considerații. Mai întâi, încălcări ale codului relevant nu determină nelegalitatea acțiunilor ulterioare ale poliției, în orice caz în sensul în care acestea sunt sau ar putea fi suficiente în sine să conducă la excluderea rezultatelor audierilor ulterioare. Atunci când, așa cum a constatat instanța, poliția nu urmărea în mod intenționat să manipuleze sistemul cu rea-credință, acesta trebuia să aibă în vedere puterile de excludere prevăzute de art. 78 din PACE: nici mai mult, nici mai puțin. Aceasta conduce la a doua considerație, potrivit căreia este întotdeauna la latitudinea avocaților pledanți ai inculpatului să renunțe, în mod deliberat, la invocarea încălcărilor codului aplicabil, dacă efectul sesizării existenței acestor încălcări poate crește, în loc să diminueze, problemele inculpatului. Pe scurt, un avocat pledant trebuie să realizeze propria apreciere dacă să invoce încălcările codului aplicabil ori să invoce numai unele dintre acestea sau niciunele.”

134. În absența relei-credințe, s-a pus întrebarea crucială dacă era necesar să fie admise rezultatele audierilor atunci când domnul Omar a fost privat de accesul la avocatul său, independent de faptul dacă domnului Omar i s-a refuzat dreptul de a lua legătura cu un avocat imediat ce acesta a solicitat unul. Instanța nu a identificat niciun element în susținerea concluziei că decizia de admitere a declarațiilor date în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță în cazul domnului Omar fusese viciată.

135. În ceea ce îl privește pe domnul Ibrahim, instanța a observat că avocatul său a avansat trei argumente. În primul rând, s-a argumentat că concluzia comisarului potrivit căreia consultarea anterioară audierii dintre domnul Ibrahim și avocatul din oficiu ar fi determinat o întârziere nejustificată a reprezentat o gravă eroare de judecată deoarece audierea de urgență din motive de siguranță a avut loc abia aproape o oră mai târziu. În al doilea rând, s-a afirmat că audierea continuă a domnului Ibrahim după ce acesta a negat că deținea informații a constituit o încălcare a codului aplicabil (a se vedea infra, pct. 196). În cele din urmă, s-a argumentat că informarea asupra drepturilor prin utilizarea noului tip de avertizare a contribuit la lipsa de echitate prin introducerea unui element coercitiv. Curtea de apel a explicat în detaliu cum anume a abordat aceste aspecte instanța de fond și a concluzionat că nu exista temei pentru a interveni asupra deciziei acesteia de a admite declarațiile date în cadrul audierii de urgență din motive de siguranță.

136. În ceea ce îl privește pe domnul Mohammed, avocatul său a argumentat că dreptul de acces la un avocat anterior și în timpul audierii de urgență din motive de siguranță a fost încălcat. S-a argumentat că decizia de a amâna acordarea accesului la un avocat a fost necorespunzătoare și inechitabilă, iar la o analiză aprofundată, excesivă. Cu toate că în fața instanței nu s-a invocat reaua-credință, de această dată avocatul a sugerat că audierea nu a reprezentat sub nicio formă o audiere de urgență din moment ce a început în timp ce avocații se deplasau către centrul de reținere și arestare preventivă. Prin urmare, nu a existat niciun motiv pentru a nu se amâna audierea. Mai mult, acesta fusese informat prin utilizarea noului tip de avertizare în loc să fie utilizat vechiul tip. Curtea de apel a explicat cum anume a abordat aceste aspecte instanța de fond și a concluzionat că nu exista temei pentru a interveni asupra deciziei acesteia potrivit căreia admiterea mărturisirilor făcute în cadrul audierii de urgență din motive de siguranță nu ar afecta caracterul echitabil al procesului.

c) C. Procesul celui de-al patrulea reclamant

i) 1. Audierea celui de-al patrulea reclamant de către poliție

(1) a) Introducere

137. Al patrulea reclamant era prieten cu domnul Osman, fiindu-i prezentat de fratele domnului Osman, Abdul Sherif, la un moment dat în 1999. La 23 iulie 2005, la două zile de la atacurile cu bombă eșuate, al patrulea reclamant s-a întâlnit cu domnul Osman în Gara Clapham Junction. Cei doi s-au întors împreună la domiciliul celui de-al patrulea reclamant. Domnul Osman a rămas alături de al patrulea reclamant până la 26 iulie.

138. Între timp, în după-amiaza zilei de 25 iulie, o cameră de supraveghere filma intrarea în clădirea blocului celui de-al patrulea reclamant. Ulterior, camera a mărit imaginea asupra celui de-al patrulea reclamant și a apartamentului său. La 6 p.m., un ofițer sub acoperire a fost plasat în proximitatea domiciliului celui de-al patrulea reclamant. În dimineața zilei de 26 iulie, ofițerii au observat că al patrulea reclamant și un bărbat, identificat ulterior ca fiind domnul Osman, părăseau locația. Al patrulea reclamant l-a însoțit pe domnul Osman la o stație de autobuz, de unde acesta din urmă a luat un autobuz în direcția Gării Waterloo. Al patrulea reclamant s-a întors la domiciliu.

139. În dimineața zilei de 27 iulie, al patrulea reclamant a mers la locul de muncă. La momentul la care se întorcea de la locul de muncă, în jurul orei 5.30 p.m., a fost abordat de doi ofițeri de poliție care i-au solicitat să ofere asistență ca potențial martor în cadrul anchetei privind atacurile din 21 iulie. Acesta a fost de acord și i-a însoțit la secția de poliție Kennington.

(2) c) Audierile în calitate de martor

140. Ofițerii de poliție au început audierea ca martor a celui de-al patrulea reclamant la 6.15 p.m. În jurul orei 7.15 p.m., ofițerii au apreciat că, prin prisma răspunsurilor pe care le oferea, era în pericol de a contribui la propria acuzare și că era necesar să fie informat asupra drepturilor sale și asupra dreptului său la consiliere juridică. Aceștia au solicitat instrucțiuni din partea ofițerilor superiori. Li s-a comunicat că era necesară continuarea audierii ca martor a celui de-al patrulea reclamant și au procedat în consecință.

141. La 28 iulie, în jurul orei 12.10 a.m., al patrulea reclamant a fost condus să indice o adresă la care credea că locuia domnul Osman.

142. La 28 iulie, între 1.30 a.m. și 5 a.m., la secția de poliție, cel de-al patrulea reclamant a dat o declarație în calitate de martor.

(3) c) Declarația dată în calitate de martor

143. În declarație, al patrulea reclamant a arătat cum se împrietenește cu domnul Osman la

un moment dat în 1999, dar în următorul an pierduse legătura cu acesta. A declarat că, la 23 iulie 2005, în Gara Clapham Junction, domnul Osman s-a îndreptat în fugă către el în timp ce se pregătea să se urce în tren și că cei doi s-au salutat ca doi vechi prieteni. S-au urcat în același tren în direcția Vauxhall, iar la stația celui de-al patrulea reclamant, domnul Osman a decis să coboare împreună cu acesta, pretextând că dorește să îi vorbească despre ceva anume. În timp ce se îndreptau spre domiciliul celui de-al patrulea reclamant, domnul Osman i-a spus acestuia că avea probleme cu poliția. A pretins că a furat o sumă de bani și că evadase din arest. Atunci când au ajuns la apartamentul celui de-al patrulea reclamant, domnul Osman l-a rugat să deschidă televizorul și s-au uitat împreună la un reportaj despre tentativele de atacuri cu bombe în care erau prezentate fotografiile ale persoanelor căutate de poliție. Atunci, domnul Osman a spus că îi cunoștea pe aceștia și că erau oameni buni. Atunci când fotografia unui al patrulea bărbat căutat în legătură cu atacurile a apărut pe ecran, domnul Osman a arătat spre ecran, spunând „Eu sunt”. La început, al patrulea reclamant nu l-a crezut deoarece persoana din fotografie nu semăna cu domnul Osman. Dar cum domnul Osman a continuat să analizeze justificarea atacurilor, al patrulea reclamant a început să realizeze că spunea adevărul. S-a speriat și a dorit ca domnul Osman să părăsească domiciliul său. Atunci domnul Osman i-a cerut să rămână la domiciliul său pentru două nopți și, cum se temea pentru siguranța sa personală dacă l-ar fi refuzat, al patrulea reclamant a dat curs solicitării.

144. Declarația dată în calitate de martor descrie, de asemenea, o rană existentă la nivelul coapsei domnului Osman, pe care acesta spunea că a suferit-o în timp ce fugea după ce bomba sa nu s-a detonat. În continuare, domnul Osman a explicat cum a apăsă pe buton pentru a declanșa bomba, însă nu s-a întâmplat nimic. A oferit detalii despre modul în care a reușit să fugă din metrou și despre următoarele două zile, când a locuit la un prieten în Brighton, prieten care i-a împrumutat o mașină. I-a arătat celui de-al patrulea reclamant fotografiile ale celorlalți atacatori cu bombe publicate într-un ziar național pe care îl adusese cu el și i-a dezvăluit numele acestora. Poliția i-a arătat celui de-al patrulea reclamant o serie de fotografii, iar acesta a confirmat identitățile a trei dintre bărbații fotografiați potrivit informațiilor oferite de domnul Osman. Al patrulea reclamant a explicat și că domnul Osman menționase existența unui al cincilea atacator cu bombă care nu detonase bomba sa; al patrulea reclamant nu cunoștea identitatea acestei persoane. Al patrulea reclamant a explicat că domnul Osman a dat mai multe telefoane de pe telefonul său mobil, însă a vorbit în eritreană.

145. În plus, în declarația sa a explicat că a doua zi conversația cu domnul Osman a fost redusă. Totuși, acesta i-a spus celui de-al patrulea reclamant cum au fabricat bombele cei patru atacatori și i-a oferit detalii despre înregistrările video realizate de grup înaintea atentelor cu bombă, în care explicau acțiunile lor. În cursul după-amiezii, domnul Osman a efectuat un alt apel telefonic de pe telefonul său mobil. A ieșit pentru o scurtă perioadă mai târziu, în acea seară, iar când s-a întors avea bani numerar. L-a rugat pe al patrulea reclamant să îi împrumute haine, iar acesta l-a invitat să aleagă ce dorea. În dimineața zilei de 26 iulie, domnul Osman și-a pregătit o geantă și i-a spus celui de-al patrulea reclamant că urma să ia trenul Eurostar în direcția Paris de la gara Waterloo. A plecat la gară în jurul orei 8 a.m., iar o oră mai târziu i-a telefonat celui de-al patrulea reclamant pentru a-i spune că se afla în tren. Atunci al patrulea reclamant și-a închis telefonul pentru ca domnul Osman să nu îl mai poată contacta ulterior.

146. În declarație, al patrulea reclamant a descris-o pe soția domnului Osman și a menționat faptul că îi condusese pe ofițerii de poliție la un bloc unde credea că locuiesc domnul Osman și soția sa. A încheiat declarația dată în calitate de martor subliniind că întâlnirea din Gara Clapham Junction reprezentase o întâmplare și că nu era părtaș la niciun plan de a-l ajuta ori a-l adăposti pe domnul Osman. Acesta a afirmat că unicul motiv pentru care i-a permis lui Osman să rămână a fost teama.

(4) d) Audierile și declarațiile date în calitate de suspect

147. După semnarea declarației date în calitate de martor, în dimineața zilei de 28 iulie 2005, unul dintre ofițeri a telefonat superiorilor săi pentru a primi instrucțiuni suplimentare și i s-a spus să îl aresteze pe cel de-al patrulea reclamant. Al patrulea reclamant a fost arestat și informat asupra drepturilor sale. A fost întrebat dacă dorea să beneficieze de serviciile unui avocat, însă a refuzat, argumentând „Nu, poate după audiere, dacă se agravează situația”.

148. La 30 iulie 2005, după ce a beneficiat de consiliere juridică, al patrulea reclamant a fost audiat în calitate de suspect în prezența avocatului său. A fost întrebat dacă a avut ocazia de a parcurge declarația sa scrisă împreună cu avocatul său și a confirmat. Avocatul a fost întrebat dacă a avut suficient timp pentru consilierea clientului său, iar aceasta a răspuns:

„Rolul meu este de a-l consilia pe domnul Abdurahman în legătură cu drepturile sale și cu procedurile specifice audierii sale. Este acela de a interveni în numele său atunci când consider că este necesar să procedez astfel și de a-l asista, atrăgându-i atenția asupra oricăror aspecte care pot lua naștere în orice moment în legătură cu poziția sa și cu drepturile sale. În acel context, domnul Abdurahman a avut o ocazie de a reflecta asupra declarației pe care o dăduse în mod voluntar la 27 iulie, atunci când a fost interpellat. În contextul obligației de informare (*disclosure*) executate deja, l-am consiliat asupra diferitelor opțiuni disponibile, iar acesta mi-a comunicat că dorea să facă o declarație pe care urma să o citească de data aceasta, astfel încât să poată fi înregistrată pe casetă, iar ulterior nu mai dorea să facă comentarii suplimentare până la momentul unei obligații de informare suplimentare, în speranța că această declarație va compensa informarea limitată oferită până acum și sunt încredințată că se va întâmpla astfel.”

149. Prin declarația pregătită, al patrulea reclamant a confirmat că nu a avut cunoștință anterior de evenimentele din 21 iulie, evenimente pe care le-a deplâns. Acesta a continuat:

„Am fost oprit de poliție miercuri, 27 iulie, și am fost de acord să ofer ajutorul în orice mod posibil. A se vedea declarația mea din data de 28 iulie 2005. Am oferit toate detaliile posibile despre o persoană cunoscută mie sub numele de Hamdi.”

150. A continuat să corecteze aspecte ale declarației sale date în calitate de martor în privința descrierii fizice pe care i-o făcuse domnului Omar. Acesta a adăugat:

„Doresc să subliniez că imaginea video TVCI a lui Hamdi (fac o paranteză pentru a spune că s-a dovedit că era vorba de domnul Hussein Osman) transmisă mass-media nu era o imagine a acestuia pe care să o pot recunoaște, iar atunci când Hamdi a pretins pentru prima dată că luase parte la aceste evenimente, nu l-am crezut sau nu l-am crezut până când nu am fost oprit de poliție.”

151. Acesta a făcut alte câteva mici comentarii în legătură cu declarația dată în calitate de martor și a refuzat să răspundă la alte întrebări.

152. La 1 august 2005, al patrulea reclamant a fost audiat în calitate de suspect pentru a doua oară. A refuzat din nou să răspundă întrebărilor, însă a insistat că acesta colaborase cu poliția de la început și nu dorea să dea declarații suplimentare. A fost audiat ulterior la 2 august 2005, când a reiterat că nu era și nu va fi terorist niciodată și că nu avusese nicio implicare în evenimente. În cadrul ultimei sale audieri, la 3 august, a declarat că tot ceea ce știa se regăsea în declarația inițială dată în calitate de martor. A fost pus sub acuzare la 2.20 p.m. la 3 august 2005.

ii) 2. Procesul celui de-al patrulea reclamant

153. În luna octombrie 2007, a început procesul celui de-al patrulea reclamant și al altor patru persoane la Crown Court în Kingston, în fața judecătorului Worsley QC și a unui juriu. Al patrulea reclamant a fost acuzat de favorizarea domnului Osman și nedenunțarea celor patru atacatori cu bombe ulterior atacurilor. Au mai fost inculpați domnul Sherif, acuzat printre altele că îi oferise pașaportul său celui de-al patrulea reclamant pentru a asigura fuga domnului Osman la Roma, și domnul Wahbi Mohammed, fratele celui de-al doilea reclamant, acuzat printre altele de sustragerea camerei video utilizate pentru filmarea mesajelor sinucigașe în dimineața zilei de 21 iulie 2005, iar ulterior de înmânarea ei celui de-al patrulea reclamant pentru a-i fi dată domnului Osman.

(1) a) Acuzarea

154. Acuzarea s-a axat pe faptul că al patrulea reclamant a fost gata să îi ofere domnului Osman adăpost chiar dacă știa că fusese implicat în atacuri. Acuzarea a invocat și fapta celui de-al patrulea reclamant de a fi primit pașaportul domnului Sherif și de a-l fi înmânat domnului Osman pentru a-i asigura plecarea la Roma. În cele din urmă, s-a susținut că al patrulea reclamant preluase de la Wahbi Mohammed camera video care fusese utilizată pentru înregistrarea mesajelor suicidale de către viitorii atacatori cu bombe și o înmânase domnului Osman.

(2) b) Admisibilitatea declarației date în calitate de martor

155. Invocând patru motive, al patrulea reclamant a solicitat ca declarația dată în calitate de martor la 28 iulie 2005 să nu fie admisă ca probă. În primul rând, declarația fusese luată cu încălcarea prevederilor Codului de procedură aplicabil, în special deoarece nu fusese informat cu privire la drepturile sale ori cu privire la dreptul său de a beneficia de consiliere juridică gratuită. În al doilea rând, încălcarea a fost intenționată. Cel de-al treilea motiv l-a reprezentat faptul că a fost determinat să dea declarația sub pretextul că avea calitatea de martor și că urma să plece în mod liber acasă odată ce declarația era finalizată. În fine, al patrulea motiv a constat că declarația fusese luată la primele ore ale dimineții, când era obosit. Ca rezultat al tuturor aspectelor respective, al patrulea reclamant a argumentat că declarația reprezenta mărturia sa făcută în circumstanțe de natură a-i compromite credibilitatea în conformitate cu art. 76 alin. (2) din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 (a se vedea infra, pct. 199). În schimb, a argumentat că ar trebui să fie respinsă în temeiul puterii generale discreționare de a respinge probe conform art. 78 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 (a se vedea infra, pct. 201).

156. Acuzarea s-a opus admiterii cererii, însă a fost de acord că declarația dată în calitate de martor echivala cu o recunoaștere a vinovăției în sensul art. 76 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984. Acuzarea a admis și că a fost încălcat Codul de procedură relevant prin faptul că nu a avut loc informarea celui de-al patrulea reclamant asupra drepturilor suspectului ori prin aceea că nu i-au fost oferite serviciile unui avocat atunci când cei doi ofițeri de poliție au ajuns la concluzia că ar trebui să primească instrucțiuni de la superiorii lor (a se vedea supra, pct. 140).

157. În cadrul *voir dire*, doi ofițeri de poliție au depus mărturie că, atunci când l-au abordat pentru prima dată pe al patrulea reclamant în după-amiaza zilei de 27 iulie 2005, scopul era ca acesta să ofere sprijin poliției în calitate de potențial martor. Părțile nu au contestat că, la momentul respectiv, ofițerii de poliție nu dețineau suficiente informații pentru a justifica arestarea sa sau tratarea sa ca suspect. Unul dintre ofițeri a explicat că, până la ora 7.15 p.m., a ajuns la concluzia că, prin prisma răspunsurilor pe care al patrulea reclamant le oferea, era în pericol de a contribui la propria acuzare și că era necesară informarea asupra drepturilor sale și asupra dreptului său la consiliere juridică. Prin urmare, ofițerii au suspendat audierea și au solicitat instrucțiuni din partea unuia dintre ofițerii superiori însărcinați cu cercetarea penală. Li s-a comunicat că ar trebui continuată audierea în calitate de martor a celui de-al patrulea reclamant și au procedat în consecință. În declarația sa, unul dintre ofițeri și-a exprimat surprinderea că, la momentul încheierii declarației martorului, a primit instrucțiuni să îl aresteze pe reclamant.

158. La 3 octombrie 2007, instanța de fond a respins cererea de excludere ca probă a declarației date în calitate de martor. Instanța a admis că, la momentul la care al patrulea reclamant a ajuns la secția de poliție, nu existau motive obiective rezonabile pentru a fi suspectat de comiterea vreunei infracțiuni și că a fost întru totul corespunzător să fie considerat martor. Cu toate acestea, având în vedere derogarea realizată de acuzare, se putea afirma că motivele obiective rezonabile de a-l suspecta pe al patrulea reclamant de comiterea unei infracțiuni s-au cristalizat la încheierea primei sale depoziii, iar judecătorul a fost

încredințat că a fost încălcat codul aplicabil la momentul la care al patrulea reclamant a dat prima declarație scrisă în calitate de martor.

159. Instanța de fond a stabilit că nu exista nicio probă care să indice că al patrulea reclamant fusese supus opresiunii cât timp s-a aflat în secția de poliție. De asemenea, potrivit instanței, ofițerii de poliție nu au spus și nici nu au făcut nimic de natură a compromite credibilitatea declarației date în calitate de martor. Instanța a subliniat că al patrulea reclamant a „reafirmat în mod liber” declarația dată în calitate de martor după ce a fost informat asupra drepturilor sale și a beneficiat de consiliere juridică. În consecință, instanța de fond nu a apreciat că declarația trebuie respinsă în temeiul art. 76 sau al art. 78 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984.

160. În cele din urmă, instanța a făcut trimitere la dreptul apărării de a expune juriului aspectele legate de contestația formulată de al patrulea reclamant cu privire la declarația dată în calitate de martor. Era necesar ca juriul să fie corespunzător îndrumat în privința aspectului credibilității. În împrejurările de mai sus, nu a fost evidențiată încălcarea art. 6 § 3 din Convenție.

161. Ulterior, apărarea a formulat o cerere de respingere ca probe a acelor părți ale declarației date în calitate de martor pe care al patrulea reclamant le retractase sau le nuanțase în cadrul audierilor subsecvente. Acele părți vizau descrierea fizică făcută domnului Osman și declarațiile în care se indica că al patrulea reclamant ajunsese la convingerea că Osman fusese implicat în atacuri. Acuzarea s-a opus admiterii cererii deoarece nuanțările făcute ulterior demonstrau modul amănunțit în care al patrulea reclamant își reconsiderase ulterior declarația dată în calitate de martor. Cererea a fost respinsă, instanța de fond considerând că excluderea pasajelor ar induce în eroare juriul. Instanța a explicat că juriul ar avea posibilitatea să asculte toate împrejurările în care al patrulea reclamant a ajuns să reitereze declarația dată în calitate de martor.

(3) c) Alte probe în acuzare

162. Celelalte probe în acuzare împotriva celui de-al patrulea reclamant au inclus:

(i) o înregistrare TVCI din 23 iulie 2005 în care apăreau al patrulea reclamant împreună cu Osman la Gara Clapham Junction, la Gara Vauxhall și apoi îndreptându-se către apartamentul celui dintâi;

(ii) analiza identificatorului celulei pentru echipamentul de comunicații mobile (analiza locației din care s-a realizat apelul de telefonie mobilă), care se coroborează cu informația potrivit căreia Osman a efectuat apeluri de telefonie mobilă din apartamentul celui de-al patrulea reclamant;

(iii) o înregistrare TVCI care îl înfățișa pe al patrulea reclamant întâlnindu-se cu Wahbi Mohammed și preluând de la acesta camera despre care se presupune că a fost utilizată pentru a filma înregistrările video ale martiriului celor patru atacatori cu bombe;

(iv) probe ale contactului telefonic între al patrulea reclamant și domnul Sherif, presupus efectuat în scopul remiterii de către cel din urmă a pașaportului pentru domnul Osman și în privința căruia al patrulea reclamant nu a oferit nicio explicație în pofida faptului că cei doi nu se mai întâlniseră de un număr de ani anterior acestui apel telefonic;

(v) analiza identificatorului celulei pentru echipamentul de comunicații mobile care se coroborează cu faptul că al patrulea reclamant s-a întâlnit cu domnul Sherif pentru a-i fi remis pașaportul;

(vi) o înregistrare a unei camere de supraveghere a poliției care îl înfățișa pe domnul Osman părăsind apartamentul celui de-al patrulea reclamant la 26 iulie, în compania acestuia din urmă, îndreptându-se spre gara Waterloo;

(vii) un reportaj dintr-un ziar cu privire la tentativele de atacuri cu bombe care conținea fotografii ale atacatorilor (inclusiv domnul Osman) găsit în apartamentul celui de-al patrulea reclamant purtând amprentele acestuia din urmă;

(viii) contactul telefonic între al patrulea reclamant și domnul Osman după ce acesta din

urmă a luat trenul Eurostar din Gara Waterloo, care demonstra că domnul Osman vorbise cu al patrulea reclamant la telefonul mobil de două ori la 26 iulie și încercase în două rânduri să îi telefoneze din Italia la 27 iulie;

(ix) audierile de către poliție ale celui de-al patrulea reclamant la 30 iulie și 1 august, ulterior arestării și consilierii sale juridice, în care a recunoscut că domnul Osman a stat în apartamentul său și a declarat că conținutul declarației date în calitate de martor la 28 iulie era corect (a se vedea supra, pct. 148-152).

(4) d) Cererea de suspendare a procedurii pe motive de abuz de procedură

163. După audierea concluziilor acușării, al patrulea reclamant a solicitat suspendarea procedurii motivând că trimiterea în judecată reprezenta un abuz de procedură. Acesta a argumentat că ordinul dat ofițerilor de poliție de a continua să îl trateze ca pe un martor, nu ca pe un suspect, însemna că acesta a fost indus în eroare pentru a da o declarație în calitate de martor. A susținut că în mod efectiv i se spusese că nu urma să fie trimis în judecată. Cu alte cuvinte, a fi tratat ulterior ca suspect și a fi trimis în judecată era în mod inerent inechitabil.

164. La 5 noiembrie 2007, judecătorul a respins cererea. Acesta a reținut că putea fi vorba de un abuz de procedură numai în cazul trimiterii în judecată a unei persoane care avusese reprezentarea lipsită de echivoc că nu urma să fie trimisă în judecată și acționase în detrimentul său pe baza acelei reprezentări. În cazul celui de-al patrulea reclamant nu existase o astfel de reprezentare lipsită de echivoc. Chiar dacă acesta crezuse că a existat o astfel de reprezentare, el nu acționase în detrimentul său. Instanța a explicat:

„Sunt obligat să analizez probele în ansamblul lor și poziția în ansamblu a domnului Abdurahman atunci când apreciez dacă faptele pot justifica suspendarea acușărilor împotriva sa.

Domnul Abdurahman a avut ocazia în cursul audierii, când fusese informat asupra drepturilor sale, să spună că ceea ce declarase anterior nu era adevărat, era inexact sau fusese declarat într-un moment de oboseală deosebită astfel încât declarația sa nu era credibilă și conținea numeroase inexactități. Acesta nu a procedat astfel. La momentul la care a avut posibilitatea de a se consulta cu avocatul său și de a analiza în detaliu declarația pe care o dăduse poliției, acesta a reafirmat-o și [...] până în prezent reafirmă efectiv ceea ce spusese poliției.”

165. Instanța a constatat că, departe de a fi un afront la adresa justiției prin continuarea procesului, ar reprezenta un afront la adresa justiției ca acesta să nu continue. A observat că al patrulea reclamant a fost reprezentat în mod corespunzător, a avut posibilitatea de a-și clarifica poziția după ce a dat declarația în calitate de martor și a formulat observații detaliate pe marginea acesteia atunci când a fost suspect. Deși a existat, după cum a admis și acușarea, un element de inechitate prin prisma faptului că a fost tratat inițial ca martor, era corect să fie analizată imaginea în ansamblul său. Judecătorul a ajuns la concluzia „deosebit de clară” că aceasta nu era o cauză în care e departe de a spune că judecarea celui de-al patrulea reclamant putea fi inechitabilă.

(5) e) Procesul penal

166. Domnul Osman a fost citat pentru a depune mărturie de către fratele său, Sherif. A confirmat că se adăpostise în apartamentul celui de-al patrulea reclamant și a afirmat că cel din urmă crezuse ceea ce se spunea la știri. Al patrulea reclamant a spus că îl căuta poliția (pe domnul Osman), dar că, pe baza imaginilor diseminate de mass-media, nu putea fi recunoscut. Domnul Osman nu a crezut că al patrulea reclamant s-a temut de el. În plus, a confirmat că îl rugase pe al patrulea reclamant să ia legătura cu Sherif pentru a prelua pașaportul. Al patrulea reclamant a făcut acest lucru în jurul orei 8-9 p.m. în seara zilei de 25 iulie 2005. După ce s-a întors cu pașaportul, al patrulea reclamant a mers la Gara Waterloo pentru a rezerva un bilet la trenul Eurostar pentru Osman. Nu a putut face rezervarea deoarece nu a avut numărul pașaportului la el, însă a verificat mersul trenurilor pentru a doua zi. Osman a fost contra-interogată de către avocatul celui de-al patrulea reclamant. I s-a reproșat că nu spunea adevărul pentru a-și proteja familia, o ipoteză pe care Osman a negat-o.

167. Sherif a depus mărturie și a fost, de asemenea, contra-interogată de avocatul celui de-al patrulea reclamant. A recunoscut că a oferit pașaportul pentru călătoria lui Osman. A depus mărturie că al patrulea reclamant a venit să îl vadă acasă, în seara zilei de 24 iulie 2005, și i-a cerut pașaportul pentru ca Osman să poată părăsi țara. Acesta afirmase că Osman se afla acasă la el (adică la cel de-al patrulea reclamant). Fiindu-i teamă, Sherif nu a dorit să ofere pașaportul. Cu toate acestea, l-a determinat să se răzgândească. Un mesaj scris trimis celui de-al patrulea reclamant mai târziu, în acea seară, și un telefon a doua zi aveau ca scop pregătirea întâlnirii pentru ca al patrulea reclamant să preia pașaportul. Al patrulea reclamant a primit pașaportul la domiciliul său la 25 iulie 2005, în jurul orei 7.45 p.m. Avocatul celui de-al patrulea reclamant i-a replicat domnului Sherif că nu spune adevărul, însă acesta a insistat că spunea adevărul și că al patrulea reclamant primise pașaportul.

168. Al patrulea reclamant nu a depus mărturie în instanță. Apărarea sa s-a bazat pe conținutul declarației date în calitate de martor la 28 iulie 2005. S-a admis că primise camera video și o înmânase domnului Osman, dar avocatul a explicat că fusese vorba de un comision nevinovat și că nu existase nicio tentativă de a ascunde acest lucru. În plus, s-a admis că la 25 iulie 2005, în jurul orei 8.45 p.m., al patrulea reclamant s-a aflat la casa de bilete din Gara Waterloo. Nu s-a admis că primise pașaportul, iar avocatul a subliniat că singura probă în susținerea acestei teze a fost reprezentată de mărturiile lui Osman și Sherif, ambele fiind necredibile și existând motive ascunse pentru a da declarații în felul în care au făcut-o. Avocatul a solicitat membrilor juriului să nu ia în considerare declarația dată în calitate de martor, făcând trimitere la încălcările recunoscute ale codului de către poliție. A subliniat că audierea s-a desfășurat pe o perioadă lungă de timp, că a existat omisiunea informării celui de-al patrulea reclamant asupra drepturilor sale și că nu beneficiase de consiliere juridică.

(6) f) Rezumatul dezbaterilor realizat pentru juriu și verdictul

169. Înainte ca juriul să se retragă pentru a delibera, instanța de fond a expus rezumatul dezbaterilor. În privința chestiunii declarației date în calitate de martor, i-a îndrumat astfel:

„Vă amintiți de declarația lungă, scrisă de mână, dată în calitate de martor, pe care Abdurahman a semnat-o și audierile ulterioare în cadrul cărora a răspuns întrebărilor adresate de poliție. Potrivit acușării, pe lângă alte probe în acușarea sa, inculpatul, Abdurahman, a dat o declarație în calitate de martor care echivalează cu o declarație de recunoaștere și pe care o puteți lua în considerare. Potrivit inculpatului, nu ar trebui să luați în considerare declarația sa scrisă dată în calitate de martor întrucât a fost obținută în împrejurări de natură a-i compromite credibilitatea.

A afirmat că a fost indus în eroare de poliție pentru a oferi un punct de vedere fiind tratat ca martor deși, prin încălcarea codurilor de practică instituite pentru a fi urmate de poliție, ar fi trebuit ca mai întâi să fi fost informat asupra drepturilor sale; în al doilea rând, să i se fi permis accesul la un avocat; în al treilea rând, audierea sa să fi fost înregistrată pe casetă; în al patrulea rând, să i se fi acordat perioade corespunzătoare, efective și neîntrerupte de odihnă.

Potrivit legii, atunci când deliberați în această cauză, problema pe care trebuie clarificată este aceea dacă declarația dată în calitate de martor de Abdurahman trebuie reținută ca probă în proces sau trebuie respinsă. Întrebarea nu este dacă dumneavoastră considerați că este echitabil ca acesta să fie judecat. În cazul în care considerați că declarația a fost sau ar fi putut fi obținută ca urmare a unor afirmații ori acțiuni de natură a-i compromite credibilitatea, atunci nu trebuie să o luați în considerare chiar dacă apreciați că a fost sau ar fi putut fi adevărată.

Cu toate acestea, încălcarea codului nu conduce la respingerea automată ca probă a declarației scrise date de un martor care ulterior primește calitatea de inculpat. În cazul în care sunteți convinși că, în pofida încălcărilor codului, declarația a fost dată în mod liber în sensul că autorul său ar fi declarat aceleași lucruri indiferent dacă a fost sau nu informat asupra drepturilor sale și chiar dacă toate regulile instituite prin cod au fost respectate și în cazul în care sunteți convinși că aceasta corespunde adevărului, atunci trebuie să țineți seama de aceasta când deliberați în legătură cu verdictul în cazul domnului Abdurahman.

Potrivit acușării, indiferent de încălcări ale Codului de practici - pe care poliția este obligată să îl respecte - ar fi avut loc, puteți lua, cu siguranță, în considerare declarația scrisă dată în calitate de martor și semnată de Abdurahman deoarece a confirmat-o în mod neechivoc în cadrul audierilor, asigurând că

aceasta conținea «informații valoroase» pe care le oferea poliției. Este motivul pentru care a făcut corecturi detaliate care reflectau cu exactitate ceea ce a dorit să declare la un anumit moment când fusese informat asupra drepturilor sale și beneficia de serviciile unui avocat pentru a-l consilia. Abdurahman a ales, așa cum are dreptul, să nu vă mărturisească sub jurământ de ce a făcut acele afirmații și ce ar fi făcut dacă ar fi fost arestat și informat asupra drepturilor sale. Vă rog să nu speculați.”

170. În ceea ce privește dreptul la tăcere în fața instanței al celui de-al patrulea reclamant, judecătorul a îndrumat juriul astfel:

„Inculpatul, Abdurahman, așa cum știți, nu a depus mărturie în fața voastră. Are acest drept și are dreptul la tăcere și de a solicita acuzării să vă convingă de vinovăția sa. Nu trebuie să presupuneți că este vinovat de săvârșirea vreunei infracțiuni deoarece nu a depus mărturie.

Tăcerea sa impune formularea a două observații. Prima, trebuie să soluționați această cauză pe baza probelor și să țineți cont că Abdurahman nu a depus mărturie în proces pentru a submina, contrazice sau a explica probele propuse în fața dumneavoastră de acuzare. A doua, tăcerea sa în fața instanței îi poate fi defavorabilă. Astfel, puteți concluziona că nu a depus mărturie deoarece nu avea răspunsuri de oferit în raport cu probele în acuzare sau nu avea niciun răspuns care să facă față examinării. Dacă ajungeți la această concluzie, nu trebuie să îl declarați vinovat exclusiv ori în principal pe acest temei, însă puteți găsi aici un element de probă în acuzare suplimentar.

Totuși, puteți ajunge la această concluzie împotriva lui numai dacă opinați că este o concluzie echitabilă și corespunzătoare, dacă sunteți încredințați de aceste două aspecte. Mai întâi, că argumentele în acuzare sunt atât de solide încât impun un răspuns din partea sa; în al doilea rând, că singura explicație logică în raport cu tăcerea sa este că nu are răspunsuri în raport cu susținerile în acuzare sau nu are răspunsuri care să facă față examinării.

Apărarea, vă reamintesc, că invită să nu trageți nicio concluzie pe baza tăcerii sale pe motiv că a existat o încălcare recunoscută a Codului de practici în vigoare care are ca scop protejarea inculpaților astfel încât, potrivit acesteia, trebuie să respingeți teza acuzării, însă puteți, cu siguranță, să luați în considerare ceea ce a declarat în scris poliției în declarația sa lungă. Dacă apreciați că încălcările codului constituie un motiv întemeiat pentru a nu trage nicio concluzie pe baza tăcerii sale, atunci nu faceți asta. Altfel, sub rezerva celor spuse anterior, procedați astfel.”

171. Judecătorul a reamintit juriului argumentele apărării și diferitele elemente de probă împotriva celui de-al patrulea reclamant (a se vedea supra, pct. 162). Acesta a explicat:

„Acuzarea s-a bazat pe declarația semnată a acestuia dată în calitate de martor întrucât a confirmat-o, acesta fiind un tânăr inteligent, aparent un angajat capabil la o casă de avocatură. Nu s-a făcut referire nici la cameră, nici la pașaport, iar acesta a mințit în legătură cu data și destinația plecării lui Osman.”

172. Judecătorul a reamintit juriului și argumentele prezentate în apărarea celui de-al patrulea reclamant, expuse în declarația sa dată în calitate de martor, precum și concluziile formulate de avocatul său în fața instanței.

173. La 4 februarie 2008, al patrulea reclamant a fost condamnat pentru favorizarea domnului Osman (capătul de acuzare nr. 12) și pentru patru fapte de nedenunțare a atacatorilor cu bombe ulterior atacului (capetele de acuzare nr. 16-19). A fost condamnat la cinci ani de închisoare pentru capătul de acuzare nr. 12 și la cinci ani de închisoare pentru capetele de acuzare nr. 16-19, pedepsele urmând a fi executate succesiv. Domnul Sherif a fost condamnat pentru favorizarea domnului Osman și pentru nedenunțarea acestuia ulterior atacurilor cu bombe. A fost achitat pentru acuzația de a fi deținut informații anterior atacurilor. Și acesta a fost condamnat la câte cinci ani de închisoare pentru fiecare capăt de acuzare, pedepsele urmând a fi executate succesiv.

iii)3. Apelul declarat de cel de-al patrulea reclamant

174. Al patrulea reclamant și ceilalți inculpați au declarat apel, în fața curții de apel, împotriva verdictului și a pedepselor aplicate. Acesta a argumentat că instanța de fond a admis în mod eronat declarația pe care a dat-o în calitate de martor.

175. La 21 noiembrie 2008, curtea de apel a respins apelul. Instanța a exprimat anumite îngrijorări legate de evenimentele din cadrul secției de poliție, dar a apreciat că instanța de fond nu a greșit prin admiterea declarației contestate date în calitate de martor. În ceea ce

privește faptul că declarația fusese luată cu încălcarea codului aplicabil, instanța a precizat:

„38. Modul în care poliția a procedat este fără îndoială îngrijorător. Decizia de a nu-l aresta și informa pe Abdurahman asupra drepturilor sale atunci când ofițerii de poliție care îl audiau și-au format opinia că existau probe care ofereau motive rezonabile pentru a-l bănuși de comiterea unei infracțiuni a reprezentat un ordin clar și deliberat de ignorare a codului. Cu toate acestea, dilema poliției de la acel moment este de înțeles. Abdurahman oferea informații despre Osman care puteau avea o importanță decisivă pentru a conduce la arestarea sa, ceea ce reprezenta prioritatea de la acel moment. Considerăm că judecătorul era îndreptățit să concluzioneze că acuzarea demonstrase că nu fusese spus și nu avusese loc nimic de natură a compromite credibilitatea declarației martorului. Acesta era îndreptățit să ia în considerare faptul că în declarația pe care Abdurahman a pregătit-o după ce fusese informat asupra drepturilor sale, acesta din urmă a precizat că intenționase să ofere ajutor poliției. A repetat acest lucru și în cadrul audierilor ulterioare. Abdurahman nu a spus nimic care să sugereze că împrejurările au fost de așa natură încât să devină evident că afirmațiile sale nu erau credibile. Prin urmare, în opinia noastră, judecătorul avea, de asemenea, dreptul să concluzioneze pe baza tuturor elementelor de probă că Abdurahman, beneficiind de consiliere juridică, repeta, așa cum am precizat, sub rezerva unor corecții, versiunea care se regăsea în declarația dată în calitate de martor asupra rolului pe care îl jucase în legătură cu Osman în zilele care au urmat atacului din 21 iulie. În plus, întrucât acest reclamant a confirmat respectiva declarație dată în calitate de martor, apreciem că decizia judecătorului de a încuviința ca declarația să fie prezentată juriului ca mijloc de probă în exercitarea puterii sale de apreciere în temeiul art. 78 din lege nu poate fi considerată greșită sau viciată de o eroare de drept.”

176. În ceea ce privește refuzul instanței de fond de a suspenda procesul pe motiv de abuz de procedură, curtea de apel a explicat:

„39. [...] Elementul principal al argumentației în apărarea lui Abdurahman s-a axat pe ideea că este pur și simplu inechitabilă trimiterea sa în judecată pe baza unei declarații date în calitate de martor. Potrivit acestuia, i s-a spus efectiv că nu urma să fie inculpat și trimis în judecată, iar din acest motiv a colaborat. În opinia noastră, instanța a respins în mod întemeiat acest argument. Nu există niciun element care să indice că apelantul a dat declarația deoarece credea că nu urma să fie inculpat și trimis în judecată. Nu a depus mărturie în acest sens; nu există niciun element în cadrul audierilor ulterioare arestării sale care să indice că acesta a fost motivul pentru care a dat declarația în calitate de martor. Dimpotrivă, a dat acea declarație deoarece voia să sprijine poliția. În astfel de cauze, instanța poate să conchidă că a existat un abuz de procedură numai dacă inculpatul poate demonstra că persoanele însărcinate cu cercetarea și urmărirea penală i-au dat asigurări clare, iar inculpatul a acționat în detrimentul său: a se vedea *R v Abu Hamza* [2007] 1 Cr App 27, [2006] EWCA Crim 2918, în special pct. 54. Nu ne aflăm în această situație în speță.”

177. În ceea ce privește apelul declarat împotriva hotărârii instanței de fond, curtea de apel a recunoscut că circumstanțe personale, precum vârsta tânără și vulnerabilitatea, pot fi relevante pentru stabilirea pedepsei, dar a subliniat că nu se afla în această situație în cele mai multe dintre cauzele cu care era sesizată, inclusiv cea a reclamantului. Instanța a subliniat că reclamantii au acționat fără a ține cont de datoria lor civică și a continuat:

„Cu excepția lui Abdurahman, niciunul nu a dezvăluit informații până când nu au fost arestați [...]”

178. În concluzie, curtea de apel a admis în parte apelul celui de-al patrulea reclamant împotriva sentinței de condamnare în considerarea ajutorului pe care îl oferise poliției:

„47. Ajutorul pe care [al patrulea reclamant] l-a acordat lui Osman a fost de o importanță capitală. Concluzionăm, totuși, că putem și avem obligația de a reflecta asupra faptului că, deși numai după ce a fost interpellat de poliție, acesta a oferit cel puțin un anumit ajutor și anumite informații [...]”

179. Curtea de apel a redus pedepsele pentru capătul de acuzare nr. 12 și pentru capetele de acuzare nr. 16-19 la câte patru ani de închisoare fiecare. Instanța a subliniat că infracțiunea de nedenunțare a lui Osman contribuia într-o mică măsură la caracterul infracțional al infracțiunii de favorizare a acestuia din urmă, astfel încât pedeapsa pentru acest capăt de acuzare trebuia contopită cu alte pedepse. Celelalte capete de acuzare, în special nedenunțarea celorlalți atacatori cu bombe, reprezentau în mod evident o infracțiune distinctă care necesita executarea în mod consecutiv a unei pedepse. Pedeapsa totală rezultantă era de opt ani de închisoare. Examinând apelul declarat de domnul Sherif, curtea de apel a subliniat rolul esențial pe care acesta l-a jucat pentru a asigura sustragerea lui Osman, ceea ce justifica în

opinia sa „o pedeapsă severă și ireductibilă întrucât, spre deosebire de [al patrulea apelant], Sherif nu oferise nicio informație poliției”. Având în vedere cele 467 de zile petrecute în arest la domiciliu, acesta a fost condamnat la șase ani și nouă luni de închisoare pentru săvârșirea faptei de favorizare a lui Osman. O pedeapsă de patru ani de închisoare pentru nedenunțarea lui Osman urma să fie executată concomitent.

180. La 3 februarie 2009, curtea de apel a refuzat să constate existența unei probleme de importanță publică generală care impunea sesizarea House of Lords (Camera Lordilor).

2) II. DREPTUL ȘI PRACTICA INTERNE RELEVANTE

a) A. Informarea asupra drepturilor (avertizări)

181. Art. 66 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 impune obligativitatea Secretary of State de a emite un cod de practici, *inter alia* cu privire la privarea de libertate, tratamentul și audierea persoanelor de către ofițerii de poliție. Codul de practici aplicabil este Codul C. Art. 10 din Codul C reglementează informările asupra drepturilor, iar la momentul relevant, art. 10.1 prevedea:

„O persoană în privința căreia există suspiciunea săvârșirii unei fapte penale trebuie să fie informată asupra drepturilor sale anterior oricărei audieri în legătură cu fapta sau a oricăror audieri ulterioare dacă suspiciunea decurge din răspunsurile sale la întrebările precedente, iar aceasta deoarece răspunsurile sale sau tăcerea sa (respectiv absența unui răspuns sau oferirea unui răspuns satisfăcător) pot fi folosite ca probe în acuzare în fața instanței.”

182. Anterior adoptării Legii privind justiția penală și ordinea publică (*Criminal Justice and Public Order Act 1994* – denumită în continuare „Legea din 1994”), formularea unei informări asupra drepturilor (denumită în mod obișnuit „vechiul tip de avertizare”) era următoarea:

„Aveți dreptul de a nu face nicio declarație, dar orice declarație făcută poate fi folosită ca probă împotriva dumneavoastră.”

183. Art. 34 din Legea din 1994 dă dreptul juriului să tragă concluzii defavorabile atunci când un inculpat omite să menționeze în cadrul audierii de către poliție orice element pe care îl invocă ulterior în apărarea sa în procedura penală ulterioară. Împrejurările exacte în care pot fi formulate astfel de concluzii defavorabile sunt explicate, de regulă, juriului în cadrul rezumatului dezbaterilor realizat de instanța de fond.

184. Formularea unei informări asupra drepturilor utilizată în mod curent de la intrarea în vigoare a Legii din 1994 (denumită în mod obișnuit „noul tip de avertizare”) este prevăzută la art. 10.5 din Codul C și este următoarea:

„Aveți dreptul de a nu face nicio declarație. În schimb, poate aduce atingere apărării dumneavoastră dacă nu menționați, atunci când sunteți audiat, ceva ce veți invoca ulterior în fața instanței. Orice declarație făcută poate fi folosită ca probă împotriva dumneavoastră.”

185. Potrivit art. 34 alin. (2A) din Legea din 1994, nu pot fi formulate concluzii defavorabile pe baza omisiunii unui inculpat de a menționa în cadrul unei audieri de către poliție a unor elemente invocate ulterior în apărarea sa dacă inculpatului nu i s-a oferit posibilitatea de a se consulta cu un avocat înainte de a fi audiat.

b) B. Audierile de urgență din motive de siguranță

i) 1. Legea privind terorismul din 2000 (*The Terrorism Act 2000*)

186. Legea privind terorismul din anul 2000 (*The Terrorism Act 2000* - denumită în continuare „Legea din 2000”) reglementează arestările și privarea de libertate a persoanelor suspectate de săvârșirea infracțiunilor de terorism. Potrivit art. 41, un ofițer de poliție putea

aresta fără mandat o persoană în privința căreia avea suspiciunea rezonabilă că este terorist. În cazul unei arestări în temeiul art. 41, se aplică prevederile anexei 8 care reglementează, printre altele accesul la consiliere juridică. Textul de lege citat mai jos corespunde dreptului relevant în vigoare la momentul faptelor; de atunci, au fost aduse modificări dispozițiilor relevante, care însă nu prezintă importanță în aceste cauze.

187. Al șaselea paragraf din anexa 8 a stabilit dreptul unui deținut, la cererea acestuia, de a desemna o persoană pentru a fi informată, cât mai curând posibil, că acesta era privat de libertate [„dreptul de a nu fi reținut *incommunicado* (în secret)”]. Acest drept era prevăzut sub rezerva celui de-al optulea paragraf.

188. Al șaptelea paragraf dădea dreptului fiecărei persoane arestate sub suspiciunea săvârșirii unor infracțiuni de terorism, la cererea acesteia, de a se consulta cu un avocat, cât mai curând posibil, în mod privat și în orice moment. Acest drept era, de asemenea, prevăzut sub rezerva celui de-al optulea paragraf.

189. Pct. 1 al celui de-al optulea paragraf prevedea că un ofițer având cel puțin gradul de comisar putea autoriza amânarea exercitării drepturilor prevăzute la al șaselea și la al șaptelea paragraf. Potrivit pct. 2 al celui de-al optulea paragraf, o astfel de autorizare putea fi dată numai dacă ofițerul avea motive rezonabile să creadă că exercitarea drepturilor ar fi avut una din următoarele consecințe:

- „a) distrugerea sau periclitarea elementelor de probă care permit stabilirea existenței unei infracțiuni grave care justifică o arestare,
- b) intrarea în contact sau vătămarea corporală a unei persoane,
- c) prevenirea persoanelor bănuite de săvârșirea unei infracțiuni grave (care justifică arestarea), dar care nu sunt încă arestate,
- d) ascunderea produsului unei infracțiuni grave (care justifică arestarea) sau în privința căruia s-ar putea dispune măsura confiscării [...],
- e) împiedicarea obținerii de informații cu privire la săvârșirea, pregătirea sau instigarea la acte de terorism,
- f) prevenirea unei persoane și îngreunarea astfel a împiedicării unui act de terorism, sau
- g) prevenirea unei persoane și îngreunarea astfel a reținerii, arestării, urmăririi penale și a condamnării acesteia în legătură cu săvârșirea, pregătirea sau instigarea la un act de terorism.”

190. Pct. 7 al celui de-al optulea paragraf prevedea că atunci când era acordată autorizarea, persoana privată de libertate trebuia să fie informată asupra motivelor pentru amânare cât mai curând posibil, iar motivele trebuiau consemnate.

ii) 2. Dispozițiile relevante ale Codului C

191. La momentul faptelor, nu exista un cod de practici special în legătură cu dispozițiile de mai sus. Codul C (a se vedea supra, pct. 181) se aplica, de asemenea, în cazul persoanelor private de libertate sub suspiciunea săvârșirii de acte de terorism.

192. Art. 5 din Codul C reglementa dreptul de a nu fi reținut *incommunicado* (în secret). Punctele 1 și 2 ale celui de-al cincilea paragraf stabileau dreptul general de a beneficia de desemnarea unei persoane de contact, așa cum prevede al șaselea paragraf din anexa 8 la Legea din anul 2000, și explicau că exercitarea dreptului putea fi amânată numai în conformitate cu anexa B la cod (a se vedea infra, pct. 198).

193. Art. 6 din Codul C reglementa dreptul la consiliere juridică. Punctele 1 și 5 ale celui de-al șaselea paragraf stabileau dreptul general la consiliere juridică, așa cum prevedea al șaptelea paragraf din anexa 8 la Legea din anul 2000, și explicau că exercitarea dreptului putea fi amânată numai în conformitate cu anexa B din Cod.

194. Pct. 6 al celui de-al șaselea paragraf arată că o persoană privată de libertate care dorea să beneficieze de consiliere juridică nu putea fi audiată până ce nu beneficia de această consiliere cu excepția cazului în care:

a) se aplica anexa B; sau
b) un ofițer cu grad de comisar sau superior avea motive rezonabile să creadă că:
(i) amânarea ca urmare a audierii putea avea, *inter alia*, consecințele prevăzute la al optulea paragraf literele a) - d) din anexa 8 la Legea din anul 2000 (a se vedea supra, pct. 189); sau

(ii) așteptarea unui avocat care fusese contactat și care fusese de acord să fie prezent ar fi întârziat excesiv derularea anchetei.

195. Pct. 6 al celui de-al șaselea paragraf explica, de asemenea, că în aceste cazuri, limitarea posibilității de a formula concluzii defavorabile pe baza tăcerii (a se vedea supra, pct. 185) s-ar aplica deoarece suspectul nu a avut posibilitatea de a se consulta cu un avocat. Anexa C preciza că informarea urma să se realizeze prin utilizarea vechiului tip de avertizare (a se vedea supra, pct. 182).

196. Pct. 6 al celui de-al șaselea paragraf explica că imediat ce fuseseră obținute informații suficiente pentru eliminarea riscului, audierea urma să înceteze până când persoana reținută beneficia de consiliere juridică.

197. Liniile directoare anexate la Codul C includeau paragraful C:6A:

„Pentru a determina dacă pct. 6 lit. b) al celui de-al șaselea paragraf era aplicabil, ofițerul de poliție trebuie, în măsura posibilului, să ceară avocatului o estimare a timpului necesar deplasării la secția de poliție și să coreleze această informație cu durata autorizată pentru măsura reținerii, ora zilei [...] și imperativele celorlalte anchete. Dacă avocatul era în drum spre secția de poliție sau era pe punctul de plecare, în mod obișnuit nu trebuia ca audierea să înceapă până la sosirea sa. Dacă era necesar ca audierea să înceapă înainte de sosirea avocatului, trebuia să se precizeze cât timp putea aștepta poliția înainte ca pct. 6 lit. b) al celui de-al șaselea paragraf să se aplice, astfel încât să existe posibilitatea ca altcineva să ofere asistență juridică.”

198. Anexa B Partea B reglementa în mod special cazul persoanelor deținute în temeiul Legii din anul 2000. Aceasta prevedea că exercitarea drepturilor analizate la art. 5 și 6 din Codul C putea fi amânată până la 48 de ore dacă existau motive rezonabile să se creadă că exercitarea dreptului ar conduce la producerea consecințelor expuse în al optulea paragraf al anexei 8 la Legea din anul 2000 (a se vedea supra, pct. 189).

c) C. Admisibilitatea probelor

199. Art. 76 alin. (1) din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 prevede că o declarație de recunoaștere dată de un inculpat poate fi folosită ca mijloc de probă împotriva lui în măsura în care este relevantă în ansamblul procedurii și dacă nu este respinsă de instanță în temeiul acestui articol. Art. 76 alin. (2) prevede:

„În procesul în care acuzarea are în vedere utilizarea ca mijloc de probă a declarației de recunoaștere date de un inculpat, dacă instanța are reprezentarea că aceasta a fost sau ar fi putut fi obținută

a) prin constrângerea autorului declarației; sau

b) ca urmare a oricărui act sau fapt de natură a compromite, având în vedere împrejurările de la acel moment, credibilitatea oricărei declarații de recunoaștere care ar fi putut fi dată de persoana respectivă,

instanța respinge declarația de recunoaștere ca mijloc de probă împotriva acesteia, cu excepția cazului în care acuzarea face dovada dincolo de orice îndoială rezonabilă că declarația (fără a ține seama de autenticitatea sau neautenticitatea acesteia) nu a fost obținută în condițiile de mai sus.”

200. În temeiul art. 82 alin. (1) din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984, o „declarație de recunoaștere a vinovăției” include orice declarație „defavorabilă în tot sau în parte autorului său, indiferent dacă este dată sau nu unei persoane care exercită o funcție oficială și indiferent dacă este verbală sau de alt fel”.

201. Art. 78 alin. (1) din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 prevede:

„În orice procedură, instanța poate respinge orice mijloc de probă propus de acuzare dacă cea dintâi

consideră că, având în vedere ansamblul împrejurărilor, inclusiv circumstanțele în care a fost obținut mijlocul de probă, admiterea acestuia ar aduce atingere caracterului echitabil al procedurii într-o asemenea măsură încât instanța trebuie să nu-l admită”.

d) D. Redeschiderea procesului penal

202. Comisia de control a procedurilor penale (*Criminal Cases Review Commission*) este un organism independent care are misiunea de a examina plângerile persoanelor care consideră că vinovăția lor penală a fost stabilită în mod eronat sau că au fost condamnate la pedepse nejustificate. Este reglementată de Legea privind apelul în materie penală din 1995 (*Criminal Appeal Act 1995*). În cazul în care o persoană a fost condamnată pe baza unui act de acuzare, Comisia are, în temeiul art. 9 alin. (1), competența de a supune controlului, în orice moment, hotărârea de condamnare pronunțată de curtea de apel. Conform art. 9 alin. (2), o astfel de sesizare este, în toate privințele, echivalentă unui apel formulat de persoana în cauză împotriva hotărârii de condamnare. Comisia poate trimite cauza apelantului ce susține că nu a beneficiat de un proces echitabil în cazul în care consideră că există o posibilitate reală ca hotărârea de condamnare să nu fie menținută.

3) III. ELEMENTE RELEVANTE DE DREPTUL UNIUNII EUROPENE ȘI DE DREPT INTERNAȚIONAL

a) A. Dreptul Uniunii Europene

i) 1. Dreptul de a fi informat

203. La 22 mai 2012, Uniunea Europeană a adoptat Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Toate statele membre cu excepția Danemarcei au participat la adoptarea directivei. Directiva se întemeiază pe drepturile prevăzute de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în special art. 6, 47 și 48, pe baza art. 5 și 6 din Convenție, astfel cum sunt interpretate de Curte. În preambul, directiva enunță că dreptul la informare cu privire la drepturile procedurale „care este consacrat de jurisprudența” Curții ar trebui prevăzut în mod explicit de directivă.

204. Art. 1 din directivă clarifică cele două aspecte ale dreptului la informare: informarea cu privire la drepturile în cadrul procedurilor penale și informarea cu privire la acuzarea care le este adusă. Potrivit art. 2, directiva se aplică din momentul în care o persoană este informată de către autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni. O astfel de persoană trebuie informată prompt cu privire la cel puțin cinci drepturi procedurale enumerate la art. 3 alin. (1) din directivă, și anume: dreptul de a fi asistat de un avocat; dreptul la consiliere juridică gratuită; dreptul de a fi informat cu privire la acuzare; dreptul la interpretare și traducere; dreptul de a păstra tăcerea. Art. 8 alin. (2) prevede că persoanele suspectate au dreptul să conteste, în conformitate cu procedurile din dreptul intern, posibila incapacitate sau refuzul autorităților competente de a furniza informații relevante. Directiva nu reglementează modalitatea în care mijloacele de probă obținute fără informarea prealabilă cu privire la drepturile procedurale trebuie tratate în orice procedură penală ulterioară.

205. Termenul pentru transpunerea directivei a fost 2 iunie 2014.

ii) 2. Dreptul de acces la un avocat

206. La 22 octombrie 2013, Uniunea Europeană a adoptat Directiva 2013/48/UE care reglementează dreptul de a avea acces la un avocat, dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate. Regatul Unit (alături de Irlanda și de

Danemarca) nu au participat la adoptarea directivei și, în consecință, nu este aplicabilă în aceste state. Directiva stabilește norme minime privind dreptul de a avea acces la un avocat în procedurile penale și în procedurile privind mandatul european de arestare. Astfel, promovează aplicarea Cartei, în special a art. 4, 6, 7 și 48, pe baza art. 3, 5, 6 și 8 din Convenție, astfel cum sunt interpretate de Curte. La considerentul (21), explică, prin trimitere la jurisprudența Curții, că atunci când o altă persoană decât o persoană suspectată sau acuzată, cum ar fi un martor, devine suspectată sau acuzată, persoana respectivă ar trebui protejată împotriva autoincriminării și are dreptul la tăcere. În astfel de cazuri, interogarea de către autoritățile de aplicare a legii ar trebui suspendată imediat și poate fi continuată dacă persoana în cauză a fost informată că este o persoană suspectată sau acuzată și este în măsură să își exercite pe deplin drepturile din prezenta directivă.

207. Art. 2 prevede că drepturile din directivă se aplică:

„persoanelor suspectate sau acuzate [...] din momentul în care li s-a adus la cunoștință de către autoritățile competente [...], prin notificare în mod oficial sau în alt mod, faptul că sunt suspectate sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, indiferent dacă sunt sau nu lipsite de libertate.”

208. Art. 2 alin. (3) clarifică că se aplică și:

„altor persoane decât cele suspectate sau acuzate care, în cursul interogării [...], devin persoane suspectate sau acuzate.”

209. Art. 3 prevede dreptul de a avea acces la un avocat „fără nicio întârziere nejustificată” și în orice caz înainte de a fi interogate. Acest drept implică dreptul de a avea întrevederi și de a comunica în mod confidențial cu avocatul înaintea interogării, dreptul ca avocatul să fie prezent la interogare și dreptul ca avocatul să fie prezent la acțiunile de strângere de probe.

210. În temeiul art. 3 alin. (6), în circumstanțe excepționale și numai în cursul urmăririi penale, se poate deroga temporar de la dreptul de a avea acces la un avocat atunci când sunt întrunite două motive imperioase. Primul este acela că există o necesitate urgentă de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică a unei persoane. Al doilea este acela că este absolut necesară acțiunea imediată a autorităților de anchetă pentru a preveni periclitarea considerabilă a procedurilor penale. În temeiul art. 8, orice restrângere trebuie să fie proporțională, strict limitată în timp, să nu se bazeze exclusiv pe gravitatea presupusei infracțiuni și să nu aducă atingere caracterului echitabil general al procedurilor. Restrângerile sunt autorizate numai printr-o decizie motivată corespunzător luată pe baza unei evaluări de la caz la caz.

211. Art. 12 alin. (2) reglementează aspectul căilor de atac și prevede că, fără a aduce atingere normelor și sistemelor naționale privind admisibilitatea probelor, statele membre se asigură că, în cadrul procedurilor penale, atunci când se evaluează declarațiile făcute de persoane suspectate sau acuzate sau probele obținute prin încălcarea dreptului lor la un avocat sau în cazul în care o derogare de la acest drept a fost autorizată în conformitate cu art. 3 alin. (6), dreptul la apărare și echitatea procedurilor sunt respectate.

212. Termenul pentru transpunerea directivei este 27 noiembrie 2016.

iii) 3. Dreptul de a nu se autoincrimina și dreptul de a păstra tăcerea

213. La 12 februarie 2016, Uniunea Europeană a adoptat Directiva 2016/343 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale. Regatul Unit, alături de Irlanda și de Danemarca, nu au participat la adoptarea directivei și, în consecință, nu este aplicabilă în aceste state.

214. Conform art. 2, directiva se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Art. 7 consacră dreptul de a păstra tăcerea și dreptul de a nu se autoincrimina. Art. 10 impune statelor să se asigure că atunci când se apreciază declarațiile făcute de persoane suspectate sau acuzate cu încălcarea dreptului acestora de a păstra tăcerea sau de a nu se autoincrimina, dreptul la apărare și caracterul echitabil al procedurilor sunt respectate.

215. Termenul pentru transpunerea directivei este 1 aprilie 2018.

b) B. Dreptul internațional

i) 1. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice („PIDCP”)

216. PIDCP stabilește dreptul la un proces echitabil la art. 14. Garanțiile minime în cadrul procedurilor penale sunt enunțate la art. 14 alin. (3) care, în măsura relevanței, prevede:

„3. Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, la cel puțin următoarele garanții: [...]

[...]

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale și să comunice cu apărătorul pe care și-l alege;

[...]

d) să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea [...];

[...]

g) să nu fie silită să mărturisească împotriva sa însăși sau să se recunoască vinovată.”

217. Comitetul drepturilor omului evaluează respectarea PIDCP. Acesta a constatat că dreptul la un proces echitabil include dreptul de a fi informat cu privire la dreptul la apărare, inclusiv dreptul la asistență juridică și dreptul la tăcere (a se vedea *Saidova v. Tajikistan*, Comunicarea nr. 964/2001, constatări adoptate la 8 iulie 2004; *Khoroshenko v. Russian Federation*, Comunicarea nr. 1304/2004, constatări adoptate la 29 martie 2011).

ii) 2. Tribunale penale internaționale

(1) a) TPII și TPIR

218. Art. 18 din Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie („TPII”) și art. 17 din Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Rwanda („TPIR”) prevăd că suspectii au dreptul la asistență juridică dacă sunt interogați de procurorul din cadrul Tribunalului în faza de urmărire penală. Art. 21 din Statutul TPII și art. 20 din Statutul TPIR reproduc conținutul art. 14 din PIDCP (a se vedea supra, pct. 126). Art. 42 din Regulamentul de procedură și de probe al TPII prevede:

„(A) Suspectul care urmează să fie interogat de procuror are următoarele drepturi, în privința cărora procurorul îl informează anterior audierii, într-o limbă pe care suspectul o înțelege:

(i) dreptul de a fi asistat de un avocat ales de el sau de a primi un apărător din oficiu, fără să fie obligat să-l plătească dacă nu are mijloacele respective;

[...]

(iii) dreptul la tăcere și de a fi informat că orice declarație dată se consemnează și poate fi folosită ca mijloc de probă.

(B) Audierea unui suspect nu începe în absența avocatului decât dacă suspectul a renunțat în mod voluntar la dreptul la avocat [...].”

219. Art. 42 din Regulamentul de procedură și de probe al TPIR prevede:

220. Art. 89(D) din Regulamentul TPII și art. 89(C) coroborat cu art. 70(F) din Regulamentul TPIR prevăd că o cameră poate respinge mijloacele de probă dacă valoarea probatorie a acestora se dovedește insuficientă pentru a răspunde cerinței unui proces echitabil. Art. 95 din ambele regulamente TPII și TPIR prevede că nu poate fi admis niciun mijloc de probă obținut prin metode care pun la îndoială credibilitatea sa sau dacă, prin admiterea sa care este contrară bunei administrări a justiției, se aduce o gravă atingere acesteia din urmă.

221. În cauza *Prosecutor v. Karadžić* (cauza nr. IT-95-5/18-T, Decizia privind cererea inculpatului de excludere a transcrierii conversațiilor interceptate, 30 septembrie 2010), inculpatul a solicitat respingerea probei constând în transcrierea conversațiilor interceptate obținută cu încălcarea dreptului bosniac. Camera de primă instanță a TPII a arătat:

„7. Este cert că abordarea adoptată în [Regulamentul Tribunalului] este favorabilă admiterii mijloacelor de probă în măsura în care sunt pertinente și în măsura în care valoarea probatorie a acestora nu este insuficientă pentru a răspunde cerinței unui proces echitabil. În consecință, Camera trebuie să pună în balanță drepturile fundamentale ale acuzatului cu interesul esențial al comunității internaționale de a urmări penal și trimite în judecată persoanele acuzate de grave încălcări ale dreptului internațional umanitar [...].

8. Jurisprudența Tribunalului este clară: mijloacele de probă obținute nelegal nu sunt inadmisibile, *a priori*, ci mai degrabă modul și împrejurările în care probele au fost obținute, precum și credibilitatea acestora și efectul lor asupra integrității procedurii vor determina admisibilitatea lor. Prin urmare, în aplicarea art. 95, Camera trebuie să ia în considerare toate împrejurările relevante și să respingă mijloacele de probă numai dacă integritatea procedurii ar fi, în caz contrar, afectată grav” (note de subsol omise).

222. Camera a arătat că, în considerarea mandatului său de a trage la răspundere penală persoanele presupus răspunzătoare de grave încălcări ale dreptului internațional umanitar, ar fi inoportună respingerea mijloacelor de probă pertinente și cu valoare probantă din cauza unor considerente procedurale, atât timp cât se garantează caracterul echitabil al procesului. A concluzionat că admiterea probelor obținute de autoritățile bosniace cu încălcarea dreptului bosniac nu ar aduce atingere integrității procedurii și a constatat că mijloacele de probă erau admisibile.

(2) b) CPI

223. Art. 55 din Statutul Curții Penale Internaționale („CPI”), adoptat la Roma, care a intrat în vigoare la 1 iulie 2002, stabilește drepturile persoanelor în cadrul unei anchete în temeiul statutului. Art. 55 alin. (1) prevede, *inter alia*, că o persoană nu este obligată să depună mărturie împotriva ei înseși, nici să se recunoască vinovată și că nu este supusă la nici o formă de coerciție, constrângere sau amenințare, nici la tortură, nici la vreo altă formă de suferință sau tratament de cruzime inuman sau degradant.

224. În ceea ce privește aspectul drepturilor procedurale anterior interogatoriului, art. 55 alin. (2) prevede, în măsura relevanței:

„2. Când există motive să se creadă că o persoană a comis o crimă ce ține de competența Curții și că această persoană trebuie să fie interogată [...] această persoană are în plus drepturile următoare, asupra cărora este informată înainte de a fi interogată:

[...]

b) să păstreze tăcerea, fără ca această tăcere să fie luată în considerare pentru determinarea culpabilității sau a nevinovăției sale;

c) să fie asistată de un apărător la alegerea sa sau, dacă nu are, de un apărător din oficiu de fiecare dată când interesele justiției o cer [...];

d) să fie interogată în prezența avocatului sau, dacă nu a renunțat la dreptul de a fi asistată de un avocat.”

225. Art. 67 stabilește drepturile procedurale ale acuzatului și reproduce, *inter alia*, art. 14 alin. (3) lit. d) și g) din PIDCP (a se vedea supra, pct. 216).

226. Art. 69 alin. (7) din Statutul de la Roma prevede că probele obținute printr-un mijloc care violează prezentul statut sau drepturile omului recunoscute pe plan internațional nu sunt admisibile:

„a) dacă încălcarea pune serios în discuție credibilitatea probelor; sau

b) dacă admiterea acestor probe ar fi de natură să compromită procedura și să aducă o gravă atingere integrității sale.”

227. În cauza *Prosecutor v. Lubanga* (cauza nr. ICC-01/04-01/06, decizia de confirmare a capetelor de acuzare, Camera preliminară I, 29 ianuarie 2007), o cameră preliminară a CPI a examinat problema admisibilității probelor obținute nelegal. Aceasta a admis că probele contestate fuseseră obținute cu încălcarea dreptului la viață privată, un drept al omului recunoscut internațional. Cu toate acestea, a explicat că, având în vedere termenii art. 69 alin. (7), era evident că probele nu urmau să fie respinse în mod automat. Întrucât a concluzionat că nelegalitatea nu aducea atingere probelor, instanța a analizat în continuare impactul pe care îl avea admiterea acestora asupra integrității procedurii. A arătat că trebuia să asigure un echilibru corespunzător între drepturile acuzatului și necesitatea de a răspunde așteptărilor victimei și ale comunității internaționale. A adăugat:

„86. [...] Cu toate că în privința acestei probleme nu s-a ajuns la un consens în cadrul jurisprudenței drepturilor internaționale ale omului, punctul de vedere majoritar este acela că numai o încălcare gravă a drepturilor omului poate conduce la excluderea unei probe.

87. În ceea ce privește normele aplicabile în fața instanțelor penale internaționale și jurisprudența acestora, soluția general admisă «constă în a prevedea excluderea elementelor de probă de către instanță numai în cazul unor încălcări deosebit de grave care compromit considerabil credibilitatea probelor propuse»”. (Note de subsol omise)

4) IV. ELEMENTE RELEVANTE DE DREPT COMPARAT

a) A. Consiliul Europei

228. Potrivit informațiilor de care dispune Curtea, amânări ale exercitării dreptului de acces la un avocat sunt prevăzute de legislațiile mai multor state membre ale Consiliului Europei. O examinare a tratamentului declarațiilor obținute cu încălcarea dreptului la consiliere juridică relevă că un număr de state impun ca declarațiile date în absența unui avocat și fără o informare asupra dreptului la avocat urmează să fie excluse, în timp ce în altele admiterea declarației sau importanța atribuită acesteia este, cel puțin într-o anumită măsură, un aspect ce ține de puterea de apreciere a instanței. Aceleași lucru este valabil în ceea ce privește declarațiile obținute cu încălcarea dreptului la tăcere sau a dreptului de a nu contribui la propria acuzare.

b) B. Statele Unite ale Americii

229. Al cincilea amendament al Constituției Statelor Unite garantează dreptul de a nu contribui la propria acuzare. Dreptul la consiliere juridică este garantat de al șaselea amendament. În cauza *Miranda v. Arizona* 384 US 436 (1966), Curtea Supremă a reținut că declarațiile date de o persoană în timpul audierii de către poliție sunt admisibile în proces numai dacă suspectul a fost informat asupra drepturilor la tăcere și la consiliere juridică. Ca urmare a hotărârii, omisiunea de a proceda la „avertizarea Miranda” (*Miranda warning*) anterior audierii avea ca efect excluderea din proces a oricărei declarații obținute.

230. În cauza *New York v. Quarles* 467 US 649 (1984), Curtea Supremă a reținut că exista o excepție de „siguranță publică” față de obligația de a citi „avertizarea Miranda” pentru ca răspunsurile suspectului să poată fi admise ca probă și că aplicarea acestei excepții nu depindea de motive subiective ale fiecăruia dintre ofițerii implicați. Aceasta a statuat că poliția avea dreptul de a interoga suspectii fără a-i informa asupra drepturilor menționate în Hotărârea Miranda dacă „era determinată de un imperativ de siguranță publică”. Judecătorul Rehnquist a explicat:

„În cauza *Miranda*, au fost considerate acceptabile garanții procedurale care încurajează un suspect să nu răspundă pentru a proteja dreptul enunțat la al cincilea amendament; atunci când costul social primar al acestor protecții suplimentare este posibilitatea unor condamnări mai reduse, majoritatea din cauza *Miranda* era dispusă să își asume acest cost. În speță, dacă avertizarea *Miranda* l-ar fi încurajat pe *Quarles*

să răspundă la întrebarea ofițerului Kraft privind locul în care se găsea arma, rezultatul nu s-ar fi limitat la imposibilitatea de a obține probe utile în condamnarea lui Quarles. Ofițerul Kraft a avut nevoie de un răspuns la întrebarea sa nu doar pentru a fundamenta acuzarea lui Quarles, ci pentru a se asigura că pericolul pentru populație nu rezulta din ascunderea armei într-un loc public.

Concluzionăm că necesitatea de a obține răspunsuri la întrebări atunci când există o amenințare pentru siguranța publică primează asupra necesității de a aplica regula profilactică a protejării dreptului de a nu contribui la propria acuzare prevăzut la al cincilea amendament. Respingem ideea de a plasa ofițerii, precum ofițerul Kraft, în situații imposibile care ar consta în a trebui să determine, deseori în câteva secunde, dacă este în interesul superior al societății să adreseze întrebările necesare fără avertizarea Miranda, cu riscul de a împiedica obținerea oricărui element de probă care ar putea fi astfel furnizat, sau de a citi avertizarea astfel încât să se asigure admisibilitatea probelor care ar putea fi descoperite, dar de a afecta ori a anula posibilitatea lor de a obține aceste probe și de a neutraliza situația volatilă cu care se confruntă.”

231. Atunci când probele au fost obținute în absența avertizării Miranda și în absența consilierii juridice, însă instanța este încredințată că excepția privind siguranța publică se aplică, probele sunt admisibile în proces.

c) C. Canada

232. Dreptul la consiliere juridică și dreptul la tăcere sunt protejate de Carta Canadiană a Drepturilor și Libertăților. Orice persoană are dreptul la consiliere juridică la momentul arestării, însă exercitarea acestui drept poate fi amânată atunci când există un risc pentru siguranța publică în limitele prevăzute de lege și justificate într-o societate liberă și democratică. Poliția are obligația de a informa persoana asupra dreptului la consiliere din momentul în care aceasta este reținută [a se vedea *R. v. Suberu* (2009) 2 SCR 460]. Imediat ce situația se află sub control, suspectul trebuie să aibă acces la consiliere juridică [a se vedea *R. v. Strachan* (1988) 2 SCR 980].

233. Carta prevede că atunci când o probă este obținută într-un mod care încalcă drepturile acuzatului conform prevederilor Cartei, proba trebuie exclusă din proces dacă, având în vedere ansamblul circumstanțelor, admiterea sa ar compromite administrarea justiției. Factorii relevanți care trebuie reținuți în cadrul acestei analize au fost prezentați de Curtea Supremă în hotărârea *R. v. Collins* [1987] 1 SCR 265, și anume efectul admiterii probei asupra caracterului echitabil al procesului, gravitatea încălcării Cartei și efectul excluderii probei asupra administrării justiției. Persoana care invocă excluderea probei are sarcina de a demonstra, punând în balanță probabilitățile, că sunt îndeplinite criteriile în temeiul Cartei în materia excluderii.

ÎN DREPT

5) I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție

234. Reclamantii s-au plâns că lipsa accesului la avocați pe durata audierii lor inițiale la secția de poliție și admiterea în proces a declarațiilor date în cadrul acelor interogatorii a încălcat dreptul la un proces echitabil în temeiul art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție, care este formulat astfel:

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public [...] a cauzei sale [...]

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

[...]

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când

interesele justiției o cer;”

a) A. Concluziile Camerei

235. Curtea nu a constatat nicio încălcare a art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție. Aceasta a reiterat că principala preocupare a Curții în temeiul art. 6 § 1 era de a evalua caracterul echitabil general al procedurilor și de a stabili principiile generale privind dreptul la consiliere juridică astfel cum au fost formulate în cauza *Salduz împotriva Turciei* (MC), nr. 36391/02, CEDO 2008. Camera a constatat că au existat motive imperioase pentru a amâna exercitarea dreptului de acces la consiliere juridică al reclamanților având în vedere amenințarea deosebit de gravă și iminentă la adresa siguranței publice. A adăugat că teza potrivit căreia poliția ar fi putut aștepta până la sosirea avocaților înainte de începerea interogatoriilor era nefondată întrucât cel puțin o parte a motivului care a stat la baza amânării exercitării dreptului la consiliere juridică a fost aceea că poliția fusese îngrijorată că acordarea accesului la consiliere juridică ar fi condus la avertizarea celorlalți suspecti. În plus, a constatat că admiterea declarațiilor în proces nu a adus o atingere nejustificată - având în vedere în special garanțiile de contrabalansare conținute de cadrul legislativ - hotărârii instanței de fond și instrucțiunilor oferite juriului, precum și forței altor elemente de probă din dosar.

b) B. Argumentele părților în fața Marii Camere

i) 1. Reclamanții

(1) a) Primii trei reclamanți

236. Primii trei reclamanți au argumentat că, interpretată corect, *Salduz*, citată anterior, a impus o normă absolută care interzice utilizarea în proces a declarațiilor obținute în cadrul interogatoriilor poliției desfășurate în lipsa avocaților. În opinia lor, această normă absolută a fost reiterată în mod repetat de Curte, inclusiv în cauze privind terorismul (se face trimitere, *inter alia*, la *Plonka împotriva Poloniei*, nr. 20310/02, 31 martie 2009; *Pishchalnikov împotriva Rusiei*, nr. 7025/04, 24 septembrie 2009 și *Dayanan împotriva Turciei*, nr. 7377/03, 13 octombrie 2009). Reclamanții au invocat, de asemenea, dispozițiile Directivei 2013/48/UE, art. 14 alin. (3) lit. d) din PIDCP și hotărârea Curții Supreme a SUA în cauza *Miranda v. Arizona* (a se vedea supra, pct. 206-212, 216 și 229).

237. Au argumentat că nu existau motive imperioase pentru restrângerea dreptului la avocat. Aceștia au apreciat că, deși suspiciunile erau, desigur, dintre cele mai grave, acestea nu justificau în sine o astfel de restrângere a dreptului. Potrivit acestora, poliția ar fi putut lua legătura cu avocații imediat ce reclamanții au solicitat consiliere juridică. Dacă s-ar fi procedat astfel, ar fi existat toate șansele ca reclamanții să fi fost reprezentați la momentul la care poliția era pregătită pentru derularea audierilor de urgență din motive de siguranță. În special, reclamanții au apreciat că orice temere referitoare la scurgerile de informații era pe deplin nefondată în considerarea obligației de confidențialitate față de client. Absența unor motive imperative era suficientă în sine pentru a determina o încălcare a art. 6 § 1 și 3 lit. c).

238. În orice caz, au argumentat că restrângerea dreptului la consiliere juridică le-a cauzat o atingere nejustificată. Instanța de fond a descris procesele-verbale ale audierilor de urgență din motive de siguranță ca fiind mijloace de probă nicidecum secundare sau lipsite de importanță, ci de natură a oferi juriului clarificări considerabile. În special, a fost greșit că Camera s-a bazat pe forța probantă a altor elemente din dosar deoarece forța unei probe se poate diminua ori poate crește în timp, iar acest raționament nu avea la bază un precedent și lăsa acuzării o marjă largă pentru a susține admiterea probelor obținute cu nerespectarea drepturilor procedurale.

(2) b) Al patrulea reclamant

239. Al patrulea reclamant a argumentat că omisiunea deliberată de a-l informa asupra drepturilor sale a avut ca rezultat negarea dreptului fundamental de a nu contribui la propria acuzare. Potrivit acestuia, este foarte important să se rețină că argumentația acuzării se baza în întregime pe declarația sa de martor. Acesta susține că declarațiile domnilor Sherif și Osman care îl implicau nu ar fi putut determina, după toate probabilitățile, condamnarea întrucât domnul Sherif era, de asemenea, condamnat, iar domnul Osman depusese mărturie în calitate de atacator cu bombă condamnat. În opinia sa, celelalte elemente de probă invocate de acuzare nu ar fi fost suficiente pentru a susține condamnarea.

240. Al patrulea reclamant a admis că exercitarea dreptului la consiliere juridică putea fi restrânsă temporar din motive imperative vizând siguranța națională, însă a subliniat că nu erau permise derogări de la dreptul la tăcere. În plus, a argumentat că nu au existat motive imperative pentru a restrânge exercitarea dreptului său de a avea acces la un avocat. În opinia sa, riscul ca arestarea sa formală putea conduce la încetarea divulgării de informații de importanță capitală pentru siguranța publică nu reprezenta o justificare rezonabilă. A susținut, de asemenea, că audierea a depășit granițele obținerii de informații cu privire la atacatori. A argumentat că absența unor motive imperative era suficientă în sine pentru a determina o încălcare a art. 6 art. 6 § 1 și 3 lit. c).

241. În plus, chiar dacă existau motive imperative pentru a restrânge exercitarea drepturilor sale, o astfel de restrângere ar fi trebuit să fie temporară și ar fi trebuit să conducă la o audiere de urgență din motive de siguranță, precum în cazul primilor trei reclamanți. Audierea sa în calitate de martor nu s-a limitat la necesitatea de a obține informații asupra oricăror alte atacuri planificate viitoare și asupra identității făptuitorilor, ci a vizat și starea sa de spirit astfel încât să se stabilească elementul intențional al infracțiunilor. A fost în mod deliberat influențat să dea declarații sub falsul pretext că avea calitatea de martor. Acesta a invocat dreptul de a nu contribui la propria incriminare și obligația acuzării de a proba vinovăția fără a recurge la probe obținute prin coerciție sau opresiune. Spre deosebire de declarațiile primilor trei reclamanți, declarația sa a contribuit, de asemenea, la propria acuzare. Aceasta a reprezentat elementul central al argumentației acuzării împotriva sa și ar fi forțat să se atribuie o anumită greutate probelor coroborante. Nu este determinant faptul că nu a încercat să retracteze declarația. A admis că se atribuie o însemnătate mare naturii infracțiunilor săvârșite de el, însă a argumentat că acest aspect trebuie pus în balanță cu conduita poliției.

242. Având în vedere procesul în ansamblul său, al patrulea reclamant a argumentat că a existat o încălcare a art. 6 § 1 și 3 lit. c) întrucât dreptul său de a fi informat, dreptul la un avocat și dreptul de a nu contribui la propria acuzare au fost ignorate, iar admiterea declarației a avut un efect injust și iremediabil asupra apărării sale.

ii) 2. Guvernul

243. Guvernul a subliniat caracterul fundamental al dreptului la un avocat în dreptul intern, în concordanță cu jurisprudența Curții. Admite că un aspect esențial al dreptului la un avocat era acela de a avea acces la un avocat în etapa de cercetare penală, însă s-a argumentat că nu era vorba de un drept absolut. În primul rând, o astfel de analiză era deosebit de rigidă și făcea abstracție de faptul că, în această etapă, drepturile suspectului puteau fi în antiteză cu alți factori importanți de interes public. În al doilea rând, art. 6 nu stabilește nici normă absolută: în principiu, garanțiile prevăzute la art. 6 § 3 erau aspecte specifice unui proces echitabil care urmau a fi luate în considerare atunci când se examina, în ansamblu, caracterul echitabil al procesului. În al treilea rând, nimic nu milita în favoarea unei norme absolute în jurisprudența Curții, care stabilea clar că dreptul la un avocat putea fi supus unor restricții. Guvernul a subliniat că, în hotărârea sa recentă în cauza *Dvorski împotriva Croației* (MC), nr. 25703/11, pct. 82, CEDO 2015, Curtea nu a considerat că hotărârea *Salduz* consacră o normă absolută.

244. Guvernul a argumentat că, în prezenta cauză, Camera a aplicat jurisprudența

consacrată, inclusiv hotărârea *Salduz*, și că a ajuns la o concluzie clară și categorică asupra faptelor fiecărei cauze. În special, Guvernul a argumentat că principala preocupare a Curții în temeiul art. 6 § 1 era aceea de a evalua caracterul echitabil general al procedurilor în ansamblu. Scopul intrinsec al garanției prevăzute la art. 6 § 3 lit. c) era acela de a contribui la asigurarea caracterului echitabil al procedurii în ansamblu. Prin urmare, art. 6 § 3 lit. c) nu garantează un drept absolut la asistență juridică. S-a aplicat un dublu criteriu: dacă întârzierea era justificată de motive imperative și dacă dreptului la apărare îi fusese adusă o atingere nejustificată luând în considerare caracterul echitabil al procedurii în ansamblu. Absența motivelor imperative nu ar conduce prin urmare în mod automat la o încălcare a art. 6; este necesar să se examineze procedura în ansamblu. Cu toate acestea, absența motivelor imperative reprezintă un factor foarte important. Guvernul a apreciat ca fiind adecvați factorii de care a ținut cont Camera atunci când a apreciat caracterul echitabil al procedurii în ansamblul său.

245. Potrivit argumentației Guvernului, au existat motive imperative pentru amânarea consilierii juridice în cazul primilor trei reclamanți. Această restrângere a fost considerată justificată în mod absolut indiscutabil având în vedere riscul mare al pierderii de viață, necesitatea urgentă de a obține informații asupra atacurilor planificate și constrângerile materiale însemnate. Era, de asemenea, important să se rețină că amânarea era conformă unui regim juridic care urma abordarea reținută la art. 3 alin. (6) din Directiva 2013/48 a Uniunii Europene (a se vedea supra, pct. 210) și se baza pe deciziile individualizate luate de ofițerii de poliție superiori în fiecare caz în parte. Restrângerea nu a luat naștere ca urmare a aplicării sistematice a unei dispoziții legale cu domeniu de aplicare general, aceasta avea o durată limitată la 48 de ore, iar cadrul juridic prevedea că atunci când motivele care au stat la baza amânării nu mai subzistă, aceasta trebuie să înceteze. Guvernul a argumentat că primii trei reclamanți au solicitat Curții să se plaseze în poziția polițiștilor la fața locului și să facă presupuneri asupra deciziilor acestora, precum și asupra aprecierii faptelor realizate de către instanța de fond, supuse controlului în apel de către curtea de apel. Atunci când au fost evaluate procedurile în ansamblu, nu s-a adus atingere dreptului la apărare în mod injust și iremediabil prin admiterea declarațiilor primilor trei reclamanți conform motivării Camerei de la pct. 205-212 din hotărârea sa.

246. Guvernul a admis că, de la un anumit moment al audierii celui de-al patrulea reclamant, Codul de practici aplicabil impunea poliției să îl informeze asupra drepturilor sale. Cu toate acestea, a apreciat că au existat motive imperative care au stat la baza deciziei de a nu îl informa asupra drepturilor sale, având în vedere împrejurările excepționale și condițiile extreme în care și-au desfășurat activitatea ofițerii de poliție. La momentul audierii sale, trei dintre atacatorii cu bombe se aflau încă în libertate, iar identificarea și arestarea conspiratorilor era imperativă din motive de siguranță publică. Poliția luase decizia respectivă deoarece era necesară obținerea de informații pentru protejarea populației și, în acele împrejurări, decizia nu era lipsită de caracter rezonabil. Omisiunea informării nu a avut drept consecință automată încălcarea art. 6, fiind vorba doar de un aspect al dreptului de a nu contribui la propria acuzare. Absența informării reprezenta o chestiune care trebuia examinată și apreciată de instanța de fond atunci când se decidea dacă cerința de echitate impunea excluderea declarației respective. Chestiunea a fost examinată corespunzător și cu atenție de instanța de judecată. Și în acest caz Guvernul a argumentat că nu a existat o atingere nejustificată adusă procesului conform motivării camerei de la pct. 215 - 223 din hotărârea sa.

iii) 3. Terțul intervenient

247. Organizația Fair Trials International („FTI”) a apreciat că din jurisprudența Curții nu reieșea cu claritate dacă probele obținute în absența unui avocat conform unei restrângeri justificate din motive imperative puteau fi utilizate pentru condamnarea unui inculpat fără a se încălca principiul consacrat în cauza *Salduz*. Jurisprudența ulterioară acestei hotărâri nu a clarificat cu adevărat sintagma „motive imperative”. În mod similar, Curtea nu a cercetat dacă

utilizarea declarațiilor incriminatoare obținute prin aplicarea unei derogări legale de la dreptul de acces la un avocat conducea la încălcarea art. 6. Există o divergență de abordare în privința rolului deținut de declarația incriminatoare pentru asigurarea condamnării.

248. FTI a argumentat că dreptul la un avocat reprezintă o garanție esențială care nu se limitează doar la protejarea dreptului suspectului la tăcere, că acest drept este insuficient protejat în cadrul Uniunii Europene și că directiva recentă a UE referitoare la dreptul de acces la un avocat (a se vedea supra, pct. 206-212) poate fi luată în considerare de Curte, chiar dacă Regatul Unit nu a semnat această directivă. Potrivit FTI, Curtea ar trebui să stabilească cu claritate: (1) derogările de la dreptul de acces la un avocat se limitează și se bazează pe riscuri concrete identificate într-un caz determinat; (2) dreptului la apărare i se aduce o atingere iremediabilă dacă probele obținute ca urmare a unei derogări de acest fel, fie și legale, au o incidență de orice fel asupra condamnării.

c) C. Motivarea Curții

i) 1. Principii generale

(1) a) Cu privire la aplicabilitatea art. 6 sub aspectul laturii penale

249. Garanțiile oferite de art. 6 § 1 și § 3 se aplică unei persoane care face obiectul unei „acuzății în materie penală” în sensul autonom al acestui termen în cadrul Convenției. O „acuzăție în materie penală” există de la momentul la care o persoană este inculpată oficial de autoritățile competente sau de la momentul la care actele efectuate de acestea ca urmare a unor suspiciuni față de această persoană au efecte importante asupra situației sale [a se vedea *Deweer împotriva Belgiei*, 27 februarie 1980, pct. 42-46, seria A nr. 35, *Eckle împotriva Germaniei*, 15 iulie 1982, pct. 73, seria A nr. 51, și *McFarlane împotriva Irlandei* (MC), nr. 31333/06, pct. 143, 10 septembrie 2010].

(2) b) Metodologia generală cu privire la aplicabilitatea art. 6 sub aspectul laturii penale

250. Dreptul la un proces echitabil în temeiul art. 6 § 1 este un drept absolut. Cu toate acestea, un proces echitabil nu poate fi obiectul unei singure reguli invariabile, ci trebuie să depindă de circumstanțele fiecărei cauze în parte [a se vedea *O'Halloran și Francis împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 15809/02 și 25624/02, pct. 53, CEDO 2007-III]. Principala preocupare a Curții în temeiul art. 6 § 1 este să evalueze caracterul echitabil al procesului penal în ansamblu [a se vedea, printre altele, *Taxquet împotriva Belgiei* (MC), nr. 926/05, pct. 84, CEDO 2010 și *Schatschaschwili împotriva Germaniei* (MC), nr. 9154/10, pct. 101, CEDO 2015].

251. Respectarea cerințelor unui proces echitabil trebuie apreciată de la caz la caz având în vedere evoluția procesului în ansamblul său și nu pe baza examinării izolate a unui anumit aspect sau eveniment, cu toate că nu se poate exclude ca un element determinat să fie decisiv astfel încât să permită stabilirea caracterului echitabil al procesului într-o etapă incipientă (a se vedea *Can împotriva Austriei*, nr. 9300/81, Raportul Comisiei din 12 iulie 1984, pct. 48, seria A nr. 96). Pentru aprecierea caracterului echitabil al procesului în ansamblu, Curtea va lua în considerare, dacă este cazul, garanțiile minime enumerate la art. 6 § 3 care exemplifică cerințele unui proces echitabil în ceea ce privește situațiile procedurale care iau naștere în cauzele penale. Prin urmare, aceste drepturi pot fi privite ca aspecte deosebite ale dreptului la un proces echitabil în procedura penală prevăzută la art. 6 § 1 [a se vedea, de exemplu, *Salduz*, citată anterior, pct. 50, *Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), nr. 22978/05, pct. 169, CEDO 2010, *Dvorski*, citată anterior, pct. 76 și *Schatschaschwili*, citată anterior, pct. 100]. Aceste garanții minime nu reprezintă totuși scopuri în sine: scopul lor intrinsec este întotdeauna de a contribui la asigurarea caracterului echitabil al procedurii penale în ansamblu (a se vedea *Can*, citată anterior, pct. 48, *Mayzit împotriva Rusiei*, nr. 63378/00, pct. 77, 20

ianuarie 2005 și *Seleznev împotriva Rusiei*, nr. 15591/03, pct. 67, 26 iunie 2008)

252. Cerințele generale privind echitatea conținute în art. 6 se aplică tuturor procedurilor penale, indiferent de tipul infracțiunii în discuție. Nu poate fi vorba de o atenuare a drepturilor referitoare la caracterul echitabil al procesului pentru unicul motiv că persoanele în cauză sunt suspectate de implicarea în acte de terorism. În aceste vremuri dificile, Curtea consideră că este extrem de important ca părțile contractante să demonstreze angajamentul lor față de drepturile omului și față de statul de drept prin asigurarea respectării, *inter alia*, a garanțiilor minime oferite de art. 6 din Convenție. Cu toate acestea, atunci când se stabilește dacă procedura în ansamblul său a fost echitabilă importanța interesului public în cadrul anchetei și sancționarea infracțiunii respective în discuție pot fi luate în considerare [a se vedea *Jalloh împotriva Germaniei* (MC), nr. 54810/00, pct. 97, CEDO 2006-IX]. În plus, art. 6 nu ar trebui să se aplice astfel încât să creeze dificultăți disproporționate autorităților polițienești în ceea ce privește luarea de măsuri eficiente pentru combaterea terorismului sau a altor infracțiuni grave în îndeplinirea misiunii acestora în temeiul art. 2, art. 3 și art. 5 § 1 din Convenție pentru a proteja dreptul la viață și dreptul la integritate fizică ale populației [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Sher și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 5201/11, pct. 149, CEDO 2015 (extrase)]. Cu toate acestea, preocupările de interes public nu pot justifica măsuri care sting esența însăși a dreptului la apărare al reclamantului [a se vedea *Jalloh*, citată anterior, pct. 97, *Bykov împotriva Rusiei* (MC), nr. 4378/02, pct. 93, 10 martie 2009 și *Aleksandr Zaichenko împotriva Rusiei*, nr. 39660/02, pct. 39, 18 februarie 2010).

(3) c) Art. 6 și procedurile premergătoare judecății

253. Principalul scop al art. 6 în materie penală este de a asigura un proces echitabil de către o „instanță” competentă care să hotărască asupra „unei acuzații în materie penală” (a se vedea *Imbrioscia împotriva Elveției*, 24 noiembrie 1993, pct. 36, seria A nr. 275; *Brennan împotriva Regatului Unit*, nr. 39846/98, pct. 45, CEDO 2001-X, *Shabelnik împotriva Ucrainei*, nr. 16404/03, pct. 52, 19 februarie 2009 și *Dvorski*, citată anterior, pct. 76). Cu toate acestea, astfel cum se subliniază mai sus, garanțiile prevăzute la art. 6 se aplică de la momentul la care o „acuzație în materie penală” există în sensul jurisprudenței Curții (a se vedea pct. 249) și pot fi, prin urmare, relevante în cadrul procedurilor premergătoare judecății dacă și în măsura în care este posibil să se aducă atingere caracterului echitabil al procesului printr-o omisiune inițială a respectării acestora (a se vedea *Imbrioscia*, citată anterior, pct. 36 și *Dvorski*, citată anterior, pct. 76). Faza de urmărire penală poate prezenta o importanță deosebită pentru pregătirea procesului penal: probele obținute în această fază determină deseori cadrul în care acuzațiile formulate vor fi analizate în proces, iar legislațiile naționale pot asocia consecințe comportamentului inculpatului în fazele inițiale ale audierii de către poliție care sunt determinante pentru șansele apărării în orice procedură penală ulterioară. Prin urmare, un acuzat se poate afla într-o poziție deosebit de vulnerabilă în această fază a procedurii, al cărei efect poate fi amplificat de legislația complexă privind procedura penală, în special în ceea ce privește normele care reglementează strângerea și utilizarea probelor (a se vedea *Salduz*, citată anterior, pct. 52 și 54, și, de asemenea, *Dvorski*, citată anterior, pct. 77). Modul în care art. 6 § 1 și 3 urmează să fie aplicat în faza de urmărire penală depinde de particularitățile procedurii respective și de împrejurările cauzei (a se vedea *Imbrioscia*, citată anterior, pct. 38).

254. Plângerile formulate în temeiul art. 6 cu privire la faza de urmărire penală se materializează în general în însăși faza de judecată atunci când acuzarea formulează cererea de admitere a probelor obținute în procedura premergătoare judecății, iar apărarea contestă admiterea lor. Astfel cum Curtea a explicat în numeroase ocazii, nu este rolul Curții să stabilească, ca o chestiune de principiu, dacă anumite tipuri de probe, inclusiv probele obținute în mod nelegal din punctul de vedere al dreptului intern, pot fi admisibile. Astfel cum am arătat mai sus (a se vedea pct. 250), întrebarea la care trebuie să se răspundă este dacă procesul în ansamblu, inclusiv modul în care au fost obținute probele, a fost echitabil [a

se vedea *Jalloh*, citată anterior, pct. 95, și *Bykov*, citată anterior, pct. 89]. Se aplică o excepție totuși de la această abordare în cazul mărturisirilor obținute, cu încălcarea art. 3, ca rezultat al torturii sau al relelor tratamente: Curtea a explicat că admiterea unor astfel de declarații ca probe pentru stabilirea faptelor relevante în cadrul procedurii penale are ca efect lipsirea întregii proceduri de caracterul echitabil, indiferent de forța probantă a declarațiilor și indiferent dacă utilizarea lor era decisivă pentru a asigura condamnarea inculpatului (a se vedea, de exemplu, *Gäfgen*, citată anterior, pct. 166).

(4) Accesul la un avocat

(a) (i) Abordarea potrivit jurisprudenței Curții

255. Dreptul oricărei persoane „acuzate de o infracțiune” de a fi asistată de un avocat, garantat la art. 6 § 3 lit. c), reprezintă una dintre caracteristicile fundamentale ale procesului echitabil (a se vedea *Salduz*, citată anterior, pct. 51 și *Nechiporuk și Yonkalo împotriva Ucrainei*, nr. 42310/04, pct. 262, 21 aprilie 2011). Accesul prompt la un avocat constituie o contrapondere importantă pentru vulnerabilitatea suspectilor reținuți de poliție, oferă o garanție fundamentală împotriva constrângerii și relelor tratamente aplicate suspectilor de către poliție și contribuie la prevenirea denegărilor de dreptate și la îndeplinirea scopurilor art. 6, în special egalitatea armelor între organele de cercetare sau de urmărire penală și acuzat (a se vedea *Salduz*, citată anterior, pct. 53-54 și *Pishchalnikov*, citată anterior, pct. 68-69).

256. Cu toate acestea, este de mult timp recunoscut că, în împrejurări excepționale, accesul la consiliere juridică poate fi amânat [a se vedea, de exemplu, *John Murray*, citată anterior, *O’Kane împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 30550/96, 6 iulie 1999, și *Magee și Brennan*, ambele citate anterior). După ce a revăzut jurisprudența existentă în materie, Curtea, în cauza *Salduz*, citată anterior, pct. 55, a statuat:

„[...] Curtea constată că, pentru ca dreptul la un proces echitabil să rămână suficient de «practic și eficient» [...], art. 6 § 1 prevede, ca regulă generală, că accesul la un avocat ar trebui să fie oferit începând cu prima audiere a suspectului de către poliție, cu excepția cazului în care se dovedește, având în vedere împrejurările specifice cauzei, că există motive imperative pentru a restrânge acest drept. Chiar și în cazul în care motive întemeiate pot justifica în mod excepțional refuzarea accesului la un avocat, această restrângere – indiferent de justificare – nu trebuie să prejudicieze drepturile unui acuzat în temeiul articolului 6 [...]. Drepturile de apărare vor fi, în principiu, iremediabil prejudiciate dacă declarațiile incriminatoare date pe durata interogării de către poliție, în lipsa accesului la un avocat, sunt folosite pentru a obține o condamnare.”

257. Principiul stabilit în cauza *Salduz* pentru a evalua dacă restrângerea dreptului de acces la un avocat este compatibilă cu dreptul la un proces echitabil presupune parcurgerea a două etape. În prima etapă, Curtea trebuie să analizeze dacă există motive imperative pentru această restrângere. În a doua etapă, aceasta trebuie să evalueze prejudiciul cauzat dreptului la apărare prin restrângerea dreptului respectiv aflat în discuție. Cu alte cuvinte, Curtea trebuie să examineze impactul global al restrângerii dreptului asupra caracterului echitabil general al procedurilor și să decidă dacă procedura în ansamblul său a fost echitabilă. Acest principiu a fost citat și aplicat în numeroase rânduri de Curte. Cu toate acestea, Curtea consideră că aplicarea principiului consacrat în cauza *Salduz* în jurisprudența sa ulterioară pune în lumină necesitatea clarificării fiecăreia dintre cele două etape ale sale și a legăturii din acestea.

(b) (ii) Sensul sintagmei „motive imperative”

258. Prima problemă care trebuie clarificată este aceea a definiției sintagmei motive imperative pentru amânarea accesului la consiliere juridică. Criteriul motivelor imperative este unul strict: având în vedere natura fundamentală și importanța accesului rapid la consiliere juridică, în special la prima audiere a suspectului, restrângerile dreptului de acces la consiliere juridică sunt permise numai în împrejurări excepționale, trebuie să aibă caracter temporar și trebuie să se bazeze pe o evaluare individuală a circumstanțelor speciale ale cauzei (a se vedea *Salduz*, citată anterior, pct. 54 *in fine* și pct. 55). Pentru a se stabili dacă

existența motivelor imperative a fost demonstrată, este important dacă decizia de a restrânge dreptul la consiliere juridică a avut temei în dreptul intern și dacă sfera de aplicare și conținutul oricărei restrângeri a dreptului la consiliere juridică erau suficient încadrate juridic astfel încât să ajute persoanele însărcinate cu aplicarea lor concretă în procesul decizional. Până în prezent, Curtea nu a oferit nicio îndrumare asupra a ceea ce ar putea reprezenta motive imperative în temeiul acestui aspect al principiului ce are fundamentul în cauza *Salduz*. Caracterul imperativ al motivelor avansate de Guvernul pârât pentru a justifica restrângerile dreptului la consiliere juridică în timpul audierii de către poliție trebuie examinate de la caz la caz, cu trimitere la criteriile generale prezentate mai sus.

259. Curtea admite că, atunci când un guvern pârât a demonstrat în mod convingător existența unei necesități urgente de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică într-un caz determinat, această necesitate se poate transpune în motive imperative pentru a restrânge dreptul de acces la consiliere juridică în sensul art. 6 din Convenție. În astfel de circumstanțe, există o obligație imperativă a autorităților de a proteja drepturile victimelor potențiale și efective în temeiul art. 2, 3 și 5 § 1 din Convenție, în special. În această privință, Curtea observă că Directiva 2013/48/EU, care consacră dreptul la asistență juridică, prevede o excepție de la acest drept în împrejurări excepționale atunci când, *inter alia*, există o necesitate urgentă de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică a unei persoane (a se vedea supra, pct. 210). În mod similar, în Statele Unite, ca urmare a hotărârii în cauza *Miranda v. Arizona*, Curtea Supremă a clarificat în hotărârea sa în cauza *New York v. Quarles* că există o „excepție de siguranță publică” de la norma consacrată în hotărârea *Miranda*, care permite ca audierea să aibă loc în absența avocatului și anterior ca suspectul să fie informat asupra drepturilor sale atunci când există o amenințare pentru siguranța publică (a se vedea supra, pct. 229-230; a se vedea, de asemenea, poziția Canadei și a unor state membre ale Consiliului Europei a căror legislație permite amânări temporare în exercitarea dreptului la consiliere juridică, supra, pct. 232 și, respectiv, 228). Cu toate acestea, în măsura în care se poate afirma că în hotărârea Camerei s-a admis că un risc general de sustragere ar putea fi calificat drept motiv imperativ, această concluzie trebuie respinsă: Curtea apreciază astfel că un risc de sustragere invocat în absența oferirii altor precizări nu se poate transpune într-un motiv imperativ care să justifice restrângerea dreptului de acces la un avocat.

(c) (iii) *Echitatea procedurii în ansamblu*

260. Problema care ia naștere este aceea dacă absența motivelor imperative pentru restrângerea dreptului la consiliere juridică este, în sine, suficientă pentru a se constata încălcarea art. 6. Primii trei reclamanți au făcut trimitere la jurisprudența Curții ulterioară hotărârii în cauza *Salduz*, citată anterior, care, potrivit acestora, clarifică că *Salduz* a avut ca scop consacrarea unei norme absolute care să împiedice orice utilizare în cadrul procesului a declarațiilor făcute în absența consilierii juridice (a se vedea supra, pct. 236). Cu toate acestea, abordarea urmată în cauza *Salduz* în sine nu susține o astfel de teză, iar Marea Cameră în cauza *Dvorski*, citată anterior, pct. 82 *in fine*, nu pare să fi interpretat cauza *Salduz* în acest mod. În cadrul expunerii sumare a principiilor generale aplicabile în prezenta cauză, Curtea în hotărârea *Salduz*, pct. 52-54, a făcut trimitere la evaluarea de ansamblu a caracterului echitabil care trebuia realizată atunci când se stabilea dacă a existat o încălcare a drepturilor consacrate la art. 6. Aceasta a precizat că dreptul la apărare va fi, în principiu, iremediabil prejudiciat dacă declarațiile incriminatoare date pe durata interogării de către poliție, în lipsa accesului la un avocat, sunt folosite pentru a obține o condamnare, ceea ce demonstrează că această normă, deși strictă, nu este una absolută (pct. 55). Este, de asemenea, demn de remarcat că, concluzionând că nu au existat motive imperative pentru a refuza reclamantului dreptul de acces la un avocat în cauza respectivă (pct. 56), cu toate acestea, Curtea a continuat să examineze procedura de judecată și, în special, să evalueze impactul admiterii declarațiilor date în absența unui avocat asupra caracterului echitabil al procedurii în

ansamblu (pct. 57-62).

261. Primii trei reclamanți au făcut trimitere, *inter alia*, la Directiva 2013/48/UE și la hotărârea Curții Supreme a Statelor Unite în cauza *Miranda v. Arizona* în susținerea argumentației lor potrivit căreia o normă absolută era corespunzătoare și necesară (a se vedea supra, pct. 206-212 și 229). Deși este adevărat că abordarea urmată în Statele Unite este una strictă, este important de remarcat că Directiva 2013/48/UE nu prevede nimic legat de faptul dacă probele obținute cu încălcarea garanțiilor pe care le conține pot fi admise în proces fără a aduce atingere echității; aceasta se limitează să prevadă că suspiecții au „o cale de atac efectivă potrivit dreptului intern” în cazul încălcării drepturilor lor în temeiul directivei (a se vedea supra, pct. 211). Legislația statelor membre ale Consiliului Europei demonstrează existența unei diversități a practicilor în această privință, unele fiind în favoarea excluderii automate, iar altele preferând să acorde instanței o anumită latitudine (a se vedea supra, pct. 228). În Canada, probele obținute cu încălcarea Cartei Drepturilor și Libertăților pot fi admise în proces (a se vedea supra, pct. 233). O abordare similară urmează și tribunalele penale internaționale (a se vedea supra, pct. 220-222 și 226-227).

262. În consecință, Curtea reiterează că atunci când se examinează dacă a existat o încălcare a dreptului la un proces echitabil este necesar ca procedura să fie privită în ansamblu, iar drepturile prevăzute la art. 6 § 3 ca aspecte specifice ale dreptului general la un proces echitabil mai degrabă decât scopuri în sine (a se vedea supra, pct. 250-251). Absența unor motive imperative nu conduce, în sine, la constatarea unei încălcări a art. 6 din Convenție.

(d) (iv) *Consecințele existenței sau inexistenței motivelor imperative asupra evaluării de ansamblu a caracterului echitabil*

263. Faptul că absența motivelor imperative nu este suficientă, în sine, pentru a se constata încălcarea art. 6 din Convenție nu înseamnă că rezultatul examinării „motivele imperative” este lipsit de relevanță pentru evaluarea de ansamblu a caracterului echitabil.

264. Atunci când se consideră stabilită existența motivelor imperative, o evaluare globală a întregii proceduri trebuie să fie realizată pentru a se stabili dacă aceasta a fost „echitabilă” în sensul art. 6 § 1. Astfel cum se subliniază mai sus, o abordare similară urmează și art. 12 din Directiva 2013/48/UE privind, *inter alia*, dreptul de a avea acces la un avocat, iar mai multe jurisdicții abordează chestiunea admisibilității probelor făcând trimitere la impactul său asupra caracterului echitabil ori integrității procedurii (a se vedea supra, pct. 261).

265. Atunci când nu există motive imperative pentru a restrânge exercitarea dreptului la consiliere juridică, Curtea trebuie să evalueze caracterul echitabil al procesului realizând un control mai strict. Imposibilitatea guvernului pârât de a demonstra existența motivelor imperative are o importanță considerabilă atunci când se evaluează caracterul echitabil al procesului în ansamblu și poate înclina balanța în favoarea constatării unei încălcări a art. 6 § 1 și 3 lit. c) [a se vedea, pentru o abordare similară în privința art. 6 § 1 și 3 lit. d), *Schatschaschwili*, citată anterior, pct. 113]. Sarcina probei incumbă Guvernului pentru a demonstra în mod convingător motivele pentru care, în mod excepțional și având în vedere împrejurările specifice ale cauzei, caracterul echitabil al procesului în ansamblu nu a fost afectat în mod iremediabil prin restrângerea dreptului de acces la consultanță juridică.

(5) e) Dreptul de a nu contribui la propria acuzare

266. Dreptul de a nu contribui la propria acuzare privește, în primul rând, aspectul respectării voinței acuzatului de a păstra tăcerea și presupune că, într-o cauză penală, acuzarea urmărește să demonstreze cele susținute fără a recurge la elemente de probă obținute prin constrângere sau opresiune, cu ignorarea voinței acuzatului (a se vedea *Saunders împotriva Regatului Unit*, 17 decembrie 1996, pct. 68-69, *Culegere* 1996-VI, *Jalloh*, citată anterior, pct. 100 și 102 și *Bykov*, citată anterior, pct. 92). Dreptul de a păstra tăcerea în cadrul audierii de către poliție și dreptul de a nu contribui la propria acuzare sunt standarde internaționale

general recunoscute care se află în centrul noțiunii de proces echitabil în temeiul art. 6. Rațiunea lor de a fi rezidă, *inter alia*, în protecția acuzatului față de constrângerea abuzivă din partea autorităților, contribuind astfel la evitarea erorilor judiciare și la îndeplinirea scopurilor art. 6 (a se vedea *John Murray*, citată anterior, pct. 45, *Jalloh*, citată anterior, pct. 100 și *Bykov*, citată anterior, pct. 92).

267. Este important să se recunoască că dreptul de a nu contribui la propria acuzare conferă protecție nu împotriva actului de a da o declarație incriminatoare ca atare, ci, așa cum s-a subliniat mai sus, împotriva obținerii de probe prin constrângere sau opresiune. Tocmai existența constrângerii este aceea care dă naștere unor îndoieli în privința respectării dreptului de a nu contribui la propria acuzare. Din acest motiv, Curtea trebuie să examineze mai întâi natura și gradul de constrângere utilizată pentru a obține probele (a se vedea *Heaney și McGuinness împotriva Irlandei*, nr. 34720/97, pct. 54-55, CEDO 2000-XII, *O'Halloran și Francis*, citată anterior, pct. 55 și *Bykov*, citată anterior, pct. 92). În jurisprudența sa, Curtea a identificat cel puțin trei tipuri de situații care determină îngrijorări privind existența unei constrângeri abuzive contrare art. 6. Prima este aceea în care un suspect este obligat să depună mărturie sub amenințarea unor sancțiuni și fie procedează în consecință (a se vedea, de exemplu, *Saunders*, citată anterior și *Brusco împotriva Franței*, nr. 1466/07, 14 octombrie 2010), fie este sancționat pentru refuzul de a se conforma (a se vedea, de exemplu, *Heaney și McGuinness*, citată anterior și *Weh împotriva Austriei*, nr. 38544/97, 8 aprilie 2004). A doua este aceea în care sunt exercitate presiuni fizice sau psihologice, deseori sub forma relexelor tratamente contrare art. 3 din Convenție, pentru a se obține probe materiale sau declarații (a se vedea, de exemplu, *Jalloh*, *Magee* și *Gäfgen*, toate citate anterior). A treia este aceea în care autoritățile utilizează subterfugii pentru a extrage informații pe care nu au putut să le obțină în cadrul audierii (a se vedea, *Allan împotriva Regatului Unit*, nr. 48539/99, CEDO 2002-IX).

268. Mărturii obținute prin constrângere care, de la o primă analiză, par lipsite de caracter incriminatoriu, precum remarce care disculpă autorul lor sau simple informații asupra unor aspecte de fapt, pot fi utilizate în cadrul procedurilor penale în susținerea argumentației acuzării, de exemplu pentru a contrazice sau a demonta alte declarații ale acuzatului sau mărturii depuse de acesta în fața instanței sau pentru a-i submina credibilitatea. Dreptul de a nu contribui la propria acuzare nu se poate, prin urmare, în mod rezonabil limita la declarații care sunt incriminatoare în mod direct (a se vedea *Saunders*, citată anterior, pct. 69).

269. Cu toate acestea, dreptul de a nu se autoincrimina nu este absolut (a se vedea *Heaney și McGuinness*, citată anterior, pct. 47, *Weh*, citată anterior, pct. 46 și *O'Halloran și Francis*, citată anterior, pct. 53). Gradul de constrângere exercitată va fi incompatibil cu art. 6 atunci când neutralizează însăși esența dreptului de a nu contribui la propria acuzare (a se vedea *John Murray*, citată anterior, pct. 49). Însă nu toate formele de constrângere directă vor neutraliza însăși esența dreptului de a nu contribui la propria acuzare pentru a conduce la încălcarea art. 6 (a se vedea *O'Halloran și Francis*, citată anterior, pct. 53). În acest context, este esențial scopul care este atribuit în procesul penal elementelor de probă obținute sub constrângere (a se vedea *Saunders*, citată anterior, pct. 71).

(6) f) Dreptul de a fi informat asupra dreptului la un avocat, dreptului de a păstra tăcerea și dreptului de a nu contribui la propria acuzare

270. În cauza *Aleksandr Zaichenko*, citată anterior, pct. 52, în contextul examinării plângerii reclamantului vizând omisiunea respectării dreptului său de a nu contribui la propria acuzare și a dreptului la tăcere, Curtea a explicat că, odată ce exista o suspiciune de furt care plana asupra reclamantului, poliția avea sarcina, în toate circumstanțele cauzei să-l informeze asupra acestor drepturi. În cauza *Schmid-Laffer împotriva Elveției*, nr. 41269/08, pct. 29 și 39, 16 iunie 2015, Curtea a observat că atunci când reclamantul a fost audiat pentru prima dată de poliție nu exista niciun element în dosarul cauzei care să sugereze că aceasta ar fi trebuit tratată ca o persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni și ar fi trebuit informată asupra

dreptului său de a păstra tăcerea. Cu toate acestea, în timpul celei de a doua audieri, moment la care aceasta făcea deja obiectul unei „acuzății în materie penală” în sensul art. 6, poliția avea deja sarcina în circumstanțele cauzei să o informeze asupra dreptului său de a păstra tăcerea și asupra dreptului de a nu contribui la propria incriminare.

271. Un drept la informare cu privire la dreptul la apărare este prevăzut în temeiul altor instrumente internaționale. Comitetul ONU pentru Drepturile Omului a clarificat că dreptul la un proces echitabil în temeiul art. 14 din PIDCP implică dreptul de a fi informat asupra drepturilor procedurale, inclusiv asupra dreptului la asistență juridică și asupra dreptului la tăcere (a se vedea supra, pct. 216-217). Regulamentele de procedură și de probe ale TPII și TPIR și art. 55 din Statutul CPI prevăd expres că suspectii au dreptul de a fi informați asupra dreptului la avocat și dreptului de a păstra tăcerea (a se vedea supra, pct. 218-219 și 224). Importanța încunoștințării suspectilor în privința drepturilor lor a fost recunoscută și prin Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (a se vedea supra, pct. 203-205). În preambulul directivei se arată că dreptul la informare cu privire la drepturile procedurale, care este consacrat de jurisprudența Curții, ar trebui prevăzut în mod explicit. Art. 3 din directivă impune ca suspectii să fie informați cu privire la cinci drepturi procedurale, inclusiv dreptul la un avocat și dreptul de a păstra tăcerea. Considerentul 21 al Directivei 2013/48/UE privind dreptul de a avea acces la un avocat explică, de asemenea, că atunci când, pe parcursul interogării de către poliție, un martor devine suspectat, interogarea poate fi continuată dacă persoana în cauză a fost informată că este suspectată și este în măsură să își exercite pe deplin dreptul său la consultanță juridică.

272. Convenția are scopul de a garanta drepturi care nu sunt teoretice și iluzorii, ci concrete și efective (a se vedea, printre multe altele, *Salduz*, citată anterior, pct. 51 și *Dvorski*, citată anterior, pct. 82) Pentru a se asigura că protecția conferită de dreptul la un avocat, de dreptul de a păstra tăcerea și de dreptul de a nu contribui la propria acuzare sunt concrete și efective este esențial ca suspectii să ia cunoștință de acestea. Este ceea ce rezultă implicit din aplicarea de către Curte a criteriului denumit „renunțare conștientă și informată” în cazul în care se invocă o renunțare la dreptul la un apărător (a se vedea *Dvorski*, citată anterior, pct. 101). Prin urmare, Curtea consideră că este inherent dreptului de a nu contribui la propria acuzare, dreptului de a păstra tăcerea și dreptului la consiliere juridică că o persoană „acuzată de o infracțiune” în sensul art. 6 are dreptul de a fi informată asupra acestor drepturi.

273. Având în vedere natura dreptului de a nu contribui la propria acuzare și a dreptului de a păstra tăcerea, Curtea consideră că în principiu nu poate exista o justificare pentru omisiunea încunoștințării suspectului asupra acestor drepturi. Atunci când, cu toate acestea, un suspect nu a fost încunoștințat, Curtea trebuie să examineze dacă, sub rezerva acestei omisiuni, procedura în ansamblu a fost echitabilă (a se vedea, de exemplu, abordarea urmată în cauza *Schmid-Laffer*, citată anterior, pct. 36-40). Accesul imediat la un avocat de natură a furniza informații cu privire la drepturile procedurale este, după toate probabilitățile, de natură a preveni lipsa de echitate care decurge din absența oricărei încunoștințări oficiale asupra acestor drepturi. Cu toate acestea, atunci când se amână acordarea accesului la un avocat, necesitatea ca organele de urmărire penală să încunoștințeze suspectul asupra dreptului său la un avocat, dreptului de a păstra tăcerea și dreptului de a nu contribui la propria acuzare are o importanță specială (a se vedea *Brusco*, citată anterior, pct. 54). În astfel de cazuri, lipsa notificării va îngreuna și mai mult misiunea Guvernului de a răsturna prezumția lipsei caracterului echitabil care ia naștere atunci când nu există motive imperative pentru amânarea acordării accesului la consiliere juridică sau de a demonstra, chiar și în situația în care există motive imperative pentru amânare, că procedurile în ansamblul lor au fost echitabile.

(7) g) Factori relevanți pentru evaluarea caracterului echitabil

274. Având în vedere faptul că un proces penal în general implică o interacțiune complexă între diferitele aspecte ale procedurii penale, este deseori artificial să se încerce clasificarea

unei cauze pentru a se afirma din perspectiva cărui drept special consacrat de art. 6 ar trebui să fie examinată. Astfel cum se subliniază mai sus (a se vedea pct. 254), plângerile privind nerespectarea, explicită sau implicită, a drepturilor consacrate la art. 6 în faza de urmărire penală din cadrul procedurilor penale se vor materializa deseori în faza de judecată, când probele obținute sunt admise. Atunci când se examinează procedura în ansamblu pentru a se evalua impactul lipsurilor procedurale din faza de urmărire penală asupra caracterului echitabil general al procedurii penale, următoarea listă neexhaustivă de factori, care decurg din jurisprudența Curții, ar trebui, după caz, să fie luată în considerare:

- a) vulnerabilitatea deosebită a reclamantului, de exemplu, pe motive de vârstă sau de capacitatea mentală;
- b) cadrul juridic care reglementează faza de urmărire penală și admisibilitatea probelor în faza de judecată și dacă s-a asigurat respectarea sa; atunci când se aplică o așa-numită normă de excludere, este puțin plauzibil ca procedura în ansamblul său să fie considerată inechitabilă;
- c) existența sau inexistența posibilității pentru reclamant de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune utilizării acesteia;
- d) calitatea probelor și dacă circumstanțele în care au fost obținute pun la îndoială credibilitatea sau acuratețea acestora, ținând seama de gradul și natura oricărei constrângeri;
- e) în cazul în care probele au fost obținute în mod nelegal, nelegalitatea în cauză și, în cazul în care reiese dintr-o altă încălcare a articolului din Convenție, natura încălcării constatate;
- f) în cazul unei declarații, natura declarației și dacă aceasta a fost retractată prompt sau modificată;
- g) scopul atribuit probelor și, în special, dacă probele au format o parte integrantă sau o parte semnificativă a celor care au stat la baza condamnării, precum și forța probantă a altor mijloace de probă în cauză;
- h) dacă aprecierea vinovăției s-a realizat de către magistrați profesioniști sau jurați și, în acest din urmă caz, conținutul îndrumărilor oferite juriului.
- i) ponderea interesului public în urmărirea penală a infracțiunii specifice în cauză și sancționarea autorului său;
- j) alte garanții procedurale asigurate de dreptul și practica interne.

ii) 2. Aplicarea principiilor generale în cazul faptelor cauzei

(1) a) Primii trei reclamânți

275. Primii trei reclamânți se plâng că au fost audiați fără a avea acces la un avocat și că declarațiile pe care le-au dat au fost admise ca probe în acuzare. Nu există nicio îndoială că la momentul audierii lor de urgență din motive de siguranță aceștia făceau obiectul unei „acuzății în materie penală” în sensul art. 6 din Convenție. Astfel cum se subliniază mai sus, Curtea trebuie să stabilească dacă au existat motive imperative pentru restrângerea temporară a dreptului reclamanților de acces la consiliere juridică înainte de a se evalua dacă admiterea comentariilor făcute în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță a avut drept consecință lipsa caracterului echitabil al procedurii penale în ansamblu.

(a) (i) Motive imperative

276. Guvernul a argumentat că motivele imperative pentru amânarea acordării accesului la consiliere juridică au rezultat din riscul potențial de pierderi de vieți la scară amplă, necesitatea urgentă de a obține informații asupra atacurilor planificate și constrângerile materiale însemnate cu care se confrunta poliția în desfășurarea activității. Curtea a admis anterior că pot exista motive imperative atunci când s-a demonstrat în mod convingător existența unei necesități urgente de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea

sau integritatea fizică (a se vedea supra, pct. 259). Nu există nicio îndoială că o astfel de necesitate exista la momentul la care au avut loc audierile de urgență din motive de siguranță ale primilor trei reclamanți. În cazul atacurilor sinucigașe care au avut loc în trei metrouuri și un autobuz cu două săptămâni mai devreme, au fost ucise cincizeci și două de persoane și au fost rănite numeroase altele. Atunci când, la 21 iulie, primii trei reclamanți și domnul Osman și-au detonat dispozitivele, tot în trei metrouuri și un autobuz, era inevitabil ca poliția să nu concluzioneze că Regatul Unit devenise ținta unui val de atacuri teroriste. Avea toate motivele să creadă că această conspirație reprezenta o încercare de reproducere a evenimentelor din 7 iulie și că faptul că bombe nu au explodat era doar o coincidență. Faptul că bombe nu au explodat însemna că atacatorii se aflau încă în libertate și aveau libertatea de a detona alte bombe, posibil cu succes. Astfel cum a explicat comisarul McKenna, descoperirea celei de a cincea bombe, nedetonate, la două zile de la atacuri, precum și recuperarea unei cantități mari de chimicale de la o adresă care avea legătură cu suspectii confirma în plus această temere (a se vedea supra, pct. 66). Poliția își desfășura activitatea sub o presiune enormă și prioritatea absolută era, în mod legitim, aceea de a obține în regim de urgență informații privind orice atacuri viitoare și identitatea persoanelor potențial implicate în conspirație. Curtea consideră că Guvernul a demonstrat în mod convingător în cazul primilor trei reclamanți existența unei necesități urgente de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică a populației.

277. Cu toate acestea, astfel cum s-a subliniat supra, la pct. 258, existența unor împrejurări excepționale care răspund cerinței de fond a motivelor imperative nu oferă în mod automat o justificare adecvată pentru restrângerea dreptului suspectilor de acces la consiliere juridică. Alți factori care trebuie luați în considerare includ clarificarea aspectului dacă restrângerea a avut o bază în dreptul intern, dacă restrângerea s-a bazat pe o evaluare individuală a circumstanțelor speciale ale cauzei și dacă restrângerea a avut caracter temporar. În ceea ce îi privește pe primii trei reclamanți, a existat un cadru clar, prevăzut în legislație, care reglementează circumstanțele în care poate fi restrânsă exercitarea dreptului de acces la consiliere juridică pentru suspecti și care oferă orientări importante în vederea luării deciziilor operaționale (a se vedea supra, pct. 186-198). Legislația a prevăzut că restrângerile exercitării dreptului de acces la consiliere juridică trebuie să înceteze imediat ce circumstanțele care le justifică nu mai există (a se vedea supra, pct. 196). În plus, aceste restrângeri nu puteau să depășească o perioadă de patruzeci și opt de ore (a se vedea supra, pct. 198). O decizie individuală de a restrânge exercitarea dreptului la consiliere juridică al fiecăruia dintre reclamanți a fost luată de un ofițer de poliție superior pe baza situației de fapt concrete a cauzelor acestora, iar motivele care au stat la baza deciziei au fost consemnate. Rezultă cu claritate din motivare că autorizația a fost dată în conformitate cu cadrul legislativ și că drepturile procedurale ale reclamanților au fost luate în considerare (a se vedea supra, pct. 28, 43 și 51). Decizia de a restrânge exercitarea dreptului la consiliere juridică a fost supusă controlului instanței de fond și al curții de apel (a se vedea supra, pct. 68-95 și 122-136).

278. Este adevărat că instanța de fond a constatat în cazul domnului Ibrahim că acestuia i s-ar fi putut permite să discute cu avocatul său la telefon și că, în această măsură limitată, i s-a refuzat în mod incorect dreptul de acces la avocatul său (a se vedea supra, pct. 81). Totuși, este important ca această constatare să fie plasată în context. În legătură cu tentativele de atentate cu bombe, au fost arestate optsprezece persoane și plasate în arest în aceeași secție de poliție ca domnul Ibrahim, fiind obligatoriu să fie private de libertate separat, pentru a se evita comunicarea și contaminarea încrucișată a probelor criminalistice (a se vedea supra, pct. 71 și 80). Posibilitatea de a restrânge exercitarea dreptului de acces la consiliere juridică în împrejurări excepționale, precum cele din prezenta cauză reflectă condițiile unice și deosebit de dificile. Nu este surprinzător că într-o astfel de situație extremă poate avea loc o „problemă de comunicare”. În împrejurările excepționale cu care s-a confruntat poliția londoneză în iulie 2005, era adecvat ca ofițerii să își concentreze atenția maximă și resursele asupra cercetărilor și audierilor și nu pot fi criticați pentru că nu au realizat că a existat o mică ocazie în care un

birou prevăzut cu interfață pentru telefon era disponibil și în care domnului Ibrahim i s-ar fi putut, prin urmare, acorda accesul la avocat prin telefon.

279. În concluzie, Curtea este încredințată că Guvernul a demonstrat în mod convingător că au existat motive imperative pentru restrângerea temporară a dreptului primilor trei reclamanți de acces la consiliere juridică.

(b) (ii) *Echitatea procedurii în ansamblu*

280. Curtea reamintește că, în cazul domnului Omar, exercitarea dreptului de acces la consiliere juridică a fost amânată pentru puțin mai mult de opt ore, timp în care acesta a fost audiat pentru o perioadă totală de aproximativ trei ore. Exercițarea dreptului domnului Ibrahim de acces la consiliere juridică a fost amânată pentru aproximativ șapte ore, timp în care acesta a fost audiat pentru aproximativ o jumătate de oră. Exercițarea dreptului domnului Mohammed de acces la consiliere juridică a fost amânată pentru aproximativ patru ore, timp în care au avut loc audieri cu o durată de opt minute. Este sarcina Curții să examineze ansamblul procedurilor penale în raport cu primii trei reclamanți pentru a stabili dacă, în pofida amânării exercitării dreptului la consiliere juridică, acestea au fost echitabile în sensul art. 6 § 1.

281. În primul rând, astfel cum se subliniază mai sus, posibilitatea restrângerii dreptului de acces la consiliere juridică era prevăzută de lege (a se vedea supra, pct. 277) și în pofida presiunilor sub care își desfășura activitatea poliția, cu excepția utilizării eronate a tipului de avertizare (a se vedea supra, pct. 34, 45, 54, 79, 82 și 84), poliția a urmat cu strictețe cadrul legislativ care a reglementat modul în care trebuia să se deruleze cercetarea. În plus, scopul audierilor de urgență din motive de siguranță - de a obține informațiile necesare pentru protejarea populației - a fost respectat cu strictețe în ceea ce îi privește pe primii trei reclamanți. Astfel cum a subliniat instanța de fond, în cazul audierii domnului Omar, ofițerii de poliție s-au concentrat pe aspecte care ar fi putut dezvălui informații relevante pentru a-i ajuta să localizeze persoane sau materiale care ar fi putut pune în pericol populația. În proces, reprezentanții domnului Omar nu au susținut nici că poliția a depășit limitele cerințelor privind ceea ce era necesar sau că direcția interogatoriului nu era relevantă pentru siguranța publică (a se vedea supra, pct. 70). În ceea ce îl privește pe domnul Ibrahim, instanța a considerat că întrebările adresate nu au depășit limitele unui interogatoriu legitim realizat din motive de siguranță, iar în ceea ce îl privește pe domnul Mohammed, a considerat că întrebările nu au depășit limitele unui interogatoriu legitim realizat din motive de siguranță și că acesta a fost corespunzător și bine direcționat (a se vedea supra, pct. 82 și 84). Niciuna dintre aceste constatări nu este contestată în fața Curții. Este, de asemenea, important de remarcat că reclamanții au fost oficial arestați și informați asupra dreptului lor de a păstra tăcerea și asupra dreptului lor la consiliere juridică. Acestora li s-au comunicat și motivele care au stat la baza deciziei de restrângere a dreptului de acces la consiliere juridică.

282. Admisibilitatea probelor în faza de judecată era reglementată de art. 78 alin. (1) din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 în temeiul căruia instanța avea dreptul de a respinge cererea de încuviințare a probelor atunci când admiterea sa ar fi adus atingere caracterului echitabil al procedurii (a se vedea supra, pct. 201). Reclamanții au contestat corespunzător admisibilitatea probelor obținute pe baza audierii de urgență din motive de siguranță în considerarea neacordării accesului la consiliere juridică și al utilizării eronate a tipului de avertizare, invocând art. 78 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984. Deși domnul Ibrahim și domnul Mohammed au contestat autorizarea de restrângere a exercitării dreptului la consiliere juridică, domnul Omar a recunoscut că poliția a avut motive întemeiate pentru a decide realizarea în cazul său a unor audieri de urgență din motive de siguranță și că audierile s-au derulat în mod echitabil (a se vedea supra, pct. 64-65 și 69-70). În fața instanței de fond a avut loc un *voir dire* sau un „proces în cadrul unui proces” pentru ca plângerile reclamanților să fie examinate în detaliu. În ședință, reclamanții au avut posibilitatea de a propune probe privind circumstanțele audierii. Având în vedere că

domnul Omar nu a contestat audierile de urgență din motive de siguranță în sine, probele privind procesul audierii au fost considerate corespunzătoare în ceea ce îl privește. Cu toate acestea, s-a depus mărturie în legătură cu decizia de a autoriza organizarea unor audieri de urgență din motive de siguranță în cazul domnilor Ibrahim și Mohammed (a se vedea supra, pct. 67). Toți cei trei reclamanți au fost reprezentați de apărători care au avut posibilitatea de a pune concluzii cu privire la caracterul echitabil al deciziei de a admite ca probă audierea de urgență din motive de siguranță. Într-o decizie detaliată și cuprinzătoare, instanța de fond a examinat situația de la secția de poliție, circumstanțele specifice arestării și audierii fiecăruia dintre reclamanți, precum și impactul asupra restrângerii exercitării dreptului la consiliere juridică. Instanța a motivat clar constatările sale potrivit cărora restrângerile au fost justificate și nu au condus la lipsa caracterului echitabil. A analizat în detaliu argumentele reclamanților referitoare la utilizarea eronată a tipului de avertizare și a explicat de ce considera că aceasta nu a condus la o lipsă a caracterului echitabil relevantă (a se vedea supra, pct. 68-95).

283. În plus, decizia potrivit căreia declarațiile erau admisibile nu i-a împiedicat pe reclamanți să le conteste în fața instanței. Toți cei trei reclamanți au avut posibilitatea de a se înfățișa înaintea instanței, de a propune probe cu privire la circumstanțele audierii lor, de a propune martori, de a susține prin intermediul apărătorilor lor pretinsa lipsă de echitate a amânării exercitării dreptului lor de acces la consiliere juridică și de a solicita juriului să nu ia în considerare declarațiile lor. În special, au avut posibilitatea de a explica de ce au făcut afirmații mincinoase în timpul audierilor de urgență din motive de siguranță; într-adevăr, toți cei trei reclamanți au oferit explicații pentru comportamentul lor (a se vedea supra, pct. 102-104).

284. Reclamanții au avut ulterior posibilitatea - și au procedat astfel - de a susține din nou în fața curții de apel necesitatea excluderii probelor, pentru a servi ca suport argumentului potrivit căruia admiterea probelor a avut ca efect lipsa caracterului echitabil al procesului, și de a susține anularea condamnărilor lor. Curtea de apel a revăzut modul în care instanța de fond a abordat chestiunea admiterii probelor și a constatat că aceasta își exercitase puterea de apreciere pe baza ansamblului elementelor necesare și a circumstanțelor specifice fiecărui inculpat. Curtea de apel s-a declarat încredințată că instanța de fond abordase în mod riguros toate problemele (a se vedea supra, pct. 122-136).

285. În ceea ce privește calitatea probelor și circumstanțele în care au fost strânse, toți cei trei reclamanți au invocat de acum o constrângere inerentă utilizării eronate a noului tip de avertizare. Este important de semnalat că domnul Omar nu a susținut așa ceva în cadrul *voir dire* (a se vedea supra, pct. 65 și 69-79). Este, de asemenea, important, în ceea ce îl privește, că la momentul la care a fost utilizată în mod eronat avertizarea, la începutul audierii de urgență din motive de siguranță „D”, acesta fusese deja audiat de trei ori după utilizarea în mod corect a avertizării necesare. În cadrul audierii de urgență din motive de siguranță „D”, acesta a oferit răspunsuri în concordanță cu răspunsurile sale anterioare și nu există elemente care să sugereze că utilizarea noului tip de avertizare l-a constrâns să acționeze diferit în cadrul acelei audieri. În cadrul ultimei audieri de urgență din motive de siguranță, a fost utilizată în mod corect avertizarea necesară și, din nou, domnul Omar a răspuns întrebărilor poliției în același fel în care procedase în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță anterioare (a se vedea supra, pct. 30-31 și 34-36). Argumentul său potrivit căruia utilizarea noului tip de avertizare a avut ca rezultat un anumit nivel de coerciție sau de constrângere este, prin urmare, în întregime contrazis de faptele cauzei sale.

286. Fiecare dintre ceilalți doi reclamanți au fost audiați numai câte o dată ca urmare a utilizării eronate a noului tip de avertizare (a se vedea supra, pct. 45 și 54). În mod concret, consecința utilizării eronate a avertizării a fost aceea că celor doi reclamanți li s-a spus că putea dăuna apărării lor dacă nu menționau, atunci când erau audiați, ceva ce urmau să invoce ulterior în fața instanței. Precum în cazul vechiului tip de avertizare, li s-a spus, de asemenea, că nu erau obligați să facă declarații, însă tot ceea ce declarau putea fi utilizat ca mijloc de probă în proces. Prin urmare, ar fi trebuit să fie clar pentru ambii reclamanți de la începutul

audierilor că nu aveau obligația de a discuta cu poliția și că tot ceea ce alegeau să spună, inclusiv afirmațiile mincinoase, putea fi utilizat împotriva lor în proces. Nu pot susține, în mod întemeiat, în prezent că au răspuns întrebărilor poliției fără să cunoască faptul că răspunsurile lor putea fi admise ca probe în proces. Rămâne de clarificat dacă elementul suplimentar al noului tip de avertizare în sine, respectiv avertizarea potrivit căreia se putea aduce atingere apărării lor dacă nu menționau, atunci când erau audiați, ceva ce urmau să invoce ulterior în fața instanței, i-a constrâns să facă afirmații mincinoase în cadrul audierii. Potrivit Curții, acest argument nu poate fi susținut. Având în vedere celelalte două elemente ale avertizării utilizate, respectiv informarea că aveau dreptul de a păstra tăcerea și avertizarea potrivit căreia tot ceea ce declarau putea fi utilizat ca mijloc de probă împotriva lor, aceștia aveau întru totul cunoștință de faptul că orice posibil prejudiciu evitat ca urmare a opțiunii de a nu păstra tăcerea trebuia pus în balanță cu prejudiciul inevitabil pentru apărarea lor care ar fi fost cauzat ca urmare a admiterii în proces a afirmațiilor lor mincinoase. Astfel cum a subliniat instanța de fond, analiza sa asupra caracterului echitabil al admiterii declarațiilor ar fi putut fi diferit dacă reclamanții ar fi contribuit în fapt la propria acuzare oferind răspunsuri care să reflecte adevărul la întrebările adresate de poliție (a se vedea supra, pct. 88).

287. Este, de asemenea, important să se sublinieze că declarațiile au fost obținute în mod legal ca urmare a atentei aplicări a cadrului legislativ în vigoare. În afară de utilizarea eronată a avertizării, al cărei impact a fost examinat mai sus, faza de urmărire penală nu a fost afectată de vicii. Chiar după ce au beneficiat de consiliere juridică, reclamanții nu au divulgat ceea ce ulterior au susținut în proces că reprezenta apărarea lor adevărată, respectiv că au detonat bombe ca o farsă sau ca o demonstrație politică. Într-adevăr, această apărare nu a fost făcută publică decât la momentul introducerii memoriilor în apărare în septembrie 2006, abia un an mai târziu (a se vedea supra pct. 58-60).

288. În ceea ce privește importanța ca probe a audierilor de urgență din motive de siguranță, instanța de fond a subliniat la finalul hotărârii sale pronunțate în cadrul *voir dire* că putea prezenta o mare importanță în raport cu chestiunea centrală aflată în joc în proces, respectiv veridicitatea sau nu a tezei unei farse avansate de apărare. Prin urmare, probele nu au fost „secundare sau lipsite de importanță” (a se vedea supra, pct. 95). În ceea ce o privește, curtea de apel a subliniat la începutul hotărârii că procesele-verbale ale audierilor realizate de poliție erau suficiente ele însele pentru a se respinge în întregime argumentul apărării referitor la ipoteza unei „farse” (a se vedea supra, pct. 126). Totuși, trebuie să se țină cont de contextul în care au fost făcute aceste observații particulare. Atunci când au soluționat aspectele legate de admisibilitatea declarațiilor, instanța de fond și curtea de apel au analizat fiecare element de probă individual. Pe de altă parte, în cadrul procesului, declarațiile au reprezentat numai unul dintre numeroasele elemente de probă în acuzare reținute împotriva reclamanților. Au existat probe științifice în susținerea condamnării legate de construirea bombelor. Acestea au demonstrat că bombe conțineau peroxid de hidrogen cu o concentrație cu mult mai mare decât cea disponibilă pentru public. Au existat probe că reclamanții și ceilalți conspiratori au cumpărat o cantitate enormă de peroxid de hidrogen în cele trei luni premergătoare atacurilor și că au crescut în mod manual concentrația acestuia. Mai multe sticle goale dintre cele recuperate purtau mențiuni care, potrivit acuzării, erau o dovadă a faptului că reclamanții au crezut că fusese obținută concentrația de peroxid de hidrogen necesară pentru a produce o explozie (a se vedea supra, pct. 97). Curtea de apel a subliniat că o parte însemnată a dezbaterilor fusese dedicată eforturilor depuse de reclamanți pentru a găsi o explicație convingătoare a acestor „probe cruciale” (a se vedea supra, pct. 125).

289. În fața unor astfel de probe decisive, nu este surprinzător că apărarea nu a contestat teza acuzării potrivit căreia reclamanții crescuseră concentrația peroxidului de hidrogen. Totuși, reclamanții au pretins că ulterior au diluat peroxidul de hidrogen pentru a se asigura că acesta nu va exploda. Așa cum a motivat curtea de apel, reclamanții nu au explicat de ce au mai inițiat o muncă atât de laborioasă pentru a crește concentrația peroxidului de hidrogen dacă nu exista intenția că dispozitivele să explodeze (a se vedea supra, pct. 125). Aceștia nu

au explicat nici de ce au crescut concentrația și apoi au diluat peroxidul de hidrogen. În replică la argumentul apărării potrivit căruia concentrația fusese astfel redusă, expertul științific propus de acuzare a depus mărturie cu privire la izotopul din compoziția apei de la robinet din Londra care demonstra că nu era posibil ca peroxidul de hidrogen găsit în dispozitive să fie diluat în acest mod. Expertul propus de apărare nu a contestat această concluzie și nu a oferit o altă explicație (a se vedea supra, pct. 98).

290. S-au depus, de asemenea, probe care arătau că în exteriorul tuburilor de plastic care conțineau peroxid de hidrogen fusese aplicat șrapnel. Potrivit acuzării, s-a procedat astfel pentru a fi mărit gradul de fragmentare în momentul exploziei și a fi maximizată posibilitatea producerii de victime, ceea ce era complet necesar dacă bombele serveau numai producerii unui atac-farsă (a se vedea supra, pct. 97). Astfel cum a concluzionat curtea de apel, singura explicație rezonabilă pentru adăugarea șrapnelului era aceea că s-a intenționat ca bombele să explodeze (a se vedea supra, pct. 125).

291. În plus față de probele științifice, existau numeroase mijloace de probă privind materialele extremiste găsite la reședințele domnilor Omar și Osman. Probele strânse făceau referire la situații în care domnul Omar își exprimase opiniile extremiste în public sau în prezența altor persoane. Au existat probe potrivit cărora domnul Ibrahim vorbise despre pregătirea pentru Jihad și chiar avusese loc acest lucru la sfârșitul anului 2004 (a se vedea supra, pct. 96). Au existat probe cu privire la un trepied pentru o cameră video găsite la reședința domnului Mohammed, cameră video în privința căreia acuzarea a susținut că fusese folosită pentru filmarea unei înregistrări în scop sinucigaș la domiciliul acestuia, deși o astfel de înregistrare nu a fost ulterior recuperată. A fost depus, de asemenea, ca probă un presupus bilet sinucigaș scris de domnul Mohammed și adresat familiei sale. Un număr însemnat de probe constând în înregistrări telefonice și TVCI a fost admis și a demonstrat existența numeroaselor contacte între bărbați începând în martie 2005 și până în prezent. În cele din urmă, cu referire la comportamentul reclamanților după detonarea bombelor, au fost ascultate declarațiile martorilor prezenți atunci când au fost detonate dispozitivele (a se vedea supra, pct. 99).

292. În cuprinsul rezumatului dezbaterilor realizat pentru juriu, ulterior descris de curtea de apel drept „rezultatul temeiniciei și acurateții caracteristice”, instanța de fond a realizat o sinteză detaliată a probelor pentru acuzare și apărare și a îndrumat juriul asupra aspectelor de drept (a se vedea supra, pct. 106-118 și 127). Instanța a prezentat în detaliu împrejurările arestării și audierii fiecăruia dintre reclamanți, inclusiv conținutul audierilor și al explicațiilor reclamanților pentru afirmațiile mincinoase pe care le-au făcut. A sintetizat, de asemenea, numeroasele probe din dosar în acuzare și în apărare. A oferit îndrumări juriului pentru a lua în considerare, atunci când avea în vedere afirmațiile mincinoase făcute de reclamanți, că aceștia fuseseră audiați înainte de a fi beneficiat de acces la consiliere juridică. Instanța a explicat că acesta este un drept de care se bucură în mod obișnuit suspectii. A oferit exemple de sfaturi juridice care ar fi putut fi date de un avocat și care ar fi putut determina reclamanții să acționeze diferit. În plus, a îndrumat juriul să aibă în vedere că fuseseră folosite avertizările nepotrivite (a se vedea supra, pct. 74, 79, 82 și 107), arătând că această situație putea fi de natură a deruta reclamanții și a aplica o presiune necorespunzătoare asupra acestora pentru a face declarații. Instanța de fond a subliniat totuși că, în realitate, aceștia nu au fost constrânși să dezvăluie vreun element invocat ulterior în proces, ci că au făcut afirmații mincinoase. A oferit îndrumări membrilor juriului să ignore afirmațiile mincinoase făcute cu excepția cazului în care erau siguri că fiecare reclamant a mințit în mod intenționat. Dacă, pe de altă parte, aveau convingerea că afirmațiile mincinoase au fost făcute în mod deliberat, membrii juriului trebuiau să aibă în vedere motivul pentru care reclamantul nu a spus adevărul. Instanța le-a explicat că simplul fapt că un inculpat nu a spus adevărul nu reprezenta în sine o dovadă a vinovăției din moment ce există posibilitatea de a nu fi spus adevărul dintr-o multitudine de posibile motive inofensive. Instanța a reamintit membrilor juriului că reclamanții avansaseră o serie de motive pentru care nu spusese adevărul și le-a spus

acestora că în cazul în care aveau convingerea că exista o explicație nevinovată pentru afirmațiile mincinoase făcute atunci nu era necesar să fie luate în considerare. Afirmațiile mincinoase puteau fi reținute ca mijloace de probă în acuzare numai dacă juriul avea convingerea că reclamanții nu făcuseră afirmații mincinoase din motive inofensive. Aceasta a subliniat, de asemenea, că juriul nu ar fi trebuit să rețină împotriva reclamanților omisiunea acestora de a menționa în cadrul audierilor de urgență din motive de siguranță elemente pe care ulterior le-au invocat în fața instanței. Din nou, le-a reamintit că nu au avut acces la consiliere juridică anterior audierilor de urgență din motive de siguranță. În continuare, a îndrumat juriul să aibă în vedere că, în ceea ce îl privește pe domnul Ibrahim, acestuia i se refuzase în mod incorect accesul la consiliere juridică telefonică anterior audierii sale de urgență din motive de siguranță.

293. În cele din urmă, este cert că exista un puternic interes public pentru urmărirea penală a infracțiunii specifice în cauză și sancționarea autorilor. Atacurile teroriste la întâmplare sunt, prin natura lor, menite să provoace teama în rândul civililor nevinovați, să provoace haos și panică și să perturbe funcționarea corespunzătoare a vieții de zi cu zi. În astfel de împrejurări, amenințările la adresa vieții umane, libertății și demnității iau naștere nu doar ca urmare a acțiunilor teroriștilor înșiși, ci pot lua naștere și ca urmare a reacției autorităților în fața unor astfel de amenințări. Jurisprudența Curții din ultimii ani este dovada dificultăților concilierii drepturilor fundamentale ale fiecăruia cu interesul public în contextul terorismului [a se vedea, de exemplu, *Saadi împotriva Italiei* (MC), nr. 37201/06, CEDO 2008, *A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 3455/05, CEDO 2009 și *Nada împotriva Elveției* (MC), nr. 10593/08, CEDO 2012]. Cererile examinate în speță, care pun în discuție unele dintre măsurile luate de poliție ca răspuns la un atentat terorist, demonstrează nivelul până la care astfel de atentate pun la grea încercare funcționarea normală a unei societăți democratice. Interesul public pentru prevenirea și reprimarea atacurilor teroriste de o asemenea magnitudine, care implică o conspirație la scară amplă în vederea unor asasinate comise asupra cetățenilor obișnuiți aflați în viața lor cotidiană, are unul dintre cele mai constrângătoare caractere.

294. În concluzie, Curtea este încredințată că sub rezerva amânării acordării accesului primilor trei reclamanți la consiliere juridică și a admiterii ca probe în proces a declarațiilor făcute în absența consilierii juridice, procedurile în ansamblu în cazul fiecărui reclamant au fost echitabile. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție.

(2) b) Al patrulea reclamant

295. Al patrulea reclamant s-a plâns că declarația autoincriminatoare pe care a dat-o în calitate de martor, prin urmare, fără să fi fost informat asupra dreptului său de a nu contribui la propria acuzare sau fără să i se fi acordat accesul la un avocat, fusese admisă ca probă în proces.

296. Curtea trebuie să stabilească mai întâi când devin aplicabile în cazul celui de-al patrulea reclamant garanțiile prevăzute la art. 6. Spre deosebire de primii trei reclamanți, care au fost arestați imediat, acesta a fost interpellat de ofițerii de poliție în calitate de potențial martor și i s-a solicitat să îi însoțească la secția de poliție pentru a le oferi ajutorul în realizarea cercetării (a se vedea supra, pct. 139). Curtea admite că, în faza respectivă, ofițerii de poliție nu îl suspectau de implicarea în săvârșirea unei infracțiuni și că acesta nu poate pretinde că a fost afectat în mod fundamental de acțiuni întreprinse ca rezultat al unor bănueli care îl vizau (a se vedea supra, pct. 249). Cu toate acestea, în cadrul audierii martorilor, cel de-al patrulea reclamant a început să se autoincrimineze, iar ofițerii de poliție care realizau audierea au suspendat-o pentru a solicita instrucțiuni din partea superiorului lor ierarhic. Curtea este încredințată că la acest punct se materializase bănuiala că cel de-al patrulea solicitant săvârșise o infracțiune, astfel încât, începând cu momentul respectiv, situația sa era în mod substanțial afectată de acțiunile poliției și, în consecință, făcea obiectul unei „acuzatii în materie penală” în sensul autonom al art. 6 din Convenție.

297. Curtea trebuie, prin urmare, să stabilească dacă au existat motive imperative pentru restrângerea dreptului celui de-al patrulea reclamant de acces la consiliere juridică înainte de a se evalua dacă admiterea declarației date în calitate de martor a avut drept consecință lipsa caracterului echitabil al procedurii penale în ansamblu.

(a) (i) *Motive imperative*

298. La fel ca în cazul primilor trei reclamanți, Guvernul a invocat împrejurările excepționale din iulie 2005 ca reprezentând motive imperative pentru a justifica restrângerea dreptului celui de-al patrulea reclamant de acces la un avocat. Curtea a admis în cadrul examinării cauzei primilor trei reclamanți în condiții de contradictorialitate că, la momentul relevant, a existat o necesitate urgentă de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică, necesitate care se transpunea în motive imperative pentru a restrânge accesul la consiliere juridică în ceea ce îi privește pe reclamanți (a se vedea supra, pct. 276-279). Ia naștere întrebarea dacă aceste împrejurări excepționale erau suficiente pentru a constitui motive imperative în cazul celui de-al patrulea reclamant pentru a continua audierea sa fără a-l avertiza sau a-l informa asupra dreptului său la consiliere juridică.

299. Guvernul nu contestă faptul că al patrulea reclamant ar fi trebuit să fie avertizat asupra drepturilor sale în momentul în care audierea sa a fost suspendată pentru obținerea unor instrucțiuni suplimentare (a se vedea supra, pct. 246). Codul de practici aplicabil a clarificat că atunci când, în cursul audierii, răspunsurile acordate au constituit motive pentru a se bănuși că persoana comisese o infracțiune, trebuie ca aceasta să fie avertizată asupra drepturilor sale înainte ca orice interogatoriu suplimentar să aibă loc (a se vedea supra, pct. 181). Este semnificativ că această omisiune a avut drept consecință faptul că al patrulea reclamant a fost indus în eroare asupra drepturilor sale procedurale. Posibilitatea de a priva un suspect de drepturile procedurale garantate de cod, refuzând modificarea calității în care acesta este audiat atunci când o astfel de modificare a devenit adecvată, nu este prevăzută de dreptul intern. Prin urmare, nu existau dispoziții legale care să ofere orientări în procesul de luare a deciziilor operaționale prin precizarea modalităților de exercitare a unei eventuale puteri de apreciere sau prin a se impune să se țină cont de drepturile pe care art. 6 le garanta unei persoane. Este, de asemenea, important de remarcat că exista posibilitatea, potrivit cadrului juridic în vigoare, de a se amâna acordarea accesului la consiliere juridică în cazul suspectilor care fuseseră avertizați asupra drepturilor lor în mod oficial (a se vedea supra, pct. 189-190, 194 și 196-198). Acest cadru juridic a fost aplicat în cazul primilor trei reclamanți și ar fi putut, de asemenea, fi aplicat în cazul celui de-al patrulea reclamant dacă ofițerul de poliție superior ar fi considerat că era necesară o audiere de urgență de către poliție fără a fi acordat accesul prealabil la consiliere juridică. O astfel de decizie ar fi fost consemnată. Prin opoziție, decizia de a nu-l aresta pe al patrulea reclamant, ci de a continua audierea sa în calitate de martor nu a fost consemnată, iar motivele speciale care au stat la baza sa, inclusiv orice mijloace de probă că drepturile procedurale ale acestuia era, în realitate, luate în considerare, nu a putut, prin urmare, fi supusă controlului *a posteriori* de către instanțele naționale sau prezenta Curte.

300. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că Guvernul nu a demonstrat în mod convingător, pe baza probelor de la momentul faptelor, existența motivelor imperative în cazul celui de-al patrulea reclamant, având în vedere absența totală a oricărui cadru juridic care să permită poliției să acționeze așa cum s-a întâmplat, lipsa oricărei decizii individuale consemnate, pe baza dispozițiilor aplicabile din dreptul intern, pentru a se clarifica dacă se impunea restrângerea accesului la consiliere juridică și, în special, decizia deliberată a ofițerilor de poliție de a nu-l informa pe al patrulea reclamant asupra dreptului său de a păstra tăcerea.

(b) (ii) *Echitatea procedurii în ansamblu*

301. Este sarcina Curții să examineze procedura penală îndreptată împotriva celui de-al

patruea reclamant pentru a stabili dacă a fost echitabilă în sensul art. 6 § 1. Cu toate acestea, astfel cum s-a subliniat mai sus, în absența unor motive imperative pentru restrângerea dreptului celui de-al patruea reclamant de acces la consiliere juridică, sarcina probei incumbă Guvernului pentru a demonstra în mod convingător motivele pentru care, în mod excepțional și având în vedere împrejurările specifice ale cauzei, caracterul echitabil al procesului în ansamblu nu a fost afectat în mod iremediabil prin restrângerea dreptului de acces la consultanță juridică.

302. Guvernul a făcut trimitere la analiza realizată de Cameră a factorilor relevanți enumerați mai sus (a se vedea supra, pct. 246) pentru a susține că procesul în ansamblu a fost echitabil. Prin urmare, Curtea trebuie să examineze fiecare dintre acești factori.

303. Spre deosebire de primii trei reclamanți, care au fost arestați și informați asupra drepturilor lor înainte de a face obiectul restrângerilor exercitării dreptului la consiliere juridică în conformitate cu un cadru legal care reglementa în mod expres cazuri precum cel al acestora, astfel cum Curtea a subliniat deja mai sus, decizia de a continua audierea celui de-al patruea reclamant ca martor nu avea temei în dreptul intern și era contrară îndrumărilor oferite de Codul de practici aplicabil. Întrucât nu a fost tratat ca un suspect, acesta nu a fost informat asupra drepturilor sale procedurale, informare care, în dreptul intern, decurge din decizia potrivit căreia o persoană este bănuită de săvârșirea unei infracțiuni. Acesta fapt constituie în sine o deficiență în raport cu garanțiile prevăzute la art. 6, care, astfel cum a explicat Curtea (a se vedea supra, pct. 272-273), includ dreptul de a fi informat asupra dreptului de a nu contribui la propria acuzare. O astfel de deficiență prezintă o importanță deosebită în speță, în care reclamantului nu i-a fost asigurat accesul la un avocat care l-ar fi putut informa asupra drepturilor sale, iar Guvernul nu a reușit să ofere o justificare convingătoare în acest caz.

304. Admisibilitatea declarației de martor era reglementată de art. 76 și art. 78 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 (a se vedea supra, pct. 199-201). În special, art. 76 din Legea privind poliția și probele în materie penală din 1984 prevedea că instanța trebuia să fie convinsă dincolo de orice îndoială rezonabilă că declarația nu fusese obținută prin opresiune. În fața instanței, reclamantul a contestat admiterea declarației pe baza acestor prevederi. Din nou, a avut loc un „proces în cadrul unui proces” pentru ca instanța să examineze circumstanțele în care declarația fusese obținută și să stabilească dacă admiterea sa ar fi inechitabilă. Au fost ascultate mărturiile ofițerilor de poliție care realizaseră audierea, iar avocatul celui de-al patruea reclamant a depus concluzii scrise (a se vedea supra, pct. 157). În hotărârea sa, instanța de fond a respins teza existenței vreunei opresiuni în cursul audierii sau că ofițerii de poliție ar fi făcut ori ar fi spus ceva de natură a compromite credibilitatea declarației. S-a subliniat, de asemenea, că al patruea reclamant a „reafirmat în mod liber” declarația dată în calitate de martor după ce a fost informat asupra drepturilor sale și a beneficiat de consiliere juridică (a se vedea supra, pct. 159). Instanța a concluzionat că apărarea ar avea posibilitatea de a expune juriului aspectele legate de contestația formulată cu privire la declarația dată în calitate de martor și că juriul ar primi îndrumări corespunzătoare cu privire la modul de abordare a probei constând în declarația dată în calitate de martor (a se vedea supra, pct. 160). După prezentarea tuturor probelor în acuzare, al patruea reclamant a solicitat suspendarea procesului din cauza lipsei de echitate inerente admiterii declarației date în calitate de martor (a se vedea supra, pct. 163). Prin urmare, instanța de fond a examinat din nou circumstanțele în care a fost obținută declarația dată în calitate de martor. Aceasta a subliniat că al patruea reclamant ar fi putut spune în timpul audierilor sale în calitate de suspect că ceea ce declarase anterior nu era adevărat sau era inexact, însă nu a făcut acest lucru. În schimb, după consultarea cu avocatul său, acesta a reafirmat declarația dată ca martor; într-adevăr, apărarea sa în proces s-a bazat pe ceea ce relatase poliției în declarație (a se vedea supra, pct. 164). Cu toate acestea, este frapant că instanța de fond nu pare să fi ascultat mărturia ofițerului de poliție superior care a autorizat continuarea audierii ca martor. Absența mărturiei cu privire la aspectul respectiv a însemnat că instanța de fond a fost lipsită

de posibilitatea de a analiza motivele care au stat la baza acestei decizii și de a determina dacă toți factorii relevanți fuseseră luați în considerare. O astfel de omisiune are o importanță cu atât mai mare cu cât motivele care au stat la baza deciziei nu fuseseră consemnate.

305. Este adevărat că al patrulea reclamant a avut posibilitatea de a contesta din nou admiterea declarației date în calitate de martor prin prezentarea juriului a argumentelor sale legate de lipsa de echitate a propunerii ca probă a declarației și invitarea membrilor juriului să nu ia în considerare declarația. Al patrulea reclamant a optat să nu depună mărturie în fața instanței, așa cum avea dreptul, argumentele sale au fost prezentate în cadrul examinării încrucișate a celorlalți martori și în concluziile puse de avocatul său (a se vedea supra, pct. 168). Al patrulea reclamant a avut, de asemenea, posibilitatea de a-și prezenta argumentele împotriva admiterii declarației sale date în calitate de martor în cadrul acțiunii sale introduse în fața curții de apel. Această instanță a examinat cu atenție modul în care instanța de fond utilizase puterea sa de apreciere și a concluzionat că fusese îndreptățită să decidă în sensul admisibilității acestei probe (a se vedea supra, pct. 175-179). Cu toate acestea, astfel cum s-a subliniat mai sus (a se vedea pct. 299), omisiunea de a consemna decizia sau de a asculta mărturia cu privire la motivele care au stat la baza deciziei de a refuza celui de-al patrulea reclamant beneficiul consilierii juridice înainte de a i se lua declarația a însemnat că curtea de apel nu a avut posibilitatea de a controla acele motive și de a stabili dacă puterea de apreciere a fost exercitată corespunzător.

306. În ceea ce privește calitatea probelor și circumstanțele în care au fost strânse, este important să se sublinieze că instanța de fond a stabilit că nu exista nicio probă că al patrulea reclamant a fost persecutat cât timp s-a aflat în secția de poliție (a se vedea supra, pct. 159). Aceasta a explicat că nu s-a spus și nici nu s-a făcut nimic de natură a compromite credibilitatea declarației. Este important de semnalat că reclamantul nu a pretins în cadrul audierilor ulterioare, după consultarea cu avocatul său, că declarația sa dată în calitate de martor era incorectă sau fusese luată în circumstanțe care se transpuneau în coerciție. Fiind informat de avocatul său asupra opțiunilor pe care le avea (a se vedea supra, pct. 148), nu a încercat să retracteze declarația dată în calitate de martor, ci și-a întemeiat pe aceasta apărarea sa în proces. Cu toate acestea, nu se contestă că declarația dată în calitate de martor de către al patrulea reclamant constituia o declarație de recunoaștere în sensul dreptului intern și era, în pofida diferitelor remarcă prin care se disculpa, o declarație autoincriminatorie în sensul prezentei proceduri (a se vedea supra, pct. 156 și 200). Trebuie, de asemenea, să se aibă în vedere că declarația fusese obținută cu încălcarea Codului de practici aplicabil și în circumstanțe în care acesta nu fusese informat asupra dreptului său la consiliere juridică sau asupra dreptului său de a nu contribui la propria acuzare. Consecința directă a acțiunilor ofițerilor de poliție a fost aceea că reclamantul a fost indus în eroare asupra drepturilor sale fundamentale procedurale în cadrul audierii.

307. Reclamantul a susținut că argumentația acuzării se baza în întregime pe declarația sa de martor. Nici instanța de fond, nici curtea de apel nu s-au pronunțat asupra importanței declarației de martor în raport cu alte mijloace de probă din dosar. Cu toate acestea, Curtea apreciază, asemenea celui de-al patrulea reclamant, că declarația a constituit în mod cert un element important al argumentației acuzării. În declarația sa, reclamantul a admis că îi oferise adăpost domnului Osman timp de mai multe zile, că acesta din urmă îi spusese că fusese unul dintre atacatorii cu bombe din 21 iulie, că primise de la domnul Osman informații despre identitatea celorlalți atacatori, că îi furnizase haine domnului Osman și că avusese cunoștință de plecarea acestuia din urmă cu trenul Eurostar (a se vedea supra, pct. 143-146). Fără îndoială, aceste recunoașteri au reprezentat un element central al acuzațiilor formulate împotriva sa (a se vedea supra, pct. 153-154).

308. Este adevărat că acuzarea a invocat și alte mijloace de probă în proces. Întâlnirea dintre al patrulea reclamant și domnul Osman, traseul urmat de cei doi până la apartamentul celui dintâi, cele trei zile pe care domnul Osman le-a petrecut acolo au fost stabilite pe baza imaginilor surprinse de TVCI, imagini în care se observă cum cei doi bărbați se întâlnesc și se

îndreaptă spre apartamentul celui de-al patrulea reclamant, pe baza imaginilor surprinse de o cameră de supraveghere a poliției în care se observă cum cei doi bărbați părăsesc apartamentul respectiv trei zile mai târziu, precum și pe baza analizei identificatorului celulei pentru echipamentul de comunicații mobile care se coroborează cu faptul că domnul Osman a efectuat apeluri de telefonie mobilă din apartamentul celui de-al patrulea reclamant. Acuzarea a depus ca probă un ziar care conținea un reportaj despre atentatele cu bombă, inclusiv fotografii ale suspectilor, de pe care au fost prelevate amprente digitale ale celui de-al patrulea reclamant, pentru a demonstra că acesta avea cunoștință de atacurile cu bombe și de aparenta implicare a domnului Osman (a se vedea supra, pct. 162). Acuzarea a argumentat, de asemenea, că al patrulea reclamant îi oferise domnului Osman, în plus față de ajutorul a cărui existență o recunoscuse în declarația dată în calitate de martor, o asistență practică de importanță crucială. Astfel, a depus ca probă, în susținerea celor de mai sus, înregistrări TVCI ale unei întâlniri între domnul Wahbi Mohammed și al patrulea reclamant, în cadrul căreia cel dintâi îi înmânase celui de-al doilea o cameră video, se presupune, spre a-i fi remisă domnului Osman. Acuzarea a susținut și că al patrulea reclamant s-a întâlnit cu domnul Sherif și a preluat de la acesta pașaportul care i-a permis domnului Osman să părăsească Regatul Unit și a depus o probă a contactului telefonic între cei doi și o analiză a identificatorului celulei pentru echipamentul de comunicații mobile care se coroborează cu faptul că întâlnirea a avut loc. Domnul Sherif a depus mărturie că al patrulea reclamant preluase un pașaport de la el (a se vedea supra, pct. 167). Domnul Osman a depus mărturie cu privire la perioada petrecută la reședința celui de-al patrulea reclamant și la asistența pe care o primise cât timp s-a aflat acolo. Potrivit acestuia, al patrulea reclamant se deplasase la Gara Waterloo pentru a-i rezerva un bilet la trenul Eurostar, iar această teză nu a fost contestată de apărare (a se vedea supra, pct. 166). În cele din urmă, au fost invocate declarațiile date de reclamant la 30 iulie și la 1 august după ce fusese arestat de poliție și beneficiase de consiliere juridică (a se vedea supra, pct. 148-152).

309. Totuși, nu este mai puțin adevărat că declarația dată în calitate de martor a oferit o relatare a evenimentelor survenite în acea perioadă decisivă, conținutul declarației în sine fiind cel care a oferit motive pentru ca poliția să îl suspecteze pe al patrulea reclamant de implicare în săvârșirea unei infracțiuni. Astfel, declarația a oferit poliției cadrul pe care s-a construit ulterior dosarul, precum și elementul central care a orientat cercetările în vederea strângerii probelor coroborate. Așadar, Curtea concluzionează că, având în vedere poziția centrală a declarației în structura dosarului acuzării, se poate considera că aceasta a constituit o parte integrantă și semnificativă a probelor care au stat la baza condamnării.

310. În cuprinsul rezumatului dezbaterilor realizat pentru juriu, instanța de fond a atras atenția asupra neregulilor care avuseseră loc în procesul de audiere a celui de-al patrulea reclamant și de luare a declarației de martor. Instanța a sintetizat argumentele avansate de acesta din urmă pentru a contesta admiterea declarației sale și a oferit îndrumări membrilor juriului că aveau obligația de a nu lua în considerare acest mijloc de probă dacă apreciau că ar fi putut fi obținut ca urmare a unor afirmații ori acțiuni de natură a-i compromite credibilitatea, chiar dacă apreciau că a fost sau ar fi putut fi adevărată (a se vedea supra, pct. 169-172). Totuși, este semnificativ că membrii juriului au fost îndrumați să ia în considerare declarația dacă erau încredințați că aceasta a fost dată în mod liber, că al patrulea reclamant ar fi declarat aceste lucruri chiar dacă ar fi fost urmată procedura corectă și că declarația era adevărată. Prin urmare, Curtea consideră că îndrumările oferite de instanța de fond au acordat juriului o putere de apreciere prea mare în privința modului în care declarația și forța sa probantă urmau să fie luate în considerare, independent de faptul că fusese obținută în absența accesului la consiliere juridică și fără ca al patrulea reclamant să fi fost informat asupra dreptului său de a păstra tăcerea.

311. Astfel cum a recunoscut al patrulea reclamant, o importanță mare trebuie acordată naturii infracțiunilor pe care le săvârșise (a se vedea supra, pct. 241). Cu toate că infracțiunile pentru care a fost trimis în judecată nu sunt la fel de grave precum cele săvârșite de primii trei

reclamanți, amenințarea pe care o prezintă terorismul nu poate fi neutralizată decât dacă toate persoanele implicate în acte de terorism fac obiectul cercetării, urmăririi și sancționării penale efective. Totuși, luând în considerare cerințele riguroase care se aplică atunci când ia naștere o prezumție a lipsei de echitate și efectul cumulativ al lacunelor procedurale în cazul procesului celui de-al patrulea reclamant, Curtea consideră că Guvernul nu a reușit să demonstreze de ce decizia de a nu îl informa asupra drepturilor sale și restrângerea dreptului său de acces la consiliere juridică nu au adus o atingere iremediabilă caracterului echitabil al procesului în ansamblu. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 § 1 și 3 lit. c) în cazul celui de-al patrulea reclamant.

6) II. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

312. Art. 41 din Convenție prevede:

„În cazul în care Curtea constată că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoloalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

a) A. Prejudiciu

313. Al patrulea reclamant a solicitat 1 196 750 lire sterline (GBP) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul material rezultat din beneficiile nerealizate trecute și viitoare și 1 000 000 GBP cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral.

314. Guvernul a argumentat că cererea se baza pe o teză nefundamentată și eminamente conjuncturală că exista o legătură de cauzalitate între orice încălcare și condamnarea celui de-al patrulea reclamant. Sumele pretinse erau, de asemenea, ieșite din comun, pe deplin lipsite de caracter rezonabil și excesive în raport cu cele acordate de Curte în cauze similare.

315. Constatarea Curții în sensul existenței unei încălcări a art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție în cazul celui de-al patrulea reclamant nu permite să se concluzioneze că vinovăția sa a fost stabilită în mod eronat și este imposibil să se speculeze ce anume s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi fost încălcată Convenția. În ceea ce privește cererea de acordare a unei despăgubiri pentru beneficiile nerealizate, Curtea observă că nu s-a stabilit o legătură de cauzalitate directă între prejudiciul pretins și încălcarea constatată și respinge pretenția în această privință. În ceea ce privește cererea de acordare a unei despăgubiri pentru prejudiciul moral, Curtea nu consideră că este necesar să acorde o sumă cu acest titlu în circumstanțele cauzei. În plus, Curtea subliniază că cel de al patrulea reclamant poate adresa o cerere la Comisia de control a procedurilor penale (*Criminal Cases Review Commission*) pentru redeschiderea procesului (a se vedea supra, pct. 202). Prin urmare, respinge acest capăt de cerere.

b) B. Cheltuieli de judecată

316. Al patrulea reclamant a pretins de asemenea acordarea „tuturor cheltuielilor de judecată efectuate în legătură cu această cerere” și a transmis două facturi. Potrivit acestora, onorariile avocaților săi se ridică la 35 833 GBP, inclusiv TVA, pentru cheltuielile de judecată în fața Curții. Acestea sunt defalcate astfel: 74 de ore de muncă în total pentru doi avocați în vederea redactării cererii inițiale și a pregătirii concluziilor prezentate în fața Camerei, la un tarif orar cuprins între 150 GBP și 275 GBP, exclusiv TVA, precum și 62 de ore de muncă în total pentru doi avocați care au examinat hotărârea Camerei și au pregătit concluziile prezentate în fața Marii Camere, la un tarif orar cuprins între 200 GBP și 300 GBP, exclusiv TVA.

317. Guvernul consideră că tariful orar perceput este excesiv. Argumentează în plus că

chitanțele privind plata onorariilor furnizate par să indice o dublare a muncii depuse. În opinia sa, o sumă corespunzătoare era de aproximativ 10000 GBP.

318. În conformitate cu jurisprudența Curții, un reclamant are dreptul la rambursarea cheltuielilor de judecată numai în măsura în care se stabilește caracterul real, necesar și rezonabil al acestora. Numărul de ore pare a fi excesiv având în vedere observațiile prezentate și, în măsura în care este posibil să se evalueze activitatea realizată efectiv în raport cu defalcarea furnizată, se pare că unele activități sunt dublate. Prin urmare, Curtea consideră că este rezonabil să acorde suma de 16 000 euro (EUR).

c) C. Dobânzi moratorii

319. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal, practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

Pentru aceste motive, CURTEA

1. *Hotărăște* cu 15 voturi pentru și 2 împotrivă că nu a fost încălcat art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție în privința primilor trei reclamânți;
2. *Hotărăște* cu 11 voturi pentru și 6 împotrivă că a fost încălcat art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție în privința celui de-al patrulea reclamant;
3. *Hotărăște*, cu 16 voturi pentru și unul împotrivă,
 - a) că statul pârât trebuie, în termen de trei luni, să plătească celui de-al patrulea reclamant suma de 16 000 EUR (șaisprezece mii de euro), care trebuie convertită în lire sterline la rata de schimb aplicabilă la data plății, pentru cheltuielile de judecată, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit;
 - b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, această sumă trebuie majorată cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;
4. *Respinge*, cu 13 voturi pentru și 4 împotrivă, cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere formulată de al patrulea reclamant.

Redactată în limbile engleză și franceză și pronunțată în ședință publică în clădirea Curții Europene a Drepturilor Omului, la Strasbourg, la 13 septembrie 2016.

Lawrence Early
Jurisconsult

Guido Raimondi
Președinte

În conformitate cu art. 45 § 2 din Convenție și cu art. 74 § 2 din Regulamentul Curții, următoarele opinii separate sunt anexate la prezenta hotărâre:

- a) opinia concordantă a domnului judecător Mahoney;
- b) opinia comună parțial separată a domnilor judecători Sajó și Laffranque;
- c) opinia comună parțial separată a domnilor judecători Sajó, Karakaş,

Lazarova Trajkovska și De Gaetano;

d) opinia comună parțial separată a domnilor judecători Hajiyevev, Yudkivska, Lemmens, Mahoney, Silvis și O'Leary;

e) opinia parțial separată a domnului judecător Lemmens;

f) opinia separată a domnului judecător Sajó.

G.R.A.

T.L.E.

OPINIA CONCORDANTĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR MAHONEY

1. În afară de dezacordul față de colegii din majoritate care nu au constatat nicio încălcare a art. 6 în privința celui de-al patrulea reclamant, avem, de asemenea, rezerve semnificative asupra unui punct din motivarea principiilor generale. Acest punct nu afectează decizia nici în privința celui de-al patrulea reclamant, nici a primilor trei reclamanți. Se referă mai degrabă la un aspect al analizei art. 6 care nu este în discuție în prezenta cauză, dar care poate avea repercusiuni în cauze ulterioare.

2. Hotărârea pleacă de la premisa că, pentru ca această Curte să poată ține seama de declarațiile inițiale făcute de reclamanți la poliție atunci când evaluează caracterul echitabil al procesului, trebuie neapărat să fie stabilit că art. 6 era deja aplicabil în momentul în care au făcut declarațiile (a se vedea *Schmid-Laffer împotriva Elveției*, nr. 41269/08, pct. 26-32, 16 iunie 2015, care pare să fie motivată pornind de la o bază similară); cu alte cuvinte, trebuia să fi existat o „acuză în materie penală” în sensul autonom al art. 6 atunci când au fost făcute primele audieri de urgență „din motive de siguranță” ale primilor trei reclamanți și în momentul în care cel de-al patrulea reclamant a început să se autoincrimineze, transformându-se astfel el însuși din martor în suspect. Prin urmare, hotărârea consideră că este necesar să se ajungă la concluzia potrivit căreia situația fiecărui reclamant și, în special, a celui de-al patrulea reclamant a fost „afectată în mod substanțial de acțiunile poliției ca rezultat al unor bănueli care îl vizau” (a se vedea pct. 249, 275 și 296 din hotărâre). În opinia noastră, un astfel de exercițiu nu doar contravine jurisprudenței Curții privind criteriul de a stabili dacă există o „acuză în materie penală”, ci este și total inutil și duce la o analiză oarecum artificială a situației de fapt în privința celui de-al patrulea reclamant.

3. În centrul prezentei cauze este pasajul din hotărârea de principiu în cauza *Salduz împotriva Turciei* [(MC), nr. 36391/02, pct. 55, CEDO-2008], potrivit căruia

„pentru ca dreptul la un proces echitabil să rămână suficient de «practic și efectiv» [...], art. 6 § 1 prevede, ca regulă generală, ca accesul la un avocat ar trebui să fie oferit începând cu prima audiere a suspectului de către poliție, cu excepția cazului în care se dovedește, având în vedere împrejurările specifice cauzei, că există motive imperative pentru a restrânge acest drept.”

4. Hotărârea *Salduz* în sine nu menționează nicio cerință ca „acuză în materie penală” să fi fost deja adusă în cazul în care audierea inițială a poliției în calitate de suspect este

efectuată, pentru ca această audiere să fie luată în considerare la evaluarea caracterului echitabil al oricăror proceduri penale ulterioare împotriva persoanei audiate.

5. În opinia noastră, regula *Salduz* se bazează pe ideea, existentă înainte de cauza *Salduz*, ca, de îndată ce o persoană a fost „acuzată” (astfel încât art. 6 sub aspectul său penal să se aplice), garantarea echității se extinde la evenimente care au loc înaintea „acuzării” în măsura în care respectivele fapte sunt de natură să influențeze caracterul echitabil al procesului. Un exemplu al unor astfel de fapte premergătoare „acuzării” o reprezintă înscenarea flagrantului de către poliție: în cazul persoanelor cărora poliția le-a înscenat flagrantul pentru a săvârși fapte pe care altfel nu le-ar fi efectuat, orice proceduri penale inițiate împotriva acestora pe baza acelor fapte vor fi considerate abuzive (a se vedea printre multe alte precedente din jurisprudență, *Teixeira de Castro împotriva Portugaliei*, 9 iunie 1998, pct. 34-36, *Rapoarte de hotărâri și decizii* 1998-IV; *Bannikova împotriva Rusiei*, nr. 18757/06, pct. 33-65, 4 noiembrie 2010; *Lagutin și alții împotriva Rusiei*, nr. 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08 și 7451/09, pct. 89-101, 24 aprilie 2014). Or, nu se poate afirma că persoana în cauză era „acuzată” de săvârșirea unei infracțiuni în momentul înscenării flagrantului. Jurisprudența referitoare la înscenarea unui flagrant face o distincție clară între obținerea de probe în etapa cercetării preliminare și utilizarea ulterioară a probelor obținute în acea etapă, din surse precum agenți sub acoperire sau informatori anonimi:

„[U]tilizarea ulterioară a acestor surse de către instanța de fond pentru a pronunța o condamnare este o problemă diferită și este acceptabilă numai în cazul în care există garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor, în special o procedură clară și previzibilă de autorizare, punere în aplicare și supraveghere a actului de urmărire penală în cauză [...]” (*Lagutin și alții împotriva Rusiei*, citată anterior, pct. 90).

6. Situația este similară în cazul audierii inițiale a poliției. O persoană poate sau nu să fi fost deja „acuzată” de poliție în cursul primei audieri. Aceasta poate sau nu să rămână suspectă în etapa respectivă. Acest lucru nu schimbă cu nimic faptul că, „în principiu” (cu alte cuvinte, ca regulă generală, dar nu fără a exclude excepții), admiterea ca probă în cadrul unui proces penal a unei declarații făcute în cursul audierii inițiale a poliției ca suspect, fără a avea acces la consiliere juridică, va face ca procesul să fie inechitabil. Existența sau nu a unei „acuzatii” în momentul audierii inițiale a poliției este, în opinia noastră, irelevant pentru protejarea persoanelor acuzate pe care regula *Salduz* o reprezintă. Jurisprudența Curții privind accesul la consiliere juridică în cursul audierii inițiale a poliției în calitate de suspect nu ar trebui să aibă drept consecință perturbarea realității de bun-simț a modului în care se desfășoară procedura penală progresiv de la o etapă la alta în majoritatea țărilor noastre (de la abordarea ca posibil martor la cea de suspect, pus sub acuzare și, în cele din urmă, trimis în judecată). Nu este necesar, în special în cazul celui de-al patrulea reclamant, să combinăm într-una singură cele două noțiuni distincte de (a) a fi audiat ca suspect și (b) a fi „acuzat” pentru a se asigura că cel de-al patrulea reclamant beneficiază de garanția, în temeiul art. 6, că echitatea procesului său nu va fi subminată de aspectele acoperite de regula *Salduz*.

7. Or, în hotărâre (la pct. 296), secțiunea legată de aplicarea principiilor Convenției în cazul faptelor celui de-al patrulea reclamant debutează cu următoarea analiză:

„[În cadrul audierii martorilor, cel de-al patrulea reclamant a început să se autoincrimineze, iar ofițerii de poliție care realizau audierea au suspendat-o pentru a solicita instrucțiuni din partea superiorului lor ierarhic. Curtea este încredințată că la acest punct se materializase bănuiala că cel de-al patrulea solicitant săvârșise o infracțiune, astfel încât, începând cu momentul respectiv, situația sa era în mod substanțial afectată de acțiunile poliției și, în consecință, făcea obiectul unei «acuzatii în materie penală» în sensul autonom al art. 6 din Convenție.”

Consecințele unei astfel de raționament este că, în momentul în care o persoană dobândește calitatea de suspect pentru prima dată, este automat considerată „acuzată” de săvârșirea unei infracțiuni în sensul art. 6.

8. Însă, faptul că această Convenție recunoaște că a fi suspectat nu se suprapune cu a fi acuzat de o infracțiune este ilustrat de jurisprudența referitoare la art. 5 § 1 lit. c), care permite privarea de libertate a unui individ „dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii

sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuî că a săvârșit o infracțiune”. După cum s-a afirmat în *Erdagöz împotriva Turciei* (22 octombrie 1997, pct. 51, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VI):

„[F]aptul că un reclamant nu a fost acuzat [...] nu înseamnă automat că scopul privării sale de libertate [ca suspect] nu era în conformitate cu art. 5 § 1 lit. c). [...] [L]it. c) a art. 5 § 1 nu presupune că poliția ar fi trebuit să obțină suficiente probe pentru a aduce acuzații [...]. Obiectul audierii în cursul detenției, în temeiul lit. c) a art. 5 § 1, este de a continua urmărirea penală confirmând sau infirmând suspiciunea concretă care a stat la baza arestării. Astfel, faptele care dau naștere unei suspiciuni nu trebuie să fie de același nivel cu cele necesare pentru a justifica [...] formularea unei acuzații, care intervine în următoarea etapă a procesului de cercetare penală [...]” (a se vedea, de asemenea, printre multe alte precedente, *Murray împotriva Regatului Unit*, 28 octombrie 1994, pct. 55, seria A nr. 300-A).

Pe scurt, a fi tratat ca suspect și a fi acuzat de săvârșirea unei infracțiuni nu sunt unul și același lucru, după cum pare să arate hotărârea: sunt etape separate, succesive ale procesului penal în sensul său larg.

9. În prezenta cauză, imediat după ce declarația de martor a fost semnată la primele ore ale dimineții de 28 iulie 2005, al patrulea reclamant a fost arestat și informat asupra drepturilor sale (a se vedea pct. 147 din hotărâre). După ce a primit consiliere juridică, a fost audiat în calitate de suspect în alte trei rânduri, la 1 și 30 iulie și la 2 august 2005, înainte de a fi pus sub acuzare, în temeiul dreptului intern, la 3 august 2005 (a se vedea pct. 148-152 din hotărâre). Astfel cum înțelegem noi principiile Convenției, nu este necesar, pentru a ne pronunța asupra cauzei celui de-al patrulea reclamant, să se stabilească cu exactitate momentul în care se poate afirma despre cineva că este „acuzat de o infracțiune” în sensul autonom al art. 6 din Convenție, din moment ce fusese în mod clar deja „pus sub acuzare” (cel puțin la 3 august 2005) atunci când s-a pus problema utilizării declarației sale inițiale ca probă a acuzării. În opinia noastră, protecția acordată inculpaților în procese penale de regula *Salduz* privind utilizarea probelor obținute în cursul audierii inițiale a poliției în calitate de suspect nu depinde de refuzarea accesului la un avocat survenită după prezentarea „acuzației în materie penală”. Pentru ca regula *Salduz* să se aplice proceselor penale, nu este necesar să se pună semnul egalului, așa cum face hotărârea, între a fi tratat ca „suspect” cu a fi „acuzat de o infracțiune”.

10. Mai mult, hotărârea deformează oarecum criteriul clasic de stabilire a existenței unei „acuzații penale”, criteriu exprimat în mod constant de jurisprudența anterioară a Curții. Primele trei autorități jurisprudențiale citate de hotărâre [și anume *Deweert împotriva Belgiei*, 27 februarie 1980, pct. 42-46, seria A nr. 35; *Eckle împotriva Germaniei*, 15 iulie 1982, pct. 73, seria A nr. 51; *McFarlane împotriva Irlandei* (MC), nr. 31333/06, pct. 143, 10 septembrie 2010] nu formulează textul, așa cum o face hotărârea (la pct. 249), ca fiind necesar ca „situația [individului] să fi fost afectată în mod substanțial de măsurile luate de autorități **ca rezultat al unor bănuieli care îl vizau**” (sublinierea ne aparține). Luând *McFarlane* (pct. 143) drept cel mai recent dintre aceste precedente, ceea ce se afirmă este:

„«Acuzația», în sensul art. 6 § 1, poate fi definită drept «comunicarea oficială transmisă unei persoane de către autoritatea competentă privind săvârșirea de către această persoană a unei infracțiuni», definiție care corespunde, de asemenea, verificării dacă «situația [suspectului] a fost afectată în mod substanțial»...”

Astfel, criteriul nu este precum cel formulat în hotărâre, ci dacă „**situația [suspectului] a fost afectată în mod substanțial**” (sublinierea ne aparține). Această formulare, spre deosebire de formularea modificată folosită în hotărâre, arată că simplul fapt de a fi tratat ca suspect nu este, în sine și prin sine, suficient. Situația unei persoane care are deja calitatea de suspect poate fi, de asemenea, afectată într-un alt mod, suplimentar și substanțial. Or, potrivit prezentei hotărâri (pct. 296), al patrulea reclamant a devenit obiectul unei „acuzații penale” încă din momentul în care „bănuiala că [el] a săvârșit o infracțiune s-a materializat”, adică din momentul în care, autoincriminându-se, s-a transformat de unul singur, pentru prima dată, din martor audiat în suspect.

11. A elimina distincția juridică dintre o persoană suspectă și o persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni ni se pare un fapt excesiv și contravine realității procesului penal în sensul său mai larg, cu etapele succesive de cercetare, urmărire penală și judecare, fiind în același timp complet inutil pentru aplicarea efectivă a regulii *Salduz* (spre diferență de regula împotriva înscenării flagrantului), odată ce o persoană a fost „acuzată”. Rezultatul eliminării acestei distincții este pur și simplu acela de a introduce o confuzie conceptuală inutilă. Această confuzie conceptuală nu are consecințe asupra rezultatului prezentei cauze, dar, ne temem, ar putea avea consecințe în cauzele viitoare.

OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ, PARȚIAL COMUNĂ A DOMNILOR JUDECĂTORI SAJÓ ȘI LAFFRANQUE

1. Înțelegem importanța primordială a protecției societății împotriva terorismului. Autoritățile însărcinate cu această sarcină dificilă se confruntă cu provocări grave. Cu toate acestea, este esențial ca, în realizarea unui echilibru just între necesitățile de securitate și exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale, toate societățile democratice și toate statele contractante ale Convenției să respecte cerințele statului de drept și să evite îndepărtarea de la principiile drepturilor omului și ale statului de drept. Curtea, în jurisprudența sa consacrată, de exemplu în ceea ce privește art. 3 din Convenție, a declarat că această Curte este pe deplin conștientă de dificultățile cu care se confruntă statele membre în protejarea populației împotriva violenței teroriste, dar că este cu atât mai important să se sublinieze că art. 3 consacră una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice [a se vedea *A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 3455/05, pct. 126, CEDO 2009]. Curtea a insistat asupra importanței de a adera la valorile Convenției într-un context similar, în ceea ce privește art. 6 [a se vedea *Heaney și McGuinness împotriva Irlandei*, nr. 34720/97, CEDO 2000-XII, în care Curtea a hotărât că preocupările legate de securitate și ordine publică invocate de guvernul pârât nu puteau justifica o dispoziție care priva de substanță drepturile reclamantilor de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina; a se vedea, de asemenea, *Salduz împotriva Turciei* (MC), nr. 36391/02, CEDO 2008, și *El Haski împotriva Belgiei*, nr. 649/08, 25 septembrie 2012].

2. De fapt, chiar prezenta hotărâre recunoaște, la pct. 252, că dreptul la un proces echitabil nu poate fi în niciun caz atenuat pentru unicul motiv că persoanele în cauză sunt suspecte de implicare în acte de terorism și că, în vremuri dificile, este extrem de important ca părțile contractante să-și demonstreze angajamentul față de drepturile omului și față de statul de drept, inclusiv, printre altele, față de garanțiile minime prevăzute de art. 6 din Convenție. Din păcate, cu toate acestea, în cadrul examinării fondului, prezenta hotărâre se abate de la nobilul principiu anunțat și, în fapt, Curtea însăși atenuază drepturi, prin nerespectarea garanțiilor art. 6, astfel cum au fost ele interpretate în propria jurisprudență constantă și, fără a declara în mod expres, se îndepărtează *de facto* de jurisprudența constantă anterioară, care a fost aplicată pe scară largă de instanțele naționale. Acest fapt este cât se poate de regretabil. O instanță a drepturilor omului nu trebuie să renunțe la un nivel de protecție pe care deja l-a acordat.

3. Regretăm că această hotărâre se abate de la standardele unui proces echitabil, astfel cum a fost el stabilit în *Salduz*, sub pretextul interpretării sale. Acest fapt reduce nivelul de protecție fără un motiv întemeiat. Aduce atingere unor ani de eforturi europene de a asigura un nivel ridicat de protecție a drepturilor procedurale. Nu putem accepta un astfel de pas înapoi. În plus, având în vedere faptele din prezenta cauză, nu suntem de acord cu modul în care se aplică noul standard. Din aceste motive, ne disociem respectuos de hotărârea luată privind primii trei reclamanti, chiar dacă suntem de acord cu constatarea unei încălcări în privința celui de-al patrulea reclamant, dar din motive care diferă de cele al majorității.

d) I. Prejudiciu iremediabil

4. Această Curte consideră că este important ca, încă din etapele inițiale ale procedurii, o persoană acuzată de o infracțiune care nu dorește să se apere ea însăși să aibă posibilitatea de a apela la consiliere juridică la propria alegere [pentru o motivare detaliată, a se vedea *Martin împotriva Estoniei*, nr. 35985/09, pct. 90 și 93, 30 mai 2013, și *Dvorski împotriva Croației* (MC), nr. 25703/11, pct. 78, CEDO 2015].

Consecințele practice au fost stabilite în *Salduz*, pct. 55, unde se afirmă:

„[...] [C]urtea constată că, pentru ca dreptul la un proces echitabil să rămână suficient de «practic și eficient» [...], art. 6 § 1 prevede, ca regulă generală, că accesul la un avocat ar trebui să fie oferit

începând cu prima audiere a suspectului de către poliție, cu excepția cazului în care se dovedește, având în vedere împrejurările specifice cauzei, că există motive imperative pentru a restrânge acest drept. Chiar și în cazul în care motive întemeiate pot justifica în mod excepțional refuzarea accesului la un avocat, această restrângere – indiferent de justificare – nu trebuie să prejudicieze drepturile unui acuzat în temeiul art. 6 [...]. Drepturile de apărare vor fi, în principiu, iremediabil prejudiciate dacă declarațiile incriminatoare date pe durata interogării de către poliție, în lipsa accesului la un avocat, sunt folosite pentru a obține o condamnare.”

Sunt trei situații distincte vizate aici:

- a) accesul la un avocat nu este acordat (de) la prima audiere fără un motiv întemeiat;
- b) accesul la un avocat nu este acordat (de) la prima audiere în cazul în care există un motiv imperativ pentru o astfel de restrângere;
- c) atunci când există motive imperative pentru lipsa unui avocat la prima audiere, declarațiile incriminatoare sunt folosite pentru obținerea unei condamnări¹.

Este vorba despre trei situații distincte, cu posibile circumstanțe diferite.

Ultimul punct (c) se referă la folosirea unor declarații incriminatoare pentru a obține o condamnare. Aceasta constituie un prejudiciu iremediabil adus dreptului la apărare (și nu doar în ceea ce privește accesul la justiție). În opinia noastră, susținută de jurisprudență, un astfel de prejudiciu este determinant pentru caracterul echitabil general al procesului *per se*. Admitem că o lectură absolutistă și non-literară² este, de asemenea, rezonabilă. În cadrul acestei abordări, deși prejudiciul este iremediabil, caracterul echitabil poate fi remediat printr-o măsură specială, și anume prin excluderea probei. Aceasta este soluția preferată în statele membre. Am luat act de faptul că norma de excludere nu rezolvă toate problemele rezultate din lipsa unui avocat în etapa preliminară a anchetei. Caracterul echitabil al procedurilor impune ca orice acuzat să poată obține întreaga gamă de servicii legate specific de consilierea juridică (*Dvorski*, pct. 78), care poate fi afectată de lipsa unui avocat în etapa preliminară a anchetei.

5. În scenariul din mijloc (b) există motive serioase pentru lipsa unui avocat, însă declarațiile incriminatoare nu sunt folosite pentru a garanta condamnarea. Acest fapt poate fi în detrimentul caracterului echitabil general al procesului, în situația în care cauzează un prejudiciu nejustificat.

6. În primul scenariu (a) nu există niciun motiv întemeiat pentru lipsa unui avocat în etapa preliminară a procedurilor. Dacă sunt făcute și, ulterior, utilizate declarații incriminatoare pentru a obține condamnarea, prejudiciul iremediabil adus drepturilor acuzatului și, prin urmare, caracterului echitabil al procesului este cu atât mai evident decât în al treilea scenariu. De asemenea, este posibil să nu se folosească sau să nu se facă o astfel de declarație: în astfel de circumstanțe, impactul negativ asupra caracterului echitabil general al procedurilor și, prin urmare, al procesului va fi, în mod logic, mai mare decât lipsa unui avocat din motive imperative. În fapt, *John Murray împotriva Regatului Unit*, 8 februarie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-I) prevede că prejudiciul „este” (nici măcar „nu poate fi”) iremediabil (a se vedea infra).

7. Cu toate acestea, hotărârea susține că „criteriul stabilit în *Salduz* pentru a evalua dacă o restrângere a accesului la un avocat este compatibilă cu dreptul la un proces echitabil include două etape. În prima etapă, Curtea trebuie să analizeze dacă existau motive imperative pentru restrângere. În a doua etapă, trebuie să evalueze prejudiciul cauzat dreptului la apărare de restrângerea în cauza aflată în discuție. Cu alte cuvinte, Curtea **trebuie** să examineze impactul restrângerii asupra caracterului echitabil global al procedurilor și să decidă dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă” (a se vedea pct. 257 din hotărâre)³. Curtea susține că expresia „prejudiciu iremediabil” nu înseamnă o cerință absolută, ci doar o „normă, deși strictă, nu este una absolută” (pct. 260 din hotărâre). Ultimul argument nu este corect. „În principiu” nu înseamnă „face obiectul unor excepții”. O astfel de interpretare este în contradicție cu utilizarea standard a expresiei în jurisprudența Curții și în contradicție cu înțelesul dat în dicționarele-standard⁴. Chiar paragraful (pct. 55) din *Salduz* care este analizat de Curte face

distincție în mod clar între situația produsă „de regulă” [„...cu excepția cazului”], menționată la primul punct, și cea „în principiu”, folosită la al treilea punct.

8. Suntem de părere că, prin utilizarea expresiei „cu alte cuvinte”⁵, hotărârea:

- încalcă litera și spiritul criteriului *Salduz* și jurisprudența aferentă, precum și interpretările naționale și ale UE dezvoltate ca răspuns la *Salduz*;

- în plus, stabilind ce anume constituie un motiv imperativ pentru a restrânge accesul la un avocat, [aceasta] aplică un nou criteriu prea amplu, care se aplică contrar faptelor din speță.

9. *Salduz* susținea că dreptul la apărare va suferi un prejudiciu iremediabil în momentul în care declarațiile incriminatoare făcute în cursul audierii poliției în lipsa accesului la un avocat sunt folosite pentru a obține condamnarea. Iremediabil înseamnă că nu poate exista nicio cale de atac (a se vedea, printre altele, *Plonka împotriva Poloniei*, nr. 20310/02, 31 martie 2009; *Pishchalnikov împotriva Rusiei*, nr. 7025/04, 24 septembrie 2009; *Dayanan împotriva Turciei*, nr. 7377/03, 13 octombrie 2009).

10. Or, în prezenta cauză, Curtea a ajuns la concluzia că un astfel de caracter iremediabil nu are consecințe fatale pentru caracterul echitabil al procesului, întrucât echitatea este un aspect care trebuie examinat global. O cale de atac specială, cum ar fi excluderea, nu este necesară (contrar *A.T. împotriva Luxemburgului*, nr. 30460/13, 9 aprilie 2015).

11. În speță, Curtea este de părere că o instanță trebuie să țină cont de o serie de factori și că declarațiile incriminatoare făcute în lipsa avocatului reprezintă doar unul din acești factori. Această poziție contrazice logica *Salduz*. Potrivit logicii *Salduz*, un refuz fie și justificat al accesului la un avocat nu trebuie să aducă atingere drepturilor acuzatului în temeiul art. 6. Aspectul rămas în continuare în discuție îl reprezintă drepturile acuzatului. Având în vedere lipsa accesului la un avocat, o sursă potențială de prejudiciu nejustificat nu poate fi eliminată prin îndeplinirea cerințelor obișnuite ale unui proces echitabil. Folosirea inacceptabilă a probelor pentru a obține condamnarea este evidențiată ca un exemplu de prejudiciu iremediabil adus drepturilor acuzatului. Odată ce probele sunt folosite pentru condamnare, nu se mai poate discuta despre echitate.

12. Exact aceasta este concluzia în *Salduz*, unde, după ce a observat o serie de deficiențe suplimentare, aparent având legătură cu deficiențe sistemice din sistemul turc, și după ce a examinat anumiți factori care au fost considerați echitabili, Curtea a concluzionat că încălcarea se întemeia exclusiv pe încălcarea dreptului la apărare⁶. Curtea a afirmat în mod clar că concluzia sa nu se referă la o încălcare a caracterului echitabil în ansamblu, ci la o încălcare a art. 6 § 3 lit. c) din Convenție coroborat cu art. 6 § 1 (*Salduz*, pct. 63). Spre deosebire de ceea ce susține prezenta hotărâre a fi un truism (a se vedea supra, pct. 7), și anume că [întotdeauna] Curtea trebuie să ia în considerare caracterul echitabil global, abordarea normală a Curții este aceea de a aplica reguli clare în acest context, adică reguli care să aibă în vedere impactul iremediabil al încălcării asupra caracterului echitabil global. Caracterul echitabil global nu a fost aplicat, printre altele, în *John Murray* (citată anterior), care a fost înlocuită de hotărârea *Salduz* a Marii Camere. În *John Murray* (tot un caz de terorism cum este cel de față), s-a hotărât că, fără a ține seama de lipsa unui avocat în primele 48 de ore, nu a fost incorect sau nerezonabil să se tragă concluzii din păstrarea tăcerii. Deși nu a existat nicio problemă în legătură cu caracterul echitabil global, „cu toate acestea, refuzarea dreptului la un avocat are implicații asupra dreptului la apărare, care necesită o **examinare separată**” (a se vedea pct. 56 din hotărârea respectivă). „A refuza accesul la un avocat în primele 48 de ore ale audierii poliției, într-o situație în care dreptul la apărare poate fi, de asemenea, prejudiciat iremediabil este – indiferent de justificarea unui astfel de refuz – incompatibil cu drepturile acuzatului în temeiul art. 6” (*John Murray*, pct. 66). Pentru un precedent recent care urmează aceeași abordare, a se vedea *A.T. împotriva Luxemburgului* (citată anterior)⁷. Aici, Curtea a concluzionat o încălcare a art. 6 § 3 lit. c) din Convenție coroborat cu art. 6 § 1. În cauza respectivă, instanțele interne urmau să repare prejudiciul (și anume, să nu aplice norma de excludere). Însă acest aspect nu a fost abordat în analiza

caracterului echitabil global. Inutil să mai spunem, cu abordarea adoptată în prezenta hotărâre, nu ar fi existat nicio încălcare a art. 6.

13. Este de remarcat că, în *Salduz*, Curtea s-a referit, în contextul prejudiciului nejustificat, la alți factori care au fost relevanți pentru caracterul echitabil global, dar nu a concluzionat că aceștia ar putea contrabalansa prejudiciul nejustificat. În speță nu avem de-a face cu un prejudiciu nejustificat, ci cu unul iremediabil, care nu poate fi compensat în niciun fel.

14. Deși de cele mai multe ori Curtea analizează caracterul echitabil al procedurilor în ansamblu, contrar a ceea ce pare să asume hotărârea, nu există în mod logic niciun motiv imperativ pentru a se afirma că numai o evaluare „a caracterului echitabil global”⁸ (pe baza rezultatului procesului) poate conduce la constatarea unei încălcări a art. 6. Nu există nimic unic în abordarea *Salduz* care stabilește că anumite prejudicii nejustificate (și, în special, iremediabile) sunt fatale pentru dreptul la apărare. Această abordare este prezentă în jurisprudența anterioară, după cum se citează în prezenta hotărâre și în alte cauze citate mai sus.

15. Suntem de acord, trebuie să „se țină seama de evoluția procedurilor în ansamblu”, dar „nu se poate exclude faptul că **un factor specific poate fi atât de decisiv** încât să permită evaluarea caracterului echitabil al procesului într-o etapă preliminară a procedurilor” (a se vedea *Can împotriva Austriei*, citată anterior, pct. 48, citată la pct. 251). Este ceea ce a făcut *Salduz*: a identificat un factor specific care să permită ca evaluarea să fie efectuată într-o etapă preliminară a procedurilor. Aceasta nu este o situație unică în jurisprudență. Același lucru se aplică și unui proces atunci când declarațiile incriminatoare sunt obținute prin tortură [a se vedea *Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), nr. 22978/05, pct. 166, CEDO 2010, în contextul autoincriminării] și, cel mai probabil, este valabil și pentru declarațiile incriminatoare rezultate dintr-o constrângere directă [a se vedea *O'Halloran și Francis împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 15809/02 și 25624/02, pct. 53, CEDO 2007-III, în care Curtea a respins în mod expres ideea că există o interdicție absolută de constrângere directă în temeiul dreptului de a nu se autoincrimina. Nu rezultă din această poziție că anumite forme de constrângere directă nu pot *per se* aduce atingere caracterului echitabil global al unui proces astfel încât să echivaleze cu o încălcare *per se* fără ajustări suplimentare].

16. Insistăm asupra sensului literal al principiului iremediabilității stabilit în *Salduz* nu numai pentru că suntem de părere că securitatea juridică impune ca astfel de principii importante nu trebuie să fie eliminate fără motive întemeiate. Suntem de părere că principiul de mai sus este crucial pentru protejarea eficientă a dreptului la un proces echitabil. Curtea a recunoscut că caracterul echitabil al unui proces poate fi grav prejudiciat prin nerespectarea inițială a dispozițiilor sale, în special în ceea ce privește drepturile menționate la art. 6 § 3 (a se vedea *Imbrioscia împotriva Elveției*, 24 noiembrie 1993, pct. 36, seria A nr. 275; *Salduz*, pct. 50, și, cel mai recent, *Dvorski împotriva Croației*, citată anterior, pct. 76). Lipsa unui avocat atunci când suspectul arestat se confruntă cu poliția pentru prima dată are efecte de lungă durată asupra tuturor procedurilor, iar prezența unui avocat constituie o garanție majoră împotriva abuzurilor poliției. În anumite cazuri, precum cel de față, nu există nicio posibilitate de a contracara declarația incriminatoare inițială. (Nu se poate retracta o minciună.) A admite ca o declarație autoincriminatoare făcută în lipsa unui avocat să fie temei pentru condamnare face ca procesul să pară în mod fundamental suspect. Reprezintă elementul central al condamnării, dată fiind imposibilitatea de a-i îndepărta consecințele într-o etapă ulterioară (cu excepția cazului în care se aplică regula de excludere). Considerații de ordin prudential care țin de descurajarea practică de poliție militează, de asemenea, în favoarea cvasi-norme de excludere *Salduz*. Dacă organele de urmărire penală cunosc faptul că anumite practici care încalcă drepturile persoanei acuzate în temeiul art. 6 § 3 pot avea drept rezultat un proces incorect, ele vor ezita să aplice astfel de practici. Și, după cum se menționează în *Salduz*, accesul imediat la consiliere juridică (avocat) reprezintă o garanție fundamentală împotriva relelor tratamente.

17. Prezenta hotărâre oferă o descriere surprinzător de laconică a practicii statelor membre:

„un număr de state impun ca declarațiile date în absența unui avocat [...] să fie excluse de la proces, în timp ce în altele admiterea declarației [...] este, cel puțin într-o anumită măsură, un aspect ce ține de puterea de apreciere a instanței”. Realitatea este că majoritatea covârșitoare a statelor membre au codificat norma excluderii obligatorii sau au o jurisprudență cu caracter obligatoriu care impune aplicarea normelor de excludere pentru incriminări de tip *Salduz* care cauzează un prejudiciu iremediabil dacă, de exemplu, acuzatul prezintă o astfel de solicitare. În unele țări, baza normei de excludere o reprezintă încălcarea dreptului de a păstra tăcerea, în altele lipsa accesului la un avocat⁹. Doar câteva țări au o legislație antiterorism care permite detenția *incommunicado* timp de 3-5 zile (Franța, Spania, Regatul Unit). Sistemul spaniol a făcut obiectul unor critici ale CPT extrem de aspre în această privință¹⁰.

18. Pentru a rezuma: chiar dacă drepturile prevăzute de art. 6 § 3 reprezintă aspecte specifice ale dreptului la un proces echitabil, așa cum indică în mod clar *Can* și logica umană, pot exista și situații de prejudicii iremediabile aduse echității care să afecteze caracterul echitabil în ansamblul său. O astfel de situație de prejudiciu iremediabil a fost identificată în *Salduz* ca o normă absolută, nu ca o normă însoțită de excepții. Nu putem vedea cum ar putea fi remediat un prejudiciu iremediabil în lipsa normei de excludere. Noua abordare nu oferă nicio soluție de contrabalansare. Hotărârea nu face decât să se limiteze la a stabili o listă de criterii care, printre altele, trebuie luate în considerare în evaluarea globală a caracterului echitabil în toate cauzele în mod sistematic [există un element de compensare în aceste cerințe ordinare, contrar a ceea ce s-a demonstrat în *Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit* (MC) (nr. 26766/05 și 22228/06, CEDO 2011, în care regula clară privind interzicerea folosirii probelor neverificate unice și decisive a fost abandonată în momentul în care Curtea a hotărât că au existat factori compensatori].

e) II. Motive imperative pentru lipsa unui avocat

19. Curtea a dezvoltat un nou criteriu pentru a stabili ce constituie un motiv imperativ pentru lipsa unui avocat, astfel cum impune *Salduz*. Considerăm că acest nou criteriu este incomplet și se bazează pe o sursă de inspirație discutabilă. Acest caracter incomplet a permis Curții să concluzioneze că există motive imperative și, în cele din urmă, un caracter echitabil global. (Acest lucru ar fi fost mai dificil dacă ar fi indicat în mod clar că nu existau motive imperative.) Suntem de acord că existența unei necesități urgente de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică într-un anumit caz reprezintă un considerent esențial în concluzionarea existenței unor motive imperative pentru a restrânge accesul la consiliere juridică. E o condiție *sine qua non*. În astfel de circumstanțe, nu este necesar să se aștepte prezența unui avocat înainte de a începe audierea. Reprezintă această nevoie urgentă un motiv suficient pentru a nu admite accesul unui avocat disponibil? Definiția rămâne prea amplă. Este suficientă necesitatea urgentă de a efectua o audiere pentru a evita eventuale consecințe negative îndepărtate asupra integrității fizice? Ceea ce lipsește din definiție este o clarificare a faptului că respectivele consecințe negative trebuie să fie iminente.

20. Abordarea Curții se bazează în mod explicit pe *New York v. Quarles* 467 U.S. 649 (1984), care a recunoscut o „excepție de siguranță publică” la regula *Miranda*, care permite ca audierea să aibă loc în lipsa unui avocat și înainte ca suspectului să i se citească drepturile atunci când există o amenințare la adresa siguranței publice. Trimiterea la abordarea americană este plasată greșit și demonstrează deficiența standardului Curții. Curtea Supremă a concluzionat că „necesitatea de a obține răspunsuri la întrebări într-o situație care constituie o amenințare pentru siguranța publică este mai importantă decât necesitatea regulii profilactice de a proteja dreptul dat de al cincilea amendament de a nu spune nimic ce poate conduce la autoincriminare”. Jurisprudența referitoare la aplicarea *Quarles* la nivel statal și federal indică în mod clar faptul că se aplică unei amenințări reale. În fiecare caz se aplică excepția de

siguranță publică – de exemplu, în *Quarles*, exista o armă la locul faptei în momentul în care întrebările poliției au fost adresate fără a se formula avertismentul *Miranda*. Arma de foc reprezenta o amenințare iminentă (într-o situație în care, la fel ca în *Quarles*, trebuie să se ia o decizie „deseori în câteva secunde” și întrebarea polițistului care face arestarea se referă la locul unde se află arma). Excepția de siguranță publică nu a fost niciodată folosită în contextul prevenirii unor viitoare atacuri teroriste, considerate probabile. În recentul caz de terorism Dzhokhar Tsarnaev, acuzarea s-a abținut să includă declarații făcute în lipsa unui avocat. Deși există o excepție de siguranță publică în temeiul *Quarles*, Curtea Supremă este în acord cu poziția privind prejudiciul iremediabil din *Salduz*: „Situația este similară în cazul celui de-al șaselea amendament privind dreptul de alegere a avocatului. Acesta nu impune ca procesul să fie corect, ci să fie oferită garanție specială privind echitatea, și anume aceea că acuzatul va fi apărat de avocatul pe care îl consideră a fi cel mai bun” (*S.U.A. v. Gonzalez-Lopez*, 548 U.S. __2006). Abordarea americană respinge categoric evaluarea globală a caracterului echitabil al procesului: „«Constituția garantează un proces echitabil prin intermediul clauzelor privind un proces corect, dar definește elementele de bază ale unui proces echitabil în mare măsură prin diverse dispoziții ale celui de-al șaselea amendament, inclusiv clauza privind dreptul la consiliere din partea unui avocat» (*Strickland*, supra, la 684-685). În concluzie, dreptul în discuție aici este dreptul de a alege avocatul, nu și dreptul la un proces echitabil; acest drept a fost încălcat, pe motiv că privarea accesului la un avocat nu a fost corectă. Nu este necesară demonstrarea altor prejudicii pentru a constata pe deplin existența unei încălcări” [*S.U.A. v. Gonzalez-Lopez*, citată anterior).

21. Faptul că există o necesitate urgentă de a salva vieți nu explică modul și motivul pentru care asistența și, în special, prezența unui avocat, adică a unui drept, ar putea, în principiu, împiedica salvarea de vieți omenești. (Din nou, presupunând că nu produce întârzieri). Presupunem că confortul psihologic rezultat din prezența unui avocat este atât de esențial pentru teroriști încât împiedică prevenirea calamităților? Statutul specific al avocaților le conferă o poziție centrală în administrarea justiției drept intermediari între public și instanțe. Prin urmare, aceștia joacă un rol esențial în a garanta că instanțele, a căror misiune este fundamentală într-un stat bazat pe statul de drept, se bucură de încrederea publicului [a se vedea *Morice împotriva Franței* (MC), nr. 29369/10, pct. 132-133, CEDO 2015]. Sau Curtea este de părere (cum pare să admită Camera) că avocatul va acorda sprijin cauzei teroriștilor, prin excluderea anumitor tactici ale poliției?

f) III. Situația celor patru reclamanți

i) a) Abordarea Curții privind motivele imperative în cazul primilor trei reclamanți

22. Curtea a concluzionat că au existat motive imperative pentru lipsa accesului la un avocat, având în vedere circumstanțele excepționale în urma atacurilor teroriste repetate. Nici nu putem fi altfel decât de acord: acesta a fost un moment excepțional, care impunea acțiunea hotărâtă a poliției. Dar nu aceasta e discuția aici. Cerințele unei definiții bine formulate a motivului imperativ, oferite de Curte, erau ușor de îndeplinit. Însă problema nu este dacă au existat împrejurări excepționale și o necesitate urgentă, ci dacă existau motive imperative de a nu avea acces la un avocat în aceste circumstanțe. Acest aspect fundamental este discutat numai în situația domnului Ibrahim: în cazul său, judecătorul de la instanța de fond a hotărât că acestuia i s-a permis să discute cu avocatul său la telefon și că, într-o măsură limitată, i-a fost refuzat în mod incorect accesul la avocat (a se vedea pct. 81 și 278 din hotărâre). Dar acest lucru este considerat de Curte ca fiind o scăpare aproape inevitabilă din partea poliției, care lucra în condiții extreme.

23. În cazul domnului Omar, accesul la consiliere juridică a fost întârziat cu puțin peste 8 ore, timp în care acesta a fost audiat pentru o perioadă totală de aproximativ 3 ore. Accesul domnului Ibrahim la consiliere juridică a fost întârziat cu aproximativ 7 ore și acesta a fost

audiat în perioada respectivă aproximativ o jumătate de oră. Accesul domnului Mohammed la consiliere juridică a fost întârziat cu aproximativ 4 ore, timp în care au avut loc 8 minute de audiere.

24. Suntem de acord, poliția nu putea aștepta până la sosirea avocaților și până când li se oferea consiliere juridică, având în vedere detaliile (care probabil nu puteau fi pe deplin dezvăluite) ale acușării. Poliția avea dreptul și datoria de a stabili tacticile de audiere adecvate (când să înceapă, când să întrerupă etc.). Însă prezența sau disponibilitatea unui avocat nu conta pentru poliție. „La 7.55 a.m., comisarul MacBrayne a dispus ca domnul Omar să fie reținut *incommunicado* în temeiul Anexei 8 la Terrorism Act 2000” (Legea privind prevenirea și combaterea terorismului din anul 2000) (a se vedea pct. 22). Nu a fost luată în considerare disponibilitatea unor avocați sau o evaluare individuală dacă a aștepta un avocat din oficiu ar cauza întârzieri sau alte riscuri privind prioritatea de a preveni consecințe negative. A fost, în esență, o interdicție completă, neindividualizată. În momentul în care domnul Omar a solicitat din nou un avocat din oficiu, i s-a spus, la ora 10.24, că întârzierea ar implica un risc imediat de vătămare a persoanelor și că „așteptarea unui avocat și permiterea oricăror consultări premergătoare audierii înaintea oricărei încercări de a stabili faptele de mai sus VA cauza întârzieri inutile acestui proces de audiere” (a se vedea pct. 28 din hotărâre). Judecătorul nu a examinat aspectul disponibilității unui astfel de avocat în timpul audierilor. Considerăm că dacă s-ar fi prezentat un avocat din oficiu, acesta ar fi trebuit să fie autorizat să participe la audiere (cu excepția cazului în care exista un alt motiv imperativ). Nu a fost contactat însă niciun avocat din oficiu înainte de ora 12.19 p.m. Încă o dată, considerăm că nu a existat niciun motiv imperativ pentru întârziere. Un fapt cert este că avocatul din oficiu a ajuns doar după încheierea audierii de urgență din motive de siguranță.

25. În cazul domnului Ibrahim, consultarea telefonică a fost refuzată de două ori înainte chiar ca audierea de urgență din motive de siguranță să fi fost dispusă (a se vedea pct. 42). Un avocat din oficiu a sosit la recepția secției de poliție Paddington Green la 8 p.m. La acel moment, audierea de urgență din motive de siguranță era deja în curs de desfășurare și s-a încheiat la ora 8.35 p.m.

26. În cazul domnului Mohammed, detenția *incommunicado* a fost autorizată după ce acesta a solicitat consiliere. S-a dispus să fie reținut *incommunicado*, dar aproximativ o oră mai târziu, în jurul orei 6.59 p.m., a fost chemat un avocat din oficiu. Un avocat a sosit la recepția secției de poliție la 8 p.m. Scurta audiere de urgență din motive de siguranță a început în lipsa avocatului la 8.14 p.m.

27. În cazul domnului Omar, audierile de urgență din motive de siguranță s-au desfășurat între 9 a.m. și 2.20 p.m. În această perioadă, deși domnul Omar a cerut în mod repetat un avocat, avocatului din oficiu i s-a comunicat abia la 12.19 p.m. că aveau loc audieri de urgență din motive de siguranță. Considerăm că este deosebit de îngrijorător faptul că autorizarea detenției *incommunicado* a fost dispusă pentru 2 zile, în mod clar indiferent de existența vreunui motiv imperativ care ar fi făcut ca lipsa unui avocat să fie inadecvată. Motivul invocat, și anume că așteptarea sosirii avocatului ar cauza întârzieri inutile este corect în teorie, dar, în cazul domnului Omar, trimiterea la lipsa unui avocat este artificială, întrucât aceasta a fost cauzată chiar de poliție. Concluzionăm că nu exista niciun motiv imperativ pentru lipsa unui avocat în cazul domnului Omar. Declarațiile incriminatoare au fost făcute în lipsa avocatului, fără motive imperative pentru lipsa acestuia în etapa audierii sau lipsa consilierii. Declarațiile au fost utilizate pentru a obține condamnarea. Concluzionăm că dreptul la apărare a fost prejudiciat în mod iremediabil și nu a fost compensat prin excluderea probelor. Prin urmare a fost încălcat art. 6.

28. În privința domnului Ibrahim, judecătorul însuși a recunoscut că avocatul din oficiu ar fi putut să se prezinte în scurt timp „și că, în teorie, exista timp pentru o consultare față în față între 18.10 și 19.58” (citată la pct. 80). În această privință, considerăm că este nerelevant faptul că ofițerii de poliție lucrau sub o presiune excepțională și că timpul disponibil nu ar fi fost suficient pentru o consiliere adecvată. Concluzia judecătorului indică faptul că nu existau

motive imperative (obiective) ca un avocat să nu fie prezent la audierea urgentă din motive de siguranță (altele decât interzicerea sa). Poliția a făcut o greșeală (ca și în celelalte cazuri); putem înțelege asta. Ceea ce nu înțelegem este motivul pentru care probele incriminatoare care au rezultat în urma audierii de urgență din motive de siguranță au fost utilizate pentru condamnare. Acest lucru este deosebit de neobișnuit întrucât toate restrângerile legate de consiliere juridică de la anexa 8 la Terrorism Act 2000 se referă la măsuri privind distrugerea probelor, arestarea, alertarea suspecților sau vătămări ale persoanelor, sau sunt legate de întârzierea la sosire a unui avocat, și nu se referă la colectarea de probe pentru condamnare.

29. În privința domnului Mohamed, probele incriminatoare au fost utilizate pentru condamnare și acest prejudiciu iremediabil încalcă Convenția (art. 6 § 4 coroborat cu art. 6 § 1).

30. Contrar Curții, am fi ajuns la aceeași concluzie chiar dacă am fi folosit abordarea caracterului echitabil global reținut de hotărâre. Presupunând chiar că existau motive imperative pentru a nu permite accesul la un avocat în momentul crucial al audierii, Curtea ar fi trebuit să aplice un control sporit pentru a stabili dacă lipsa unui avocat a cauzat sau nu un prejudiciu nejustificat drepturilor inculpatului în temeiul art. 6. „Nu va exista un proces echitabil decât în măsura în care orice dificultăți cauzate apărării prin limitarea drepturilor acesteia sunt suficient **compensate** de procedurile urmate de autoritățile judiciare [a se vedea, de exemplu, *Doorson împotriva Țărilor de Jos*, 26 martie 1996, pct. 70, *Rapoarte* 1996-II; *Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos*, 23 aprilie 1997, pct. 58, *Rapoarte* 1997-III; *Jasper împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 27052/95, pct. 51-53, 16 februarie 2000; *S.N. împotriva Suediei*, nr. 34209/96, § 47, CEDO 2002-V; *Botmeh și Alami împotriva Regatului Unit*, nr. 15187/03, pct. 37, 7 iunie 2007)” (citând *A. și alții împotriva Regatului Unit*, citat anterior, pct. 205]. La urma urmei, „probele obținute în cursul etapei decisive preliminare a audierii sunt cele care determină cadrul în care va fi luată în considerare la proces infracțiunea incriminată (a se vedea *Can împotriva Austriei*, nr. 9300/81, Raportul Comisiei din 12 iulie 1984, pct. 50, seria A nr. 96)” (*Salduz*, pct. 54).

31. Nu există niciun semn de compensare din partea autorităților judiciare în cauza de față. În plus, Curtea a efectuat cu deferență analiza caracterului echitabil global și a acțiunilor judecătorului. Este adevărat că audierea de urgență din motive de siguranță a fost folosită pentru a colecta informații relevante pentru cercetarea suplimentară, vizând în primul rând prevenirea altor atacuri, prin reținerea teroriștilor, și era legală (dacă nimeni nu ridică obiecții față de ordinul care autorizează 48 de ore de detenție *incommunicado*; cu siguranță, poliția nu a abuzat de respectiva posibilitate). Este admis atât la nivel național, cât și de către Curte faptul că noul mod de informare asupra drepturilor a fost făcut în mod greșit, astfel încât dreptul intern a fost încălcat, iar informațiile colectate au fost considerate „potențial extrem de importante”. De exemplu, condamnarea domnului Ibrahim nu poate fi considerată echitabilă în ansamblu, chiar și în temeiul aplicării standardelor inacceptabile. Este nerelevant că, potrivit Curții, existau suficiente probe suplimentare pentru a asigura condamnarea. În lipsa unui arbitrar evident, nu este rolul Curții să pună la îndoială importanța probelor care au fost considerate ca fiind potențial extrem de importante. Interesul public pronunțat pentru obținerea unei condamnări nu poate anula garanțiile Convenției – acesta este mesajul central al cauzelor citate în hotărâre¹¹, contrar față de ceea ce afirmă Curtea, și anume că „interesul public pentru prevenirea și reprimarea atacurilor teroriste de o asemenea magnitudine, care implică o conspirație la scară amplă în vederea săvârșirii unor asasinat comise asupra cetățenilor obișnuiți aflați în viața lor cotidiană, are unul dintre cele mai constrângătoare caractere” (a se vedea pct. 293 din hotărâre). Dacă pedeapsa are un „caracter extrem de imperativ”, care mai este rolul tuturor garanțiilor acordate de Convenție? Dacă un stat consideră că un astfel de interes public imperativ există, atunci Convenția prevede un mecanism adecvat la art. 15. Derogarea este posibilă, sub supravegherea Curții. Atunci când este vorba despre prevenirea atacurilor, scopul audierilor de urgență din motive de siguranță poate constitui un aspect diferit (până la un punct) și nu putem exclude posibilitatea de a

restrânge accesul la un avocat în scopuri preventive (dacă acest lucru este impus de o amenințare iminentă). Ceea ce nu înțelegem este motivul pentru care un instrument care este necesar pentru prevenirea și protecția vieții și integrității fizice este acceptat în scopul pedepsirii (pentru a satisface nevoia de justiție, înțeleasă ca represalii)? Problema este cu atât mai bizară în prezenta cauză, în care, potrivit Curții, nu au existat suficiente probe pentru condamnare, chiar și fără a exclude probele în discuție¹².

ii) b) Domnul Abdurahman (al patrulea reclamant)

32. În cazul domnului Abdurahman, Curtea a concluzionat că nu exista niciun motiv imperativ pentru lipsa avocatului. În analiza privind caracterul echitabil global, Curtea a transferat în mod eronat sarcina probei Guvernului pentru a demonstra, în mod convingător, motivele pentru care, în mod excepțional și având în vedere împrejurările specifice ale cauzei, caracterul echitabil global al procesului nu a fost afectat iremediabil prin restrângerea accesului la consiliere juridică (a se vedea pct. 300 din hotărâre). Curtea a continuat cu abordarea evaluării de ansamblu și a concluzionat că a existat o încălcare, în primul rând având în vedere instrucțiunile judecătorului (care sunt, în esență, similare cu cele despre care s-a concluzionat că au contribuit la corectitudinea procesului în cazul primilor trei reclamanți), deoarece acestea lăsau juriului „o marjă discreționară excesivă”. Acest fapt și efectul cumulativ al altor deficiențe nu pot asigura sarcina considerabilă transferată asupra Guvernului de a demonstra caracterul echitabil.

33. Suntem de acord că drepturile celui de-al patrulea reclamant în temeiul art. 6 au fost încălcate. Acest fapt urmează interpretarea noastră dată *Salduz*: probele incriminatoare, obținute în lipsa unui avocat, au fost admise la proces. Se produce un prejudiciu iremediabil. În plus, nu exista niciun motiv imperativ pentru lipsa avocatului, care poate fi un temei distinct pentru constatarea unei încălcări a art. 6 § 3 lit. c), coroborat cu art. 6. Or, cauza fundamentală a încălcării este în altă parte. În cauza de față, poliția a continuat în cunoștință de cauză audierea atunci când a devenit clar că domnul Abdurahman trebuia tratat ca suspect, cu toate drepturile apărării aferente. Încălcarea constă în înscenarea urmată de poliție, care s-a desfășurat înainte ca prezența unui avocat să fie pusă în discuție. Cu certitudine, lipsa unui avocat a fost cauzată de această înscenare: în cazul în care o persoană nu este suspectă, nu își poate revendica drepturile acordate unui suspect. Or, lipsa unui avocat (o restrângere flagrant ilegală) este o consecință secundară în acest amplu, iremediabil abuz care a constituit un prejudiciu.

OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ COMUNĂ A DOMNILOR JUDECĂTORILOR SAJÓ, KARAKAŞ, LAZAROVA TRAJKOVSKA ȘI DE GAETANO

(Traducere)

Am votat împotriva ultimului punct din dispozitiv pentru că, în opinia noastră, Curtea ar fi trebuit să acorde despăgubiri celui de-al patrulea reclamant cu titlu de prejudiciu moral.

Având în vedere împrejurările din speță, majoritatea nu consideră că este necesar să acorde o despăgubire cu acest titlu. De altfel, observă că al patrulea reclamant poate depune o cerere în fața Comisiei pentru reexaminarea cauzelor penale pentru ca procedurile să fie redeschise (a se vedea pct. 315 din hotărâre). În această privință, trebuie amintit că o cerere formulată către Comisia pentru reexaminarea cauzelor penale nu constituie o cale de atac efectivă în sensul art. 35 § 1 [a se vedea *Tucka împotriva Regatului Unit* (dec.), 18 ianuarie 2011, pct. 15-17].

Este evident că, în temeiul art. 41, Curtea ia o decizie cu privire la cuantumul despăgubirii pentru prejudiciul moral, în cazul în care consideră că este „necesar” să acorde o reparație. Întrucât are o marjă de apreciere considerabilă în a stabili care sunt cazurile în care trebuie să li se acorde despăgubiri reclamanților, Curtea concluzionează frecvent că constatarea unei încălcări constituie o reparație echitabilă suficientă și că nu este necesară o compensație pecuniară [a se vedea, printre multe alte precedente, *Nikolova împotriva Bulgariei*, nr. 31195/96, pct. 76, CEDO 1999-II; *Vinter și alții împotriva Regatului Unit* [(MC), nr. 66069/09, 130/10 și 3896/10, CEDO 2013; *Murray împotriva Țărilor de Jos* (MC), nr. 10511/10, 26 aprilie 2016]. Pentru a ajunge la această concluzie, Curtea va ține seama de toate circumstanțele cauzei, inclusiv de natura încălcărilor constatate, precum și toate circumstanțele speciale referitoare la contextul cauzei (a se vedea, de exemplu, *Vinter*, citată anterior, și opinia separată a domnilor judecători Spielmann, Sajó, Karakaş și Pinto de Albuquerque în cauza *Murray*, citată anterior). Atunci când situația o justifică, la fel ca în cauza *McCann și alții împotriva Regatului Unit* (27 septembrie 1995, seria A nr. 219, pct. 324), în care Curtea a refuzat să acorde despăgubire cu titlu de prejudiciu moral, având în vedere faptul că cei trei suspecți de terorism care au fost uciși intenționaseră să plaseze o bombă în Gibraltar, sau atunci când natura încălcării constatate o justifică, ca în cauza *Tarakhel împotriva Elveției* (MC), nr. 29217/12, CEDO 2014, Curtea hotărăște că constatarea încălcării este suficientă pentru orice prejudiciu moral. Cu alte cuvinte, decide numai în cazuri cu totul excepționale să nu acorde despăgubiri pentru daune morale.

Pot exista, de asemenea, situații în care Curtea decide să acorde o sumă mai mică decât cea acordată în alte cauze referitoare la articolul în cauză, din nou, ținând seama de circumstanțele specifice ale contextului. Cel mai tipic exemplu este cazul *A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 3455/05, CEDO 2009, în contextul terorismului, în care Curtea a explicat pe larg [pct. 252, a se vedea, de asemenea, *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), nr. 42750/09, pct. 145, CEDO 2013] motivele pentru a acordat o sumă semnificativ mai mică decât cele acordate anterior în alte cauze de detenție nelegală.

În ceea ce privește prejudiciul moral în speță, majoritatea nu consideră necesar să acorde o sumă cu acest titlu în circumstanțele cauzei. Aceasta diferă de formularea obișnuită, potrivit căreia „constatarea unei încălcări constituie o reparație echitabilă suficientă”. A afirma că nu este necesară acordarea unei reparații, fără a oferi nici cea mai mică explicație, este o formulare nouă în jurisprudență, una despre care credem că trebuie să fie clarificată. În cazul în care majoritatea decide, pe baza mai multor elemente, să nu acorde o reparație echitabilă, ar trebui să stabilească motivele precise ale deciziei respective.

Curtea afirmă la pct. 311 din hotărâre că infracțiunile săvârșite de al patrulea reclamant au fost mai puțin grave decât cele săvârșite de primii trei reclamanți, subliniind, în același timp, importanța unor sancțiuni eficiente pentru a face față amenințării terorismului. Admite faptul că, drept urmare a efectului cumulativ al deficiențelor de ordin procedural în cazul celui de-al

patrulea reclamant, respectiv decizia de a nu-l informa asupra drepturilor și de a-i restrânge accesul la consiliere juridică, caracterul echitabil global al procesului a fost prejudiciat iremediabil. Prin urmare, a existat o încălcare a art. 6 § 1 și 3 din Convenție în cazul celui de-al patrulea reclamant.

Curtea a acordat întotdeauna o anumită sumă pentru încălcări ale art. 6 § 1 și 3 în cauze anterioare, chiar și atunci când exista o posibilitate ca procedurile să fie redeschise. În speță, întrucât reparația sugerată de majoritatea (a se vedea pct. 315 din hotărâre) are un caracter extraordinar, nu este eficientă (a se vedea *Tucka*, citată anterior, pct. 17). Este dificil să înțelegem motivarea adoptată, care pune accentul pe importanța posibilității de a exercita o cale de atac care a fost anterior declarată ineficientă.

Având în vedere gravitatea încălcării constatate în cazul celui de-al patrulea reclamant și ținând seama de circumstanțele speciale ale contextului, considerăm că ar fi trebui ca această Curte să acorde o anumită sumă cu titlu de despăgubire pentru orice prejudiciu moral pe care l-a suferit.

OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ COMUNĂ A DOMNILOR JUDECĂTORI HAJIYEV, YUDKIVSKA, LEMMENS, MAHONEY, SILVIS ȘI O'LEARY

g) I. Observații introductive

1. Dorim să clarificăm de la început că diferența de opinie față de majoritatea Marii Camere în prezenta cauză nu se referă la recapitularea principiilor generale privind art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție, în privința cărora suntem în esență de acord.¹³ Suntem, de asemenea, de acord cu majoritatea în ceea ce privește aplicarea acestor principii generale în cazul primilor trei reclamanți și cu faptul că nu s-a constatat nicio încălcare a art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție în ceea ce îi privește. Cu toate acestea, regretăm că nu putem fi de acord cu opinia majorității potrivit căreia drepturile la apărare ale celui de-al patrulea reclamant au fost încălcate cu privire la situația de fapt din speță. În privința acestui reclamant, spre deosebire de majoritate, considerăm că aplicarea criteriului celor două etape, pe care hotărârea Marii Camere l-a folosit, clarifică într-o bună măsură și conduce, totodată, la constatarea unei neîncălări.

2. Nu există nicio îndoială, astfel cum jurisprudența Curții a statuat în mod constant, că preocupările de interes public, inclusiv lupta împotriva terorismului, nu poate justifica măsuri care aduc atingere esenței însăși a drepturilor unui suspect sau unei persoane acuzate la apărare.¹⁴ Acestea fiind spuse, ar fi o greșeală să prezentăm problema de bază a Convenției, care reprezintă aspectul central al cauzelor celor patru reclamanți, ca fiind unica problemă ce stabilește limitele incursiunilor pe care interesele de securitate ale statului le pot face în drepturile individuale ale unei persoane, și anume ale celor patru reclamanți în ceea ce privește audierile lor inițiale, urmate de inculpare, trimitere în judecată și condamnarea. Acest fapt ar constitui un accent excesiv de restrictiv care ar ignora faptul că analiza Convenției în speța de față implică în mod direct drepturile omului pentru mai multe alte persoane decât cei patru reclamanți. Atunci când se confruntă cu situații precum cele care au condus la formularea prezentelor cereri, statele contractante și, apoi, această Curte au obligația să identifice o relație corespunzătoare între dreptul fundamental la un proces echitabil al persoanelor acuzate de implicarea în infracțiuni de tip terorist și dreptul la viață și securitate fizică al persoanelor afectate de presupusul comportament infracțional. După cum afirmă cu claritate hotărârea Marii Camere în prezenta cauză (la pct. 252),

„Art. 6 nu ar trebui să se aplice astfel încât să cauzeze autorităților polițienești dificultăți disproporționate pentru a combate prin măsuri efective terorismul sau alte infracțiuni grave, în vederea îndeplinirii misiunii acestora în temeiul art. 2, art. 3 și art. 5 § 1 din Convenție, pentru a proteja dreptul la viață și la securitate fizică al populației”.

În plus, recunoscând, într-un context mai general, că „[p]entru Curte, este o consecință firească a formelor luate în prezent de terorism ca guvernele să recurgă la tehnologii de vârf pentru a preveni astfel de atacuri”, caracterul schimbat și schimbător al amenințărilor teroriste moderne a fost deja identificat ca fiind relevant.¹⁵

3. Art. 2 și 3 din Convenție, nici nu mai este nevoie să se reamintească, figurează printre drepturile de bază ale Convenției și nu se poate deroga de la ele în temeiul art. 15.¹⁶ Statele contractante au obligația pozitivă, în primul rând, să pună în aplicare un cadru juridic și administrativ și, ulterior, să adopte toate măsurile concrete necesare menite să asigure protecția practică și efectivă, nu doar teoretică și iluzorie, a acestor drepturi de bază pentru toate persoanele fizice aflate sub jurisdicția lor. Statele contractante au astfel obligația să acționeze, în temeiul Convenției, atât preventiv, cât și represiv, pentru a diminua amenințările pe care terorismul la nivelurile sale actuale și în formele sale actuală îl reprezintă pentru viața și securitatea fizică a fiecărei persoane aflate sub jurisdicția lor. Această obligație se extinde în mod natural la sistemul de justiție penală și mijloacele de probă.

4. Din păcate, atunci când sunt aplicate principiile generale enunțate în hotărârea Marii Camere, majoritatea își concentrează analiza într-un mod prea limitat la aspectele pur

procedurale ale cazului celui de-al patrulea reclamant, în detrimentul unei evaluări dintr-o perspectivă mai amplă a imaginii de ansamblu, inclusiv a impactului asupra intereselor celorlalți titulari de drepturi de Convenție, după cum s-a explicat anterior.

h) II. Recapitularea principiilor generale

5. Hotărârea Marii Camere în prezenta cauză confirmă criteriul stabilit în cauza *Salduz împotriva Turciei*¹⁷ pentru a evalua dacă o restrângere privind accesul la un avocat este compatibilă cu dreptul la un proces echitabil, drept consacrat la art. 6 § 1 și 3 lit. c), și clarifică faptul că reprezintă un criteriu compus două etape. În prima etapă, instanțele naționale și, în cele din urmă, această Curte trebuie să evalueze dacă există motive imperative pentru restrângerea accesului. În a doua etapă, aceste instanțe trebuie să evalueze impactul global al restrângerii dreptului asupra caracterului echitabil general al procedurilor și să decidă dacă procedura în ansamblul său a fost echitabilă (a se vedea pct. 257 din hotărâre). Ceea ce este clar – chiar dacă nu se menționează explicit în hotărâre – este că prima etapă se referă exclusiv la evenimentele care s-au produs în timpul etapei preliminare a procesului penal. În schimb, a doua etapă implică o analiză *ex post facto* de către instanța de fond și, dacă este necesar, în apel, atât a evenimentelor premergătoare procesului cât și a desfășurării procesului, mai ales a modului în care probele strânse în timpul etapei de cercetare penală au fost ulterior folosite. Acesta este, în opinia noastră, un aspect important. În ceea ce privește prima etapă în prezenta cauză, problema dacă poliția s-a confruntat cu motive imperative astfel încât dreptul de acces să fie limitat temporar pentru fiecare dintre cei patru reclamanți trebuie să fie examinată în raport cu circumstanțe caracterizate de extremă urgență și risc pentru viața oamenilor. În schimb, a doua etapă a evaluării globale a caracterului echitabil al procesului care a urmat și admiterea declarațiilor incriminate, declarații date fără consiliere juridică, se situează într-un context complet diferit, în care aspectele legate de temeiul legal pentru orice limitare a dreptului la apărare sau pentru admiterea probelor astfel obținute capătă o importanță total diferită.¹⁸

6. Hotărârea Marii Camere subliniază criteriile prin care se stabilește dacă există motive imperative pentru a întârzia accesul la consiliere juridică și, crucial, explică faptul că lipsa unor motive imperative pentru restrângerea accesului la consiliere juridică nu este suficientă, în sine, pentru a conduce la constatarea unei încălcări a art. 6 din Convenție (pct. 258-260 din hotărâre). Hotărârea arată că, pentru a decide dacă dreptul la un proces echitabil a fost sau nu încălcat, este necesar să se examineze procedura în ansamblu, drepturile prevăzute de art. 6 § 3 în discuție în prezenta cauză fiind mai degrabă aspecte specifice ale dreptului global la un proces echitabil decât scopuri în sine (pct. 262 din hotărâre). Cu toate acestea, în cazul în care nu există motive imperative pentru a restrânge exercitarea dreptului la consiliere juridică, instanțele naționale trebuie să aplice un control foarte strict în evaluarea echității, iar lipsa unor motive imperative va cântări greu în balanță atunci când se evaluează caracterul echitabil global al procedurii și poate înclina balanța în favoarea constatării unei încălcări a art. 6 § 1 și 3 lit. c) (pct. 265 din hotărâre). În cele din urmă, hotărârea prevede o listă neexhaustivă de factori, preluați din jurisprudența consacrată a Curții, care ar trebui să fie luați în considerare la evaluarea impactului lipsurilor procedurale din faza de urmărire penală în ceea ce privește caracterul echitabil global al procedurii penale (pct. 274 din hotărâre).

7. Această clarificare a principiilor generale care trebuie aplicate în momentul în care se evaluează orice tip de restrângere adusă dreptului de acces la un avocat este pozitivă și ar trebui să fie salutată. *Salduz* reprezintă o piatră de hotar în jurisprudența Curții referitoare la art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție. Cu toate acestea, formularea pasajului-cheie din hotărârea *Salduz* de la pct. 55, care conține nu mai puțin de patru clauze de încadrare – „ca regulă generală”, „cu excepția cazului în care se demonstrează”, „chiar dacă” și „în principiu” –, evidențiind în același timp că regula enunțată nu este absolută, face dificil de stabilit ce efect are lipsa unor motive imperative asupra evaluării caracterului echitabil global al procedurii și

nivelul de control care se impune în lipsa sau în prezența unor astfel de motive. Deși în hotărârea *Salduz* nu există motive imperative, Marea Cameră a procedat, cu toate acestea, la o examinare a caracterului echitabil global al procesului reclamantului.

i) III. Prima etapă a criteriului *Salduz*: existența unor motive imperative în cazul celui de-al patrulea reclamant

8. Hotărârea Marii Camere identifică un exemplu a ceea ce ar putea să constituie motive imperative în sensul criteriului sus-menționat, și anume existența unei necesități urgente de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică (pct. 259 din hotărâre). Criteriul stabilit în hotărâre (pct. 258) în ceea ce privește existența motivelor imperative este unul stringent – restrângerile aduse dreptului de acces sunt permise numai în situații excepționale, trebuie să aibă caracter temporar, trebuie să se bazeze pe o evaluare individuală a circumstanțelor speciale ale cauzei și trebuie să aibă un temei în dreptul intern.

9. Marea Cameră admite că o astfel de necesitate exista la momentul în care audierile de urgență din motive de siguranță ale primelor trei reclamânți au fost efectuate. Circumstanțele erau în mod clar excepționale și posibilitatea de noi pierderi și extinse de vieți omenești era extrem de ridicată. Londra se confruntase cu cel mai grav atac terorist cu 2 săptămâni înainte și descoperirea unor dispozitive nedetonate cu 4 zile înainte să se desfășoare audierea celui de-al patrulea reclamant (a se vedea pct. 14-15 și 138-142 din hotărâre) indicau posibilitatea unui nou val de atacuri teroriste. Cu o singură excepție, toate persoanele suspectate de acest nou atac erau în libertate și libere să detoneze alte bombe, eventual cu succes. Poliția opera sub presiune enormă și prioritatea numărul unu era, firește, obținerea în regim de urgență de informații privind orice atacuri viitoare și identitatea celor potențial implicați în complot pentru a preveni pierderea de noi vieți omenești. Restrângerea dreptului primilor trei reclamânți la un avocat era de natură temporară, a avut loc o evaluare individuală a cazurilor lor și existat un temei pentru restrângere în dreptul intern (pct. 186-198 din hotărâre). Decizia de a restrânge consilierea juridică a fost ulterior reexaminată de instanța de fond și de curtea de apel în cursul celei de-a doua etape a criteriului *Salduz* sus-menționat (pct. 65-95, 106-118 și 123-136 din hotărâre).

10. O neregulă în cazul unuia dintre reclamânți – domnul Ibrahim – nu afectează constatarea potrivit căreia existau motive întemeiate. În schimb, hotărârea (la pct. 278) plasează această neregulă în contextul operațiunilor poliției în desfășurare, făcând trimitere, printre altele, la numărul de persoane care fuseseră arestate, detenția lor într-o secție de poliție, necesitatea de a evita comunicarea dintre persoanele private de libertate, precum și contaminarea încrucișată a probelor criminalistice. Potrivit formulării din hotărâre, „[p]osibilitatea de a restrânge exercitarea dreptului de acces la consiliere juridică în împrejurări excepționale, precum cele din prezenta cauză reflectă condițiile unice și deosebit de dificile”.

11. Aplicând aceleași criterii celui de-al patrulea reclamant, considerăm că este imposibil să se concluzioneze că poliția nu putea invoca, de asemenea, în cazul său, motive imperative care să justifice o restrângere temporară a dreptului său de acces la un avocat. Cel de-al patrulea reclamant a fost invitat să se prezinte la secția de poliție pentru a oferi asistență în calitate de potențial martor (pct. 139 din hotărâre). Atunci când, într-un fel sau altul în timpul audierii, părea că se află în pericolul de a se autoincrimina, regula normală, atât în temeiul codului de bune practici aplicabil al poliției interne [Codul C, care era unul dintre cele emise în temeiul Police and Criminal Evidence Act 1984 („PACE”) (Legea din 1984 privind poliția și probele în materie penală) – a se vedea pct. 181-198 din hotărâre], cât și al Convenției, era să îl trateze începând din acel moment ca suspect beneficiind de drepturile obișnuite la apărare, în special de a fi informat asupra drepturilor și de a avea acces la consiliere juridică cât mai curând posibil, pentru a nu prejudicia poziția sa. Acest lucru nu s-a produs. Nu există nicio îndoială că plângerile celui de-al patrulea reclamant impuneau așadar o examinare

„deosebit de minuțioasă”, ceea ce curtea de apel a recunoscut (pct. 175 din hotărâre).

12. Cu toate acestea, respingem respectuos concluzia majorității (pct. 299-300 din hotărâre) că „Guvernul nu a demonstrat în mod convingător, pe baza probelor de la momentul faptelor, existența motivelor imperative în cazul celui de-al patrulea reclamant” pentru restrângerea accesului celui de-al patrulea reclamant la un avocat în timpul audierii inițiale.

13. Pentru început, evenimentele din Londra și circumstanțele în care a avut loc operațiunea poliției erau la fel de excepționale atunci când a avut loc audierea primilor trei reclamanți ca și atunci când a fost audiat cel de-al patrulea reclamant, în seara zilei de 27 iulie. Necesitatea urgentă de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică, recunoscute de majoritate la pct. 276 din hotărâre, era, așadar, la fel de reală pentru primii reclamanți pe cât era de reală pentru al patrulea. Exista teama reală că autorii atacului cu bombă ratat vor reveni pentru a-și duce la capăt atacul inițial, ratat. Poliția credea că cel de-al patrulea reclamant putea ști unde s-ar fi putut duce unul dintre atacatorii cu bombă suspectați – domnul Husain Osman – și ar fi putut să știe care erau eventualele planuri ale domnului Osman (a se vedea pct. 15, 61 și 137-139 din hotărâre). Poliția avea de făcut o alegere dificilă: dacă, în lipsa altor informații directe de la sau în legătură cu atacatorii cu bombă suspectați – doar unul se afla în arest, dar nu discuta cu poliția, iar ceilalți erau încă în libertate –, să continue să obțină din partea reclamantului informații capabile să salveze vieți și să protejeze publicul sau să respecte codul de poliție aplicabil, informându-l pe reclamant asupra drepturilor sale, cu riscul de a stopa fluxul de informații de securitate valoroase. Curtea Supremă a Statelor Unite ale Americii a făcut o observație similară în cazul *New York v. Quarles*¹⁹ susținând că există o excepție de siguranță publică de la obligația ca, înainte de a fi interogați de poliție, suspectii să fie informați cu privire la drepturile lor constituționale la tăcere și la consiliere juridică înainte ca răspunsurile lor să fie admise drept probe la proces.

14. Faptul că statutul procedural al celui de-al patrulea reclamant era inițial diferit de cel al primilor trei – întrucât fusese adus la secția de poliție în calitate de martor, nu de suspect –, precum și că, atunci când a devenit suspect, a avut această calitate în legătură cu o infracțiune distinctă nu poate repune în discuție evaluarea obiectivă a necesității urgente cu care se confrunta Poliția Metropolitană a Londrei la 27 iulie. În plus, cel de-al patrulea reclamant a dat declarația sa în calitate de martor la primele ore ale zilei de 28 iulie și a fost arestat și informat asupra drepturilor sale ulterior în aceeași dimineață, moment la care, trebuie amintit, acesta a refuzat asistența unui avocat. Cu alte cuvinte, restrângerea dreptului de acces la un avocat a fost, de asemenea, temporară. O evaluare individuală a modului în care ar fi trebuit să acționeze poliția în cazul său a avut loc în seara zilei de 27 iulie, când polițiștii care îl audiau au suspendat audierea, întrucât cel de-al patrulea reclamant se afla în pericolul de a se autoincrimina, și au solicitat instrucțiuni din partea unui ofițer superior, care a dat instrucțiuni ca audierea să continue.

15. În ciuda acestui lucru, majoritatea (începând cu pct. 258 din hotărâre) acordă o importanță considerabilă, într-adevăr decisivă, analizei „motivelor imperative” la întrebarea dacă decizia poliției de a nu-l informa asupra drepturilor sale și de a-i acorda acces la un avocat a avut un temei în dreptul intern. Or, această întrebare trebuie, după cum vom vedea, să fie examinată mai degrabă în contextul caracterului echitabil global al procedurii [pct. 19 lit. b) și pct. 24-25 din prezenta opinie și pct. 274 lit. b) din hotărâre]. Ca urmare a acestei abordări eronate, Curtea nu și-a pus o întrebare esențială atunci când a stabilit dacă existau motive imperative în privința celui de-al patrulea reclamant. Întrebarea esențială era următoarea: era justificat ca autoritățile să considere la momentul respectiv că a informa martorul asupra drepturilor sale ca suspect le-ar fi împiedicat să răspundă necesității urgente de a preveni consecințele grave care ar fi rezultat din executarea cu succes a unui atac terorist? Această întrebare de ordin esențial se află în centrul analizei motivelor imperative, dar este ignorată de majoritate, care preferă în schimb să se concentreze pe problema de procedură care, deși este de o importanță fundamentală pentru concluzia finală, își are locul firesc în a doua etapă a criteriului *Salduz*. În lipsa luării în considerare a situației de fapt din momentul

audierii inițiale a poliției, legate de necesitatea urgentă de a preveni efectele temute în ce privește viața și integritatea fizică a publicului, cea mai mare parte a analizei majorității privind existența sau inexistența unor motive imperative în cazul celui de-al patrulea reclamant este denaturată prin greutatea preponderentă acordată faptului că nu a fost respectat Codul de bune practici deși, în același timp, se presupune că era rezonabil ca poliția să recurgă la alternative. În mod ironic, alternativa sugerată la pct. 299 din hotărâre, și anume desfășurarea unei audieri de urgență din motive de siguranță după cum prevede The Terrorist Act, ar fi impus cu certitudine să existe motive imperative – justificate.

16. În plus, principala critică adusă cu acest titlu (la pct. 298 din hotărâre) – că „posibilitatea de a priva un suspect de drepturile procedurale garantate de cod, refuzând modificarea calității în care acesta este audiat [din martor care oferă sprijin poliției în suspect] atunci când o astfel de schimbare a devenit adecvată, nu este prevăzută în dreptul intern” – este ușor departe de realitate. A impune reguli detaliate la nivelul pe care îl dorește majoritatea pare să fie însemne a cere statelor contractante ceva care se apropie de perfecție. PACE și Codurile de bune practici aferente sunt extrem de detaliate în sine. Circumstanțele cazului celui de-al patrulea reclamant – care, la fel ca și cazurile celorlalți trei reclamanți, au avut loc înainte de hotărârea de principiu a Curții în *Salduz împotriva Turciei*, citată anterior – au fost extraordinare. Convenția nu se așteaptă ca legiuitorii să prevadă orice situație eventuală. În speță, era evident că, în mod normal, codul poliției aplicabil impunea informarea asupra drepturilor și accesul la un avocat dacă un martor se aducea de unul singur în situația de suspect, după cum a demonstrat reacția celor doi ofițeri de poliție care realizau audierea (a se vedea pct. 140 din hotărâre). Ofițerul de poliție superior căruia i-au prezentat situația a făcut o evaluare individuală în lumina circumstanțelor speciale ale unui atac terorist cu bombă eșuat și nerezolvat, conținutul acestei evaluări, deși neredactat, fiind evident pentru oricine, pe baza bunului simț. În mod crucial, cadrul legislativ oferea garanții în ceea ce privește corectitudinea utilizării ulterioare ca probă a declarațiilor obținute în cursul audierii de către poliție.

17. După cum am indicat anterior, nerespectarea Codului de practici al poliției aplicabil nu poate obliterate evaluarea obiectivă a gradului de pericolozitate și volatilitatea circumstanțelor cu care se confruntau poliția și publicul larg. Nu sugerăm că o astfel de nerespectare a cerințelor naționale privind audierea suspectilor de către poliție nu ar trebui să aibă niciun efect asupra analizei din perspectiva art. 6 § 1 și 3 lit. c) pe care instanțele de fond și de apel erau obligate să le efectueze. Dar, după cum am indicat mai sus, consecințele juridice ale unei astfel de neconformități ar fi trebuit să fie evaluate, în viziunea noastră, în a doua etapă a evaluării, când se stabilea caracterul echitabil global al procesului celui de-al patrulea reclamant. Totodată, acesta este modul, trebuie să adăugăm, în care dreptul intern aplicabil a abordat chestiunea. După cum reiese din rezumatul prezentat juriului de instanța de fond (pct. 169 din hotărâre), încălcarea codului nu conduce, ca o chestiune de drept intern, la respingerea automată ca probă a unei declarații scrise făcute de un martor care ulterior primește calitatea de inculpat. Admisibilitatea acestor probe urma mai degrabă să fie evaluată de instanța de fond în contextul *voir dire*, pe baza prevederilor foarte clare ale art. 76 alin. (2) și ale art. 78 din PACE. Orice altă abordare în prima etapă a evaluării motivelor imperative este de natură să facă această primă etapă a criteriului *Salduz* să fie lipsită de obiect.

18. În concluzie cu privire la acest aspect, considerăm că existau într-adevăr „motive imperative” la acel moment crucial în anchetarea atacului cu bombă eșuat, astfel încât poliția să nu-l informeze asupra drepturilor pe cel de-al patrulea reclamant și să-i întârzie temporar accesul la consiliere juridică pe baza unei evaluări individuale a situației de fapt. În ce privește întrebarea dacă folosirea ulterioară a declarației date de reclamant a făcut ca procesul său să fie inequitabil în cadrul procedurii penale declanșate împotriva sa este un alt aspect care trebuie examinat în cadrul celei de-a doua etape a evaluării caracterului echitabil global al procedurilor. După cum se afirmă în hotărârea Marii Camere (pct. 274),

„Plângerile privind nerespectarea, explicită sau implicită, a drepturilor consacrate la art. 6 în faza de

urmărire penală din cadrul procedurilor penale se vor materializa deseori în faza de judecată, când probele obținute sunt admise.”

j) IV. A doua etapă a criteriului *Salduz*: evaluarea caracterului echitabil global al procedurilor în privința celui de-al patrulea reclamant

19. Factorii care trebuie luați în considerare atunci când se evaluează caracterul echitabil al procesului și apelului în ansamblu ale celui de-al patrulea reclamant sunt prezentate într-o listă non-exhaustivă la pct. 274 din hotărâre:

„a) vulnerabilitatea deosebită a reclamantului, de exemplu, pe motive de vârstă sau de capacitatea mentală;

b) cadrul juridic care reglementează faza de urmărire penală și admisibilitatea probelor în faza de judecată și dacă s-a asigurat respectarea sa; atunci când se aplică o așa-numită normă de excludere, este puțin plauzibil ca procedura în ansamblul său să fie considerată inechitabilă;

c) existența sau inexistența posibilității pentru reclamant de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune utilizării acestora;

d) calitatea probelor și dacă circumstanțele în care au fost obținute pun la îndoială credibilitatea sau acuratețea acestora, ținând seama de gradul și natura oricărei constrângeri;

e) în cazul în care probele au fost obținute în mod nelegal, nelegalitatea în cauză și, în cazul în care reiese dintr-o altă încălcare a articolului din Convenție, natura încălcării constatate;

f) în cazul unei declarații, natura declarației și dacă aceasta a fost retractată prompt sau modificată;

g) scopul atribuit probelor și, în special, dacă probele au format o parte integrantă sau o parte semnificativă a celor care au stat la baza condamnării, precum și forța probantă a altor mijloace de probă în cauză;

h) dacă aprecierea vinovăției s-a realizat de către magistrați profesioniști sau jurați și, în acest din urmă caz, conținutul îndrumărilor oferite juriului;

i) ponderea interesului public în urmărirea penală a infracțiunii specifice în cauză și sancționarea autorului său;

j) alte garanții procedurale asigurate de dreptul și practica interne.”

20. Imposibilitatea de a fi de acord cu colegii noștri din majoritate în ceea ce privește corectitudinea admiterii declarației date inițial poliției de către al patrulea reclamant drept probă la proces se întemeiază pe două motive.

21. În primul rând, după cum am indicat anterior, considerăm că poliția putea să invoce existența unor motive imperative pentru a restrânge temporar drepturile celui de-al patrulea reclamant în temeiul art. 6. Ca urmare, spre deosebire de majoritate, care neagă existența unor motive imperative în acest sens și așadar alterează considerabil sarcina probei care îi revenea Guvernului, vom evalua caracterul echitabil global al a procesului fără a o supune nivelului de control foarte strict care rezultă din lipsa unor astfel de motive imperative (pct. 265 din hotărâre). Cu toate acestea, având în vedere importanța dreptului la un proces echitabil, considerăm că guvernul pârât, în contextul evaluării caracterului echitabil global, are obligația să demonstreze că dreptul la apărare nu a fost afectat în mod iremediabil de restrângerea inițială, temporară a accesului la consiliere juridică; vom examina nerespectarea Codului de bune practici al poliției și factorii prezenți mai sus având în minte aceste aspecte.

22. În al doilea rând, considerăm că dacă circumstanțele referitoare la cel de-al patrulea reclamant sunt examinate în lumina acestor factori diferiți, devine evident că aplicarea principiilor generale stabilite atât de clar în hotărârea din prezenta cauză ar trebui să conducă la constatarea unei neîncălări. Încă o dată, subliniem faptul că nu suntem deloc în dezacord cu majoritatea în ceea ce privește a doua etapă a criteriului *Salduz*, astfel cum a fost confirmată și clarificată în cauza *Ibrahim și alții*; dezacordul nostru este legat de aplicarea sa la faptele din cazul celui de-al patrulea reclamant.

23. Vom continua acum să examinăm factorii enumerați mai sus.

- i) a) vulnerabilitatea deosebită a reclamantului, de exemplu, pe motive de vârstă sau de capacitatea mentală

24. Cel de-al patrulea reclamant, spre deosebire de reclamanții din unele cazuri anterioare în fața Curții,²⁰ nu poate fi considerat ca fiind în mod deosebit vulnerabil din cauza vârstei sale sau capacității sale mentale sau orice alt motiv. Într-adevăr, nu s-a sugerat în niciun moment că cel de-al patrulea reclamant ar fi fost deosebit de vulnerabil fie din cauza vârstei, circumstanțelor sau capacității mentale. Instanța de fond a arătat că era un tânăr inteligent, angajat la o firmă de avocatură (pct. 171 din hotărâre). Deși a fost audiat ca martor până la primele ore ale zilei de 28 iulie, nu a existat niciun fapt neobișnuit sau deosebit de lung ca durată cu privire la această primă audiere a sa, cu excepția punerii sub semnul întrebării a statutului său procedural exact. Instanța de apel a examinat în mod expres problema vulnerabilității în legătură cu condamnarea (pct. 177 din hotărâre).

- ii) b) cadrul juridic care reglementează faza de urmărire penală și admisibilitatea probelor în faza de judecată și dacă s-a asigurat respectarea sa; atunci când se aplică o așa-numită normă de excludere, este puțin plauzibil ca procedura în ansamblul său să fie considerată inechitabilă;

- iii) j) alte garanții procedurale asigurate de dreptul și practica interne.

25. În ceea ce privește acești doi factori, merită amintită concluzia Camerei (pct. 215 din hotărârea Camerei):

„[A] existat un cadru legislativ clar care reglementa admisibilitatea, în cazul procedurii penale ulterioare, a probelor obținute în cursul audierii de către poliție. În plus față de interdicția prevăzută la art. 76 din PACE referitoare la admiterea ca probă a unei mărturii obținute prin opresiune sau care să nu fie credibilă, instanța de fond putea hotărî, potrivit art. 78 din PACE, să nu admită probe care ar putea avea un efect negativ asupra caracterului echitabil al procedurii [a se vedea supra, pct. 152-154 (actualmente pct. 199-210 din Hotărârea Marii Camere)]. Legislația a fost aplicată cu atenție de către instanța de fond atunci când s-a pronunțat asupra contestației celui de-al patrulea reclamant privind admisibilitatea mărturiei sale [...]”.

26. Instanța de fond a stabilit în cursul *voir dire* că nimic din ceea ce au afirmat sau făcut ofițerii de poliție nu au transformat declarația de martor într-una necredibilă. Având în vedere, de asemenea, faptul că reclamantul a reafirmat în mod liber declarația după ce a fost informat asupra drepturilor și a beneficiat de consiliere juridică, instanța de fond a hotărât că nu exista niciun motiv pentru a exclude mărturia în temeiul art. 76 sau 78 din PACE (pct. 159 din hotărâre). Este posibil să fi existat o deviere de la Codul de bune practici, iar această deviere a fost intenționată, având în vedere necesitatea urgentă care prelua, dar poate acest lucru să conducă la concluzia că „decizia de a-l audia pe cel de-al patrulea reclamant ca martor nu avea niciun temei în dreptul intern” (pct. 302 din hotărâre)? Credem că nu.

- iv) d) calitatea probelor și dacă circumstanțele în care au fost obținute pun la îndoială credibilitatea sau acuratețea acestora, ținând seama de gradul și natura oricărei constrângeri;

- v) e) în cazul în care probele au fost obținute în mod nelegal, nelegalitatea în cauză și, în cazul în care reiese dintr-o altă încălcare a articolului din Convenție, natura încălcării constatate

27. Acești doi factori pot fi, de asemenea, examinați împreună.

28. Reclamantul nu a fost arestat și s-a deplasat voluntar la secția de poliție la 27 iulie 2007. El ar fi putut să plece în orice moment. Nu a existat nicio o coerciție sau constrângere în timpul audierii, spre deosebire de *Salduz* și alte cauze. Acest lucru a fost stabilit în mod clar ca element de fapt de către instanța de fond (pct. 159 din hotărâre), confirmat implicit de curtea de apel (pct. 175 din hotărâre) și este recunoscut de majoritate în hotărâre (pct. 306 din hotărâre). Continuarea audierii fără a-l informa pe reclamant asupra drepturilor și fără a-i oferi asistența unui avocat nu a fost produsul unei practici sistematice, ci a fost determinată de imperative specifice în interesul siguranței publice, care au apărut în mod neprevăzut în circumstanțele excepționale ale cauzei.

29. În măsura în care este clar că mărturia a fost obținută cu încălcarea codului de poliție aplicabil – al patrulea reclamant nu a fost informat asupra drepturilor la momentul oportun –, această neregulă nu a fost ignorată, ci a fost luată în considerare de instanțele naționale, în special de curtea de apel (care a notat că „modul în care s-a comportat poliția este, fără îndoială, îngrijorător” – a se vedea pct. 175 din hotărâre), înainte să concluzioneze, totuși că, în ansamblu, al patrulea reclamant a beneficiat de un proces echitabil. Hotărârea Marii Camere reiterează ceea ce Curtea a recunoscut anterior, respectiv că, cu excepția probelor obținute prin tortură sau alte rele tratamente interzise de art. 3 din Convenție, nerespectarea normelor de drept intern nu constituie, în sine, „lipsă de echitate” în sensul art. 6 din Convenție (pct. 254):

„[N]u este rolul Curții să stabilească, ca o chestiune de principiu, dacă anumite tipuri de probe, inclusiv probe obținute în mod nelegal din punctul de vedere al dreptului intern, pot fi admisibile. [...] Întrebarea la care trebuie să se răspundă este dacă procesul în ansamblul său, inclusiv modul în care au fost obținute probele, a fost echitabil [...]”.

30. În orice caz, deși cel de-al patrulea reclamant nu a fost informat de îndată despre drepturile procedurale acordate în mod normal suspectilor în temeiul dreptului intern, cât și în temeiul Convenției, nu calificăm în termeni peiorativi, așa cum face majoritatea (pct. 299 și 306 din hotărâre), consecințele acestei nereguli din dreptul intern, afirmând că acesta a fost „indus în eroare” în cursul audierii poliției.

vi) c) existența sau inexistența posibilității pentru reclamant de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune utilizării acesteia;

vii) f) în cazul unei declarații, natura declarației și dacă aceasta a fost retractată prompt sau modificată;

viii) h) dacă aprecierea vinovăției s-a realizat de către magistrați profesioniști sau jurați și, în acest din urmă caz, conținutul îndrumărilor oferite juriului.

31. Vom examina acești factori interconectați împreună.

32. Cu toate că, din momentul în care a fost arestat la finalul audierii sale inițiale, cel de-al patrulea reclamant a avut posibilitatea să conteste autenticitatea celor afirmate în declarație, inclusiv în cursul procesului și în fața acestei Curți, nu a procedat niciodată astfel. În nicio etapă a procedurilor interne nu a încercat să avanseze orice altă versiune a evenimentelor decât cea oferită poliției în cursul audierii inițiale (a se vedea, în special, pct. 149-152 și 168 din hotărâre). Considerăm că este un aspect foarte important al cauzei.

33. Cel de-al patrulea reclamant a așteptat până la proces înainte de a obiecta cu privire la folosirea declarației sale inițiale. Până la acel moment, după ce a primit consiliere juridică, s-a bazat pe declarație ca mijloc de a demonstra lipsa intenției și a acțiunii infracționale (a se vedea observațiile cu privire la acest din hotărârea Camerei, pct. 219-221). În urma audierii inițiale, cel de-al patrulea reclamant avea posibilitatea să-și retragă declarația dată cu acea ocazie din motivele pe care le-a expus ulterior în cadrul procesului și în fața Curții. Nu a explicat în niciun moment motivul pentru care, în opinia sa, nu a putut să o conteste într-o etapă anterioară.

34. Instanțele naționale de două grade de jurisdicție au examinat în detaliu argumentele sale cu privire la inadmisibilitatea declarației, dar le-au respins. Instanța de fond a oferit indicii detaliate juriului cu privire la condițiile în care a fost obținută declarația inițială, atrăgând juraților atenția asupra argumentelor celui de-al patrulea reclamant privind caracterul deficitar al declarației și invitându-i să o ignore dacă ar considera nu a fost dată de bună voie sau nu era credibilă. Mărturisim că avem anumite dificultăți în a înțelege critica de la pct. 310 din hotărârea atacată, conform căreia „indiciile oferite de instanța de fond le-a lăsat juraților o marjă de apreciere excesivă în ceea ce privește modul în care să fie luată în considerare declarația și forța sa probatorie”. Această critică pare să fie în contradicție cu rolul juraților în sistemele de justiție penală de drept comun și să denatureze însuși sensul indicilor oferite. Cu

privire la primul aspect, jurisprudența Curții în materia art. 6 necesită o evaluare pentru a stabili dacă au fost instituite suficiente garanții ca să se evite orice risc de arbitrar și să i se permită inculpatului să înțeleagă motivele condamnării sale. Astfel de garanții procedurale pot include, de exemplu, indicii sau orientări oferite juraților de către judecătorul care prezidează ședința cu privire la aspectele juridice care apar sau probele produse, și întrebări precise, fără echivoc, puse juraților de către judecător, care formează un cadru pe care se bazează verdictul sau este compensat suficient faptul că nu sunt motivate răspunsurile juraților.²¹ Considerăm că este dificil să se susțină că aceste cerințe nu au fost respectate în speță. Mai precis, Curtea a recunoscut „rolul juraților [în dreptul procesul englez] de ultimul arbitru al faptelor”.²² Nu este sarcina Curții să standardizeze sistemele juridice din Europa impunând un anumit model al procesului cu jurați sau un anumit grad de implicare a cetățenilor în administrarea justiției.²³ Cu privire la al doilea aspect, indiciile oferite juraților constau, în limbaj comun, în a le spune juraților că ar trebui să trateze declarația inițială a celui de-al patrulea reclamant cu prudență și să o ignore dacă vor considera că, deși adevărată, nu e credibilă sau a fost obținută în mod incorect (prin „înșelăciune”, după cum a susținut cel de-al patrulea reclamant – pct. 169 din hotărâre). Este dificil de văzut neajunsul unor astfel de indicii.

ix) g) scopul atribuit probelor și, în special, dacă probele au format o parte integrantă sau o parte semnificativă a celor care au stat la baza condamnării, precum și forța probantă a altor mijloace de probă în cauză

35. Contrar celor susținute de majoritate în hotărâre, condamnarea celui de-al patrulea reclamant nu s-a întemeiat în mod substanțial pe declarația sa inițială (a se vedea pct. 307 din hotărâre). Deși s-ar putea considera că a jucat un rol important în dosarul acuzării, importanța sa a fost semnificativ influențată de decizia celui de-al patrulea reclamant de a nu o retracta, ci mai degrabă de a o repeta și de a se baza pe ea după ce a fost arestat și a primit consiliere juridică, precum și pe decizia sa de a păstra tăcerea la proces, fără a oferi vreo probă care să submineze, să contrazică sau să explice proba prezentată de acuzare. În orice caz, existau numeroase alte probe incriminatoare care îl legau pe cel de-al patrulea reclamant de suspectul atacului cu bombă, domnul Osman, între care, în special: o înregistrare CCTV a celui de-al patrulea reclamant împreună cu suspectul atacului cu bombă și, cu o altă ocazie, cu unul dintre coinculpați (domnul Wahbi Mohammed); amprente digitale care probează că al patrulea reclamant știa cine este domnul Osman și că aceasta era căutat de poliție; telefonul mobil care probează că al patrulea reclamant a contactat un alt coinculpat (domnul Abdul Sherif), precum și pe suspectul atacului cu bombă; analiza rețelei de telefonie mobilă arată că suspectul atacului cu bombă a efectuat apeluri telefonice din apartamentul celui de-al patrulea reclamant, iar acesta din urmă s-a întâlnit cu domnul Sherif pentru a ridica pașaportul folosit de suspectul atacului cu bombă; declarația orală a domnului Sherif potrivit căreia al patrulea reclamant i-a solicitat și a obținut de la el respectivul pașaport; declarația orală a suspectului atacului cu bombă, deja găsit vinovat, domnul Osman, care a confirmat veridicitatea declarației inițiale a celui de-al patrulea reclamant (toate acestea sunt expuse la pct. 308 din hotărâre, cu trimiteri la punctele relevante din expunerea faptelor). Faptul că declarația inițială a oferit temeiul pe baza căruia poliția l-a suspectat mai întâi și apoi pus sub acuzare pe cel de-al patrulea reclamant (aspect invocat de majoritate la pct. 309 din hotărâre) nu înseamnă că includerea acestuia printre probele prezentate la proces a făcut ca drepturile sale la apărare să fie iremediabil prejudiciate. După cum arată examinarea celorlalți factori din lista neexhaustivă oferită de hotărârea Marii Camere, nu aceasta este situația în speță.

x) i) ponderea interesului public în urmărirea penală a infracțiunii specifice în cauză și sancționarea autorului său

36. După cum s-a explicat la începutul prezentei opinii, acesta este, în opinia noastră, un considerent căruia majoritatea nu i-a acordat suficientă importanță. Atrocitățile săvârșite în

ultimii ani în diferite state membre ale Consiliului Europei demonstrează pe larg rolul-cheie pe care îl joacă susținerea logistică și de alte tipuri în comiterea de infracțiuni teroriste astăzi care implică, așa cum se întâmplă, crime în masă nediferențiate. Ce rezultă de aici este, în primul rând în timp, acțiunea urgentă a poliției pentru a limita la maximum continuarea unui pericol iminent pentru public, odată ce are loc sau e în desfășurare un atac terorist (în principal o chestiune de „motive imperative”) și, ulterior, necesitatea de a urmări penal, ori de câte ori este posibil, în cadrul unor proceduri în care dreptul la un proces echitabil sunt respectate, pe cei suspectați în mod rezonabil că fac parte dintr-o rețea de sprijin a unui grup terorist. Atunci când este vorba despre a identifica o relație adecvată între diferitele drepturile ale omului în discuție atunci când sunt abordate aspecte legate de atacuri teroriste de tipul celor în discuție în speță, există riscul „de a nu vedea pădurea de copaci” dacă analiza se concentrează excesiv pe imperativele de procedură penală, în detrimentul considerațiilor mai largi ale obligației statului modern de a se asigura o protecție practică și eficientă a drepturilor omului pentru toți cei care se află în jurisdicția sa. Protecția drepturilor omului într-o democrație presupune că, fie și atunci când autoritățile se confruntă cu atacuri nediferențiate asupra unor persoane nevinovate care își desfășoară viața de zi cu zi, scopul legitim de a asigura dreptul la viață și securitate fizică al publicului nu poate justifica recurgerea la mijloace de represiune inechitabile și nejustificate. Obiectul de bază al art. 6 sub aspectul său penal este de a elimina riscul condamnării unor persoane nevinovate. Păstrând acest aspect în minte, un aspect care se află la baza jurisprudenței Curții, după s-a afirmat anterior, că preocupările de interes public, inclusiv lupta împotriva terorismului, nu pot justifica măsuri care să aducă atingere esenței însăși a drepturilor la apărare ale unui suspect sau unei persoane acuzate.²⁴ Cu toate acestea, o considerație paralelă este aceea că nici imperativele de procedură penală nu pot extirpa legitimitatea interesului public în joc, întemeiat la rândul său pe drepturile fundamentale ale Convenției - dreptul la viață și dreptul la siguranța celorlalți.

k) V. Concluzie

37. Concluzia noastră în privința întrebării dacă reprezintă o negare a dreptului la un proces echitabil cauza celui de-al patrulea reclamant poate fi rezumată după cum urmează. Există o situație excepțională de pericol pentru populație în momentul în care cel de-al patrulea reclamant dădea declarația sa inițială poliției. Suspecții atentatului cu bombă erau încă în libertate. În momentul audierii inițiale, existau „motive imperative” în sensul *Salduz*, și în sensul confirmat și clarificat în hotărârea Marii Camere, pentru a restrânge în mod excepțional dreptul de acces la consiliere juridică acordat în temeiul dreptului intern și al Convenției, din primul moment al audierii de către poliție în calitate de suspect. Așadar, ordinea publică impunea ca persoanele care au oferit sprijin logistic și financiar teroriștilor să fie, de asemenea, puse sub acuzare ori de câte ori există posibilitatea. În ceea ce privește incidența admiterii declarației inițiale asupra caracterului echitabil global al procesului celui de-al patrulea reclamant, existau suficiente garanții compensatorii în cadrul legislativ și i-au fost puse la dispoziție în cursul procedurilor penale, inclusiv înainte și în timpul judecății, precum și în apel. Ceea ce a afirmat reclamantul în declarația sa inițială la poliție nu a fost obținut prin coerciție sau constrângere. Declarația nu a fost niciodată contestată de către acesta ca fiind neadevărată. Nu a fost retrasă de către acesta la vreun moment în faza preliminară a procedurilor, așa cum ar fi putut-o face, de exemplu, în diversele ocazii în care a fost ulterior audiat de poliție. Dimpotrivă, în toate acele ocazii, și după ce a primit consiliere juridică, a confirmat declarația inițială și s-a bazat pe ea în apărare. În afară de această primă declarație la poliție, existau alte probe importante incriminatoare împotriva sa pe baza cărora a fost găsit vinovat de jurați, inclusiv declarația orală a celui suspectat de atacul cu bombă martori (și, apoi, condamnat), domnul Osman. Cel de-al patrulea reclamant nu a sugerat niciodată că ar exista vreo altă explicație a faptelor în ceea ce privește contactele sale cu domnul Osman, contacte dovedite de alte probe – directe și credibile. După cum a indicat

curtea de apel, nu a existat nicio dovadă că cel de-al patrulea reclamant a dat declarația pentru că ar fi crezut că nu va fi pus sub acuzare și nu a fost dată nicio afirmație în acest sens de către personale însărcinate cu urmărirea penală (a se vedea pct. 176 din hotărâre). Faptul că nu a fost urmat Codul de bune practici al poliției în ceea ce privește audierea sa inițială ca suspect a fost cântărită de instanțele naționale, în primă instanță și în apel, în evaluarea lor detaliată asupra caracterului echitabil global al procedurilor; indicii detaliate au fost date juraților de către instanța de fond, care a atras atenția juraților asupra argumentelor celui de-al patrulea reclamant privind echitatea și condițiile excepționale în care a fost declarația obținută.

38. Având în vedere principiile generale stabilite în jurisprudența Curții privind art. 6 § 1 și 3 lit. c), mai ales în *Salduz împotriva Turciei*, principii clarificate în speța de față, circumstanțele cauzei celui de-al patrulea reclamant și procedurile penale împotriva sa în ansamblu nu ne conduc la concluzia că admiterea declarației sale inițiale la poliție drept probă la proces poate fi considerată abuzivă sau că i-a prejudiciat în mod iremediabil drepturile la apărare. În opinia noastră, nu se poate spune cu siguranță că omisiunea de a-i permite reclamantului să aibă acces la consiliere juridică în momentul audierii inițiale a poliției, atunci când a devenit suspect, sau admiterea ulterioară ca probă a declarației sale inițiale a adus atingere esenței înseși a dreptului la apărare de care beneficia în temeiul art. 6 atunci când a fost „acuzat de o infracțiune”.

OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR LEMMENS

Ne bucură să fim de acord cu majoritatea în partea din hotărâre referitoare la recapitulare și clarificarea principiilor generale enunțate în hotărârea *Salduz* [a se vedea *Salduz împotriva Turciei* (MC), nr. 36391/02, CEDO 2008]. De asemenea, suntem de acord cu majoritatea în ceea ce privește aplicarea acestor principii în cazul primilor trei reclamânți.

Totuși, spre regretul nostru, nu putem urma majoritatea în ceea ce privește aplicarea acestor principii în cazul celui de-al patrulea reclamant. În privința acestui aspect, am aderat la opinia separată comună relevantă.

Întrucât nu s-a constatat nicio încălcare a Convenției în privința celui de-al patrulea reclamant, am votat împotriva acordării unei sume pentru a rambursa cheltuielile de judecată.

OPINIA SEPARATĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR SAJÓ

Potrivit hotărârii, nu este necesar să i se acorde o reparație echitabilă celui de-al patrulea reclamant. Nu exprimăm în mod respectuos dezacordul, din motivele prezentate de domnii judecători Karakaş, Lazarova Trajkovska şi De Gaetano.

Întrucât suntem de părere că a existat o încălcare în privința primilor trei reclamanți, aceleași considerații se aplică, de asemenea, și în cazul acestora.